

ОДБРАНА

Интервју

Милорад Перић
саветник министра одбране

ПРВА ЛИНИЈА ОДБРАНЕ

Самит НАТО у Риги

СРБИЈА У ПАРТНЕРСТВУ ЗА МИР

Прилог

РЕФОРМА СИСТЕМА БЕЗБЕДНОСТИ

ЗИДНИ КАЛЕНДАР

СРПСКА ВОЈСКА 1914–1918.

SERBIAN ARMY 1914–1918

2007

Издавач Новински центар "Одбрана"

НАРУЏБЕНИЦА

НЦ "Одбрана", Браће Југовића 19,
11000 Београд тел. 011/3201-765, 3241-026
Жиро-рачун 840-49849-58

Овим наручујем.....примерака зидног календара
за 2007. годину, по цени од 250,00 динара.

Плаћање унапред. Наручбеницу и уплатницу послати на адресу
НЦ "Одбрана".

Календари се могу преузети у НЦ "Одбрана".

Уколико се доставља поштом, за сваки пакет обавезна је доплата
100 динара за поштарину.

Правна лица плаћају по профактури. Календари се испоручују
након уплате.

Купац.....
(име, очево име и презиме или назив установе)

Улица и број.....

Телефон.....

Место и број поште:.....

Датум.....

Потпис наручиоца

М.П.

САМИТ НАТОА У РИГИ

СРБИЈА У ПАРТНЕРСТВУ ЗА МИР

На састанку шефова држава чланица НАТОа, који је 28. и 29. новембра одржан у Риги, донета је одлука да се Србија, Босна и Херцеговина и Црна Гора прикључе Програму Партнерства за мир

На самиту НАТОа у Риги, другог дана заседања, Србија је заједно са Босном и Херцеговином и Црном Гором примљена у Партнерство за мир. Лидери НАТОа констатовали су да је чланство те три земље у Програму важно за стабилност у региону. У образложењу је наведено да су шефови држава НАТОа овакву одлуку донели "имајући у виду значај дугорочне стабилности западног Балкана и узимајући у обзир до сада учињен напредак".

Пријем није условљен, како је то раније најављивано. "Очекујемо од ове три земље пуну сарадњу са Хашким трибуналом и пажљиво ћемо пратити њихове напоре у вези са тим", наводи се у завршном документу самита НАТОа.

Генерални секретар НАТОа, Јап де Хоп Схефер изјавио је на конференцији за штампу у Риги, на крају самита Алијансе, да је одлука да позове Србију да уђе у Партнерство за мир веома важан политички корак.

"Савезници су желели да пошаљу снажан сигнал Србији да је сматрамо важним играчем у региону и да желимо да имамо јаке везе с њом", изјавио је Схефер.

■ ЕВРОАТЛАНТСКА БУДУЋНОСТ

На конференцији за новинаре организовану у Дому Војске у Београду непосредно по добијању потврде о пријему у Партнерство за мир, министар одбране Зоран Станковић је на почетку истакао да је "пријем у Партнерство за мир сигурна потврда евроатлантске будућности наше земље, али и резултат великог напора и енергије коју је Министарство одбране уложило да би се постигли потребни и

професионални критеријуми за пријем. А даљи ток интеграција зависи од нас самих", рекао је министар Станковић и нагласио: "Наш пријем у Партнерство за мир нема само војну димензију. Иако је Министарство одбране водило цео процес, желим да истакнем да је у Партнерство за мир примљена цела наша држава. Крајњи циљ свих ових наших напора јесте да Србија, једнога дана, постане чланица Европске уније, односно да изградимо демократски уређену државу која својим грађанима обезбеђује бољи живот... То је и јасна порука потенцијалним страним инвеститорима да могу безбедно да улажу у нашу земљу". Министар Станковић је додао да "то не значи да смо овим пријемом решили или одложили проблем сарадње са Хашким трибуналом, јер је то наша међународна преузета обавеза коју треба што пре да решимо, пре свега због нас самих".

■ ПРИЗНАЊЕ ЗА РЕФОРМЕ

Обраћајући се новинарима, заступник начелника Генералштаба ВС генерал-мајор Здравко Понош рекао је да пријем у Партнерство за мир "прво, представља признање за достигнути степен и брзину реформи у Србији, и друго, резултат је регионалног приступа какав НАТО има и који се може, такође, сагледати у два аспекта. На овај начин заокружује се евроатлантски безбедносни простор... а то може позитивно утицати на интерну политичку и безбедносну динамику у региону и у земљама региона појединачно".

Према генералу Поношу, улазак у Партнерство за мир је "статусни симбол у погледу достигнутих безбедносних стандарда, а то резултује, на основу искустава других земаља, повећањем директних страних инвестиција... На војном плану добијамо приступ алатима за реформу система одбране посредством мултилатералне форме НАТОа".

Снежана Самарџић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране, истакла је да је "ово признање да се рад исплати, јер смо сви заједнички јако пуно радили да до овога дође. Међутим, још важније, ово је сигнал једне вере, и унутрашње политичке и међународне, да Војска Србије и систем одбране нису кочничари, већ мотор позитивних промена у нашем друштву... Велико је признање које смо добили, али то нас обавезује да радимо још више јер нас јако пуно посла чека, а том послу се ми у Министарству одбране од свег срца радујемо".

Снежана Самарџић-Марковић је најавила да ће средином децембра у Београду бити отворена војна канцеларија за везу са НАТОом.

Да подсетимо, Програм Партнерство за мир, који је коначно отворио своја врата и Србији, покренут је јануара 1994. године на самиту НАТОа у Бриселу ради унапређења стабилности и безбедности у Европи. ■

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традиције "Ратника",
чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Душан Мариновић (деск)

Драгана Марковић (специјални прилози)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Душан Глишић (интернет),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
др Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влчић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Миљевић,
Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)

Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник

3241-104; 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Прелом 3240-019; 23-583

Дописништво Ниш 018/509-481; 21-481

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

АКТУЕЛНО

Самит НАТОа у Риги

СРБИЈА У ПАРТНЕРСТВУ ЗА МИР

3

ИНТЕРВЈУ

Милорад Перић, саветник министра одбране
за војну сарадњу и дипломатију

ПРВА ЛИНИЈА ОДБРАНЕ

8

Завршена истрага у Параћину

**САМОЗАПАЉЕЊЕ УЗРОК
ЕКСПЛОЗИЈЕ**

12

Per aspera

ДЕЦА ДОКТОРА ШУВАРА

13

Формирана 204. авијацијска база

НА ПОНОС СРБИЈИ

14

ТЕМА

Продаја и размена војних непокретности по *Мастер плану*

ПОЧЕТАК КОЈИ ОБЕЋАВА

18

ОДБРАНА

Бојна гађања јединица Копнених снага

НОВЕ ФОРМЕ ОБУКЕ

22

Вежба "Зима 2006"

**ВОЈНИ САНИТЕТ У
МИРОВОЈ МИСИЈИ**

24

Вежба на административној линији

**ВАЗДУШНА МЕДИЦИНСКА
ЕВАКУАЦИЈА**

28

Трансформација оружаних снага Румуније

ЖУРНО НАПРЕД

30

ПРЕПОЗНАВАЊЕ

Србија више није сива тачка на мапи евроатлантске заједнице. Пријем у Партнерство за мир, на самиту НАТО у Риги, велико је признање нашој држави и Војсци и, истовремено, потврда досадашњих резултата у реформи система одбране.

Пут до спознаје да Војска није пуки потрошач друштвених ресурса већ огроман потенцијал и покретач реформских процеса није ни лак ни једноставан. Они који су то на време схватили одавно убирају плодове таквог опредељења. Они који то нису, тапкају у месту. Шансу да ухватимо корак поново смо добили. Овога пута не бисмо смели да је пропустимо. Недавно одржана међународна конференција о реформи сектора безбедности у Србији била је прилика за размену искустава и повод да тој теми посветимо специјални прилог у овом броју.

На нову улогу војног фактора у свету, који је све више промотер спољне политике једне земље, указао је и генерал Милорад Перић, саветник министра одбране за војну сарадњу и дипломатију у ексклузивном интервјуу за *Одбрану*, нагласивши значај и улогу војне дипломатије, која је данас снажан инструмент изградње и јачања безбедности и стабилности, промовисања заједничких интереса и превазилажења проблема и неспоразума.

Својеврсну дипломатску офанзиву Министарства одбране препознали су и наши партнери из Охаја. Ових дана кренуло се у реализацију заједничких активности после потписивања *Споразума о државном партнерству*, а већ наредног месеца у Охају путује висока делегација В и ПВО Војске Србије ради разговора о конкретним облицима сарадње ваздухопловства двеју земаља.

Тема броја је продаја и размена војних непокретности по *Мастер плану*. Почетни показатељи указују да је то, до сада, најконкретнији и најреалнији пројекат за решавање вишкова војних непокретности и обезбеђивање средстава помоћу којих се могу коначно превазићи неки од горућих проблема са којима се Војска суочавала протеклих година. Тржишна логика је коначно ступила на сцену. Пун замах тек се очекује, иако највећи проблем у реализацији *Мастер плана* јесте недостатак капитала у Србији. Предуслов за његово превазилажење испуњен је доношењем новог Устава који странцима омогућава да буду и власници непокретности у Србији.

Непознаница више није зашто је дошло до експлозије муниције у складишту на Карађорђево брду недалеко од Параћина. Истрага је потврдила да је до тог немилог догађаја дошло због самозапаљења муниције 20 мм, која је складиштена на отвореном простору. Узрок самозапаљења јесу неодговарајући услови чувања и неблаговремено уништење тих неперспективних убојних средстава, за шта није било довољно финансијских средстава. Пара, ранијих година, није било ни за неколико нових магацина, а сада ћемо потрошити знатно више на отклањању штета насталих после експлозије. Није нам, нажалост, то први пример за погрешну рачуницу. Али ако ни сада не извучемо поуку могао би опет да се понови.

Опасност нису на време препознали ни Израелци у Либану. Њихов понос, чувени тенкови *меркаве* нису се прославили у борби са герилцима Хезболаха. Анализе израелских стручњака говоре да узроци пораза, ипак, не леже у slabим тачкама тенкова, већ у недостатку пара (и они имају тај проблем) за опремање тих средстава уређајима за задимљавање и системима активне заштите од противтенковских ракета. Цифре се, наравно, крећу у стотинама милиона долара, али штета је кудикамо већа. Занимљиву причу о томе, из пера нашег сталног сарадника, доносимо у рубрици *Искуства*. ■

ПРИЛОГ

Реформа сектора безбедности Србије

БЕЗБЕДНОСТ ЈЕ ЈАВНО ДОБРО 33

ДРУШТВО

Инвентивна делатност у Војсци

КАКО ПОМЕРИТИ ГРАНИЦЕ СТВАРАЛАШТВА 54

СВЕТ

Меркаве у Либану

ОМЕКШАНА ГВОЗДЕНА ПЕСНИЦА 58

Нови облици терористичке борбе

ВЕЛИКЕ МЕТЕ 62

ТЕХНИКА

Седамдесет година *калашњикова* АК-47

ПУШКА ЗА ЦЕО СВЕТ 64

КУЛТУРА

Тесла и православље

ОРТО СИНТЕЗА 68

ФЕЉТОН

Самоубилачки тероризам (4)

НА КРИЛИМА РАЈСКИХ ПТИЦА 70

ПОВОДИ

Седамнаест векова светог Теодора Тирона

ЈЕВАНЂЕЉЕ ПРЕТОЧЕНО У ЖИВОТ 74

СПОРТ

Владимир Грбић, државни репрезентативац у одбојци

ПРИЛИКА ЗА ОПРОШТАЈ 78

УКРАТКО

СЕМИНАР О ПАРТНЕРСТВУ
ЗА МИР

Семинар са темом Програм Партнерство за мир одржан је 13. новембра у Клубу Војске Србије "Топчидер". Скуп су присуствовали министар одбране Зоран Станковић, заступник начелника ГШ ВС генерал-мајор Здравко Понош и чланови њихових колегијума, команданти Оперативних и Копнених снага, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, начелници организацијских јединица МО и представници Министарства спољних послова наше земље.

Учесници семинара обавестили су се о садржајима и инструментима процеса у оквиру Програма Партнерство за мир, али и о предстојећим обавезама организацијских јединица у МО и ВС у току припрема наше земље за прикључење том програму. ■

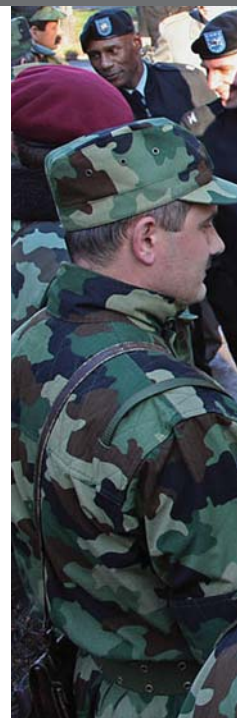
ОСМА СМЕНА САНИТЕТСКОГ
ТИМА У КОНГУ

Министар одбране Зоран Станковић примио је 17. новембра шест припадника санитарског тима АМЕТ 8, који се, на основу редовне смене упућује у мировну мисију Уједињених нација MONUC у Демократску Републику Конго. Министар је изразио задовољство што су за учешће у тој мировној операцији изабрани најбољи међу заинтересованим припадницима МО, нагласивши да она знатно доприноси угледу наше војске у свету. Министар је подсетио да ВС тренутно учествује у три мировне мисије УН и да је у њима укупно 15 наших припадника. Он је изразио наду да ћемо у будуће активније доприносити успостављању мира и стабилности у свету.

Први санитарски тим наше војске, у оквиру мировне мисије УН MONUC у ДР Конгу, упућен је 7. марта 2003. године. Тим за медицинску евакуацију ваздухопловима, који чине два лекара и четири медицинска техничара, смештен је у бази мировних снага у Киншаси. Основни задатак тима је евакуација тешко повређених или оболелих и њихово превозење ваздухопловима унутар Конга и према болницама трећег степена у окружењу (Кенија и Јужноафричка Република). До сада је ангажовано 40 припадника МО и ВС у седам санитарских тимова, са мандатом од шест месеци (13 официра, 19 подофицира и осам цивилних лица, а међу њима је и шест жена). Иначе, у овој мисији у Конгу тренутно је ангажовано 16. 627 припадника УН, 763 војна посматрача и 107 цивилних полицајца. Мисију још подржава 959 међународних цивилних стручњака, 246 лица из састава локалног становништва и 656 добровољаца УН. ■

ПОМОЋ
ВОЈСКЕ
ЦИВИЛНИМ
СТРУКТУРАМА

Као део недавно започетог Програма државног партнерства Републике Србије и америчке државе Охајо, у четвородневној посети Србији боравио је бригадни генерал Метју Кембич, помоћник команданта Националне гарде Охаја за копнену војску. Том приликом генерал Кембич и чланови делегације Националне гарде Охаја одржали су у Дому Народне скупштине дводневни семинар са темом "Помоћ војске цивилним структурама".

Као део недавно започетог Програма државног партнерства Републике Србије и америчке државе Охајо, у четвородневној посети Србији боравио је бригадни генерал Метју Кембич, помоћник команданта Националне гарде Охаја за копнену војску. Том приликом генерал Кембич и чланови делегације Националне гарде Охаја одржали су у Дому Народне скупштине дводневни семинар са темом "Помоћ војске цивилним структурама".

Снимак 3. ПЕРГЕ

Отварање дводневног семинара у Дому Народне скупштине

Семинар је отворио државни секретар Министарства одбране Звонко Обрадовић. Он је рекао да је посета делегације Охаја Републици Србији први корак у реализацији партнерских односа две земље.

"За почетак, имаћемо прилику да сазнамо на који је начин организована Национална гарда Охаја, како се одвија њена сарадња са цивилним структурама и какве врсте споразума у кризним ситуацијама закључују са цивилним органима власти. Та врста искуства је необично значајна за нас, а током ове посете имаћемо прилику и да им пренесемо наша искуства", рекао је Звонко Обрадовић.

Обрађајући се новинарима, генерал Кембич, помоћник команданта Националне гарде Охаја, рекао је да партнерство између Србије и Националне гарде Охаја омогућава размену искустава представника те две државе у разним областима, а како се партнерство буде развијало, ши-

Снимак З. МИЛАДИНОВИЋ

Амерички генерал Кембич са припадницима Копнених снага ВС

ДЕЛЕГАЦИЈА ОХАЈА У НИШУ

Командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић дочекао је у Нишу војну делегацију Охаја. Том приликом, он им је предочио организациону структуру и најважније задатке тог састава.

Генерал Метју Кембич са сарадницима присуствовао је практичној обуци у 211. оклопној бригади, којом командује пуковник Чедомир Бранковић. Гости из Сједињених Америчких Држава посебно су се занимали за увежбавање механизованог вода, који је демонстрирао рад на сталном контролном пункту мировне мисије.

Обраћајући се новинарима генерал Ђирковић је истакао да је “размена искуства значајна јер су припадници Националне гарде Охаја били доста ангажовани на отклањању последица катастрофа и несрећа. Посебно нас занима и њихов систем едукације и обуке подофицира. С друге стране, ми можемо да им понудимо наша искуства из ангажовања у Копненој зони безбедности, очувања мира и сарадње са Кфором”.

Генерал Кембич је истакао да је “ово партнерство двосмерна улица и надамо се да ћемо овде моћи да научимо исто онолико, колико можемо и да понудимо”.

На крају посете Нишу, генерал Кембич је обишао неке од културно-историјских споменика у том граду. ■

З. М.

риће се и теме о којима ће се разговарати и касније сарађивати.

Том приликом шеф канцеларије САД за билатералне односе у Србији пуковник Рон Хил најавио је да ће се сарадња Србије и САД у предстојећем периоду интензивирати. Већ у децембру биће одржана још два слична семинара у нашој земљи, док ће две групе од по пет српских официра боравити у радној посети држави Охајо. За 2007. годину планирано је седам значајнијих догађаја у оквиру Програма државног партнерства.

У последња два месеца ово је друга посета делегације Националне гарде Охаја нашој земљи током које су њени чланови обишли и јединице Копнене војске у Пожаревцу и Нишу. Такође, у Београду су се сусрели и разговарали са заступником начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајором Здравком Поношем и са помоћником министра за политику одбране Снежаном Самаршић-Марковић. ■

С. САВИЋ

УКРАТКО

СИМУЛАЦИОНА ВЕЖБА SEESIM 06

Државни секретар у Министарству одбране Звонко Обрадовић учествовао је на Дану уважених гостију 16. новембра у Скопљу и присуствовао симулационој вежби SEESIM 06. Истог дана начелник Управе за оперативне послове ГШ ВС генерал-мајор Љубисав Тодоровић био је представник Србије на делу те вежбе која је изведена у Букурешту.

Симулационна вежба у Скопљу одржана је у оквиру иницијативе Форума министара одбране југоистичне Европе (SEDM), који је 2000. године покренуо стварање регионалне рачунарске мреже SEESIM. Прва таква вежба одржана је 2002. године из центра у Атини и увежбавала је националне и међународне процедуре за прихват и слање интернационалне помоћи као одговор на разорне земљотресе у југоисточној Европи. Вежбом SEESIM 04 руковођено је из Истанбула и она је била наставак активности држава региона на плану цивилно-војне сарадње у случајевима природних и еколошких несрећа.

Овогодишња SEESIM вођен је из центра у Скопљу и Букурешту. Вежба је организована као рачунарска симулација међународне операције заштите и спасавања и у њој је учествовало 11 земаља и више међународних организација. Двојица официра наше војске били су посматрачи на вежби у Румунији.

Република Србија је званично добила статус посматрача у Форуму министара одбране југоистичне Европе 27. септембра 2006. у Тирани. ■

РАЗГОВОРИ СА АУСТРИЈСКИМ ГЕНЕРАЛИМА

Помоћник министра одбране за политику одбране бригадни генерал Волфганг Восолсобе и координатор за западни Балкан у Министарству одбране Републике Аустрије бригадни генерал Јохан Пухер боравили су 23. и 24. новембра у Београду. Током посете високи гости из Аустрије одвојено су се сусрели са заступником начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајором Здравком Поношем и помоћником министра за политику одбране Снежаном Самаршић-Марковић.

Током разговора размењени су ставови о тренутној безбедносној ситуацији у региону, достигнутом степену реформе

наших оружаних снага и напретку Србије у приближавању евроатлантским интеграцијама. Истакнута је добра билатерална војна сарадња у овој години и дефинисане су активности из те области за наредни период.

Повод за долазак двојице аустријских генерала био је први од четири семинара о Европској политици одбране и безбедности (European Security and Defence Policy – ESDP), који је одржан од 19. до 24. новембра у организацији нашег министарства одбране. Идеја о одржавању тих семинара покренута је за време аустријског председавања Европском унијом, у првој половини 2006. године. ■

МИЛОРАД ПЕРИЋ,
САВЕТНИК
МИНИСТРА ОДБРАНЕ
ЗА ВОЈНУ САРАДЊУ
И ДИПЛОМАТИЈУ

ПРВА ЛИНИЈА ОДБРАНЕ

Нови положај војног фактора у свету, који све више поприма улогу промотера спољне политике једне земље, одразио се и на значај и улогу војне дипломатије која је данас постала снажан инструмент изградње и јачања безбедности и стабилности, поверења и разумевања, промовисања заједничких интереса и превазилажења проблема и неспоразума

Промене на глобалној сцени, нови изазови и претње, захтевају и да се војни фактор, а тиме и војна дипломатија прилагоде тим реалностима. На који начин – сазнајемо од саветника министра одбране господина Милорада Перића, генерал-мајора у пензији, чије су богато дипломатско искуство, стечено у најутицајнијем центру светске моћи, Вашингтону, али и у међународним мировним мисијама, препознали и странци. Наиме, њега је Министарства одбране САД недавно одликовало за допринос развијању војне сарадње између оружаних снага САД и ВСЦГ за време боравка на дужности изасланика одбране у Вашингтону од 2001. до 2005. године. Тиме је постао први српски официр који је примио амерички орден Legion of Merit.

Господине генерале, где је, по Вашем мишљењу, данас место војне дипломатије у међународним односима?

– Од давнина је позната изрека да је дипломатија прва линија одбране, а војска последња. Војна дипломатија је негде између, будући да на прави начин чини баланс између интереса политике једне државе према иностранству, безбедносних изазова и интереса, јачања војних односа применом инструментне међународне политике, и слично. У том контексту треба посматрати улогу војне дипломатије и њено место у међународним односима, и у нашој земљи и у свету.

Дипломатски односи, гледано са становишта права и обавеза преузетих првенствено прихватањем Бечке конвенције о дипломатским односима и другим

међународно признатим актима, неизбежно имају и војно обележје, јер представљају синергију задатака политичке и војне природе који се остварују на основу националних интереса сваке земље.

Ради бољег разумевања позиције војне дипломатије у међународним односима, мора се разумети и нова позиција војног фактора, који се све више ставља у улогу промовисања спољнополитичких интереса. Промене на глобалној сцени, нови изазови и претње, захтевају и да се војни фактор, а тиме и војна дипломатије прилагоде новим околностима. У неким државама војна дипломатија се чак дефинише као једна од мисија Војске.

У функцији изградње и јачања безбедности, стабилности, поверења, уз разумевање и промовисање заједничких интереса, војна дипломатија данас све више поприма улогу промотера спољне политике једне земље. Другим речима, постала је снажан инструмент изградње и јачања безбедности и стабилности.

Како у том оквиру одређујете улогу наше војне дипломатије у тражењу пута за улазак Србије у евроатлантске интеграције?

– Улога војне дипломатије Србије јесте промовисање свих облика међународне војне сарадње са циљем прихватања нових вредности и укључивања Србије у евроатлантске и европске интеграционе токове, препознавање заједничких интереса и изградња поверења и пријатељства са оружаним снагама суседних и осталих земљама у региону и свету.

Да би остварила своју улогу и циљеве, војна дипломатија Републике Србије има веома разгранат систем: прво, војну дипломатију на врху као највиши институционални облик који чине војне делегације на нивоу Министарства одбране и Генералштаба; друго, војнодипломатска представништва у свету; треће, војне мисије, комисије и инспекције, које могу бити сталне и привремене.

Набројаним институционализованим формама војне дипломатије Србије остварују се задаци вођењем дијалога на високом нивоу из области одбране, разменом делегација и експертских група, школовањем војног састава у иностранству, и обратно, војноекономском сарадњом, учешћем у мировним операцијама, и на друге начине.

Које су активности у тој области најзначајније у овом тренутку?

– Мислим да су то првенствено поправљање и нормализација односа са САД и НАТО-ом и стварање услова за бржу интеграцију Србије у евроатлантске и европске институције. Са САД су само током ове године потписана три билатерална споразума, чиме је поново формално успостављена билатерална одбрамбена сарадња две земље. Србија се сада сврстава у ред европских држава које су уговорно регулисале сарадњу са САД на одбрамбеном плану, и тиме је са најутицајнијом државом света практично успостављено партнерство.

Како се у ту слику уклапа недавно потписани споразум о Државном партнерству са америчком државом Охајо?

– Један од најважнијих споразума са САД јесте Споразум о статусу снага (SOFA) чиме је покренут Програм државног партнерства (SPP) са државом Охајом. Његова практична примена је већ започела званичном посетом заменика команданта Националне гарде Охаја генерала Метјуа Кембича, обиласком јединица и Команде Копнених снага и реализацијом семинара под називом "Помоћ војске цивилним структурама", који је ових дана одржан у

Народној скупштини Србије, а под покровитељством Европске команде и Националне гарде Охаја.

Програм, осим директне сарадње између Националне гарде Охаја и наше војске, омогућава и блиску сарадњу градова, промовисање приступа хуманитарним, трговинским и пословним организацијама држава партнера, подршку развоју демократских институција, и друго.

Сарадњу ће унапредити професионално војно образовање, заједничке војне вежбе, помоћ у контроли граница, помоћ у случају ванредних ситуација, трагање и спасавање, борба против нелегалне трговине, заштита животне средине, помоћ у уређивању односа са јавношћу, размена експерата у различитим областима.

Дакле, Програм има вишеструки значај за нашу државу и Војску, јер с једне стране, Србија преко тог програма практично "улази на територију САД" и успоставља партнерство, а с друге, Војска изграђује своје капацитете, тако да постану интероперабилни са капацитетима САД и НАТО и пре формалног приступања Србије Програму Партнерство мир.

Да ли је постојећа мрежа војнодипломатских представништва, коју је Србија развила у страним државама и међународним организацијама, довољна за остваривање постављених циљева?

– Република Србија има тренутно 19 војнодипломатских представништва (ВДП) широм света, од тога 14 у Европи, три у Азији и по једно у Африци и Северној Америци. Поред тога, има и три војна представника у међународним организацијама. Сагледавајући нове услове, реалности и потребе, планирамо да у наредном периоду проширимо број ВДП за још четири у Европи и Азији. Истовремено, са постепеним укључивањем Србије у евроатлантске и европске институције биће неопходно да се прошири и број војних представништва и представника у тим институцијама. План је да се број представништва повећа на седам, касније до десет, а највећи број биће везан за будуће обавезе Србије које произилазе из Програма Партнерство за мир и регионалне иницијативе.

Будућа мрежа изасланстава одбране и војних представништва требала би да искаже стварне интересе и потребе Војске Србије, са циљем да се и уз помоћ војне дипломатије, активним наступима делује у правцу афирмисања државне и војне политике, спровођења реформе система одбране, развијања и унапређења мултилатералне, билатералне и војноекономске сарадње са државама пријема и међународним организацијама, те да се развијањем и унапређењем партнерских односа са институцијама колективне безбедности и важним центрима моћи стварају услови и за јачање сарадње посебних служби.

Војна сарадња и дипломатија на регионалном нивоу добро су развијене. Јасно је да то није било лако, имајући у виду не тако давну прошлост. На који начин се то постигло?

– Један од спољнополитичких, дипломатских и безбедносних приоритета Србије јесте унапређење и јачање регионалне сарадње и враћање поверења. У том смислу и војна дипломатија усмерава своје активности путем унапређења сарадње са војскама суседа, дефинисањем односа према усвојеним споразумима и плановима билатералне војне сарадње, који се реализују разменом

Многе државе, посебно оне у транзицији и на путу за улазак у евроатлантске интеграције, препознале су да ангажовањем војног фактора у међународним мисијама најбрже и најуспешније могу реализовати већину својих политичких, економских и безбедносних интереса. Често се од представника једне од наших суседних земаља може чути да је ангажовање њиховог батаљона у Авганистану више допринело афирмацији државних и националних интереса него читаво Министарство спољних послова.

Споразуми које је Србија потписала са САД представљају конкретан међународно-правни оквир за даљу политичку надградњу билатералних односа, јачање регионалне безбедности и подршку процесу прикључивања евроатлантским безбедносним интеграцијама. Неспорно да је, уз боље разумевање, подршку и партнерски однос са САД, као најзначајнијом чланицом НАТОа, могуће и постизање једног од основних спољно политичких циљева Србије – улазак у Партнерство за мир.

делегација и експертских група различитог нивоа, укључујући и највиши, разменом искустава, изналажењем одговора на заједничке изазове и претње и сарадњом служби. Примера ради, Србија је на војном плану остварила сарадњу са неколико суседних држава у области борбе против тероризма, одржала билатералне војне вежбе и планира нове сличне активности.

Поред тога, наша земља је укључена и у регионалне иницијативе, у различитим улогама и својствима, од посматрача до пуноправног члана. Споменућу само неке од њих: Америчко-јадранска повеља, Сарадња министара одбране земаља југоисточне Европе (SEDM), Форум за помоћ земаља југоисточне Европе (SE-EC), Пакт стабилности за југоисточну Европу, Регионални центар за помоћ у верификацији и имплементацији контроле наоружања, Мултинационална саветодавна група, Јадранско-јонска иницијатива, и друге. Посебно је значајно разумети да су већину тих иницијатива покренуле САД, НАТО и ЕУ, па се и самим учешћем у њима стварају услови за унапређење укупне сарадње са тим најутицајнијим центрима моћи, афирмишу државни и национални интереси и артикулишу потребе Војске.

У јавности постоји утисак да војна дипломатија у овом тренутку у Србији постиже боље резултате од цивилне. Да ли је то само утисак, или је стварно тако?

– Познато је да државне и националне интересе и начин њихове реализације дефинише државно руководство, пре свега Влада, а реализује их државни апарат. Доминантно, спољнополитичке интересе реализује Министарство спољних послова, а војна дипломатија се ставља у функцију њиховог остваривања. С тим у вези може се рећи да су циљеви цивилне и војне дипломатије међусобно испреплетани и тешко је рећи да ли постоји и где је граница између једне и друге? Међутим, уочава се и да су резултати остварени на пољу војне дипломатије Србије конкретнији, што произилази из саме природе, места и улоге војног фактора данас у свету.

Није спорно да су Министарство одбране и Генералштаб покретали многе иницијативе, били носиоци њихове реализације, подстицај за свеукупни реформски курс и интеграционе процесе, што у широј јавности ствара утисак да је "војна дипломатија постигла боље резултате од цивилне". Војна дипломатија и Војска у целини могу умногоме допринети афирмисању државних и националних интереса, али треба бити реалан и рационалан и разумети да ће без заједничког деловања свих државних структура, јасне визије и заједнички испољене политичке воље да се она реализује, њени домети бити ограничени. Једноставно, држава и војска, односно цивилна и војна дипломатија морају говорити истим језиком и наступати са истих позиција.

Колико је Србија занимљива за стране војне дипломате?

– Све најутицајније и највеће државе света имају војнодипломатске представнике у нашој земљи. Тренутно је у Републици Србији акредитовано 25 изасланика одбране са седиштем у Београду и седам изасланика са седиштем у суседним земљама, што је тзв. акредитација на нерезиденцијалној основи. Број акредитованих војнодипломатских представника у једној земљи показује и њену политичку, економску, безбедносну и регионалну важност.

Са свим иностраним војним представницима остварена је веома добра комуникација и они представљају незамењив мост за унапређење војне и укупне сарадње између држава и оружаних снага, изградњу поверења, боље разумевање међусобних позиција и интереса, помоћ и подршку реформском курсу Војске Србије.

Из значаја војне дипломатије произилази и важност избора кандидата за ту специфичну дужност. Која знања и вештине

мора да поседује изасланик одбране и које су пожељне особине тих официра?

– Изасланик одбране мора бити свестрана личност у сваком погледу. Неретко ћете чути да државе и војске настоје да за изасланике одбране пошаљу оно што је најбоље у њиховој Војсци.

У Министарству одбране Србије разрађени су и прихваћени јасни и прецизни критеријуми за избор изасланика одбране. Поред општих, будући изасланик одбране мора да задовољи широк спектар посебних услова. Ако кренемо од образовања, захтеви су веома високи и крећу се у распону командно-штабно – генералштабно усавршавање, односно мастер – докторат. Знање једног светског језика, а најчешће је то енглески, и језика државе пријема један је од одлучујућих фактора приликом избора за ту дужност. Захтева се да и супруге изасланика познају енглески језик, бар на нивоу првог степена. Изграђени манири, суздржаност, комуникативност, амбиција за стицање знања, познавање протокола, изглед, понашање и многе друге позитивне особине требале би, такође, да одликују једног војног дипломату.

Имајући у виду специфичност посла који обавља изасланик одбране, од њега се захтева да добро разуме глобална и регионална кретања и безбедносну политику, да буде тимски играч, али и независан мислилац.

Изасланик одбране је и саветник амбасадора (шефа мисије) о питањима политике одбране и безбедности и учествује у раду колегијума амбасаде. Он је, такође, и незамењиви промотер војне политике, јер може умногоме да помогне унапређењу сарадње две државе на војном плану.

Како се бирају изасланици одбране?

– Избор за дужност војног изасланика спроводи се као и у свим армијама света – на основу конкурса, а на принципу добровољности. Колегијум министра одбране разматра листу кандидата, а одлуку о избору за дужност изасланика одбране доноси сам министар одбране. Према најновијој систематизацији изасланика одбране предвиђене су дужности изасланик и помоћник изасланика одбране, а број лица у једном изасланству зависи од конкретне земље, њеног утицаја, конкретних интереса и потреба. Припреме начелно трају до годину дана, а највише зависе од претходних знања и искуства кандидата.

Наредног месеца у Охајо путује висока делегација Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије ради разговора о конкретним облицима сарадње ваздухопловства двеју земаља.

Република Србија има тренутно 19 војнодипломатских представништва широм света, од тога 14 у Европи, три у Азији и по једно у Африци и Северној Америци. Поред тога има и три војна представника у међународним организацијама. Сагледавајући нове услове, реалности и потребе, планирамо да у наредном периоду проширимо број ВДП за још четири у Европи и Азији.

Сваки припадник војске који је ангажован у некој од међународних мисија, у заједничкој активности са страним партнерима, на школовању у иностранству или је члан неке од званичних делегација јесте, истовремено, и војни дипломата, промотер војске, државних и укупних националних интереса.

“Кључ” за избор изасланика одбране више не постоји. Међутим, због указане потребе, посебно у хитним случајевима, министар одбране може одредити лице за дужност у изасланству одбране и без потпуног спровођења поступка, уколико то лица испуњава опште услове за рад у изасланству одбране. У сваком случају, претходно се обаве све неопходне консултације, уз настојање да се на дужност упути најбољи могући кандидат, имајући у виду да преко њих свет стиче слику о нашој војсци и држави, па се тако и односи према нама.

На шта као садашњи саветник нарочито указујете министру са аспекта значајног искуства и дипломатског кредибилитета које сте стекли као изасланик одбране у Вашингтону, али и на дужностима у мисији УН (UNIMOG) у Ирану?

– После повратка са дужности изасланика одбране у Вашингтону, крајем прошле године, пензионисан сам и министар одбране Зоран Станковић одлучио је да ме ангажује као свог саветника. Основна идеја била је да се искуство и кредибилитет који сам стекао на тој, али и другим дужностима, и велики број познанстава у САД искористе за даље унапређење сарадње, враћање поверења, боље разумевање и афирмисање онога што се ради у Министарству одбране и Генералштабу. С друге стране, и да стечено искуство пренесем на младе сараднике који непосредно раде у политици одбране и војној сарадњи.

Иако сам званично саветник министра, желео бих да истакнем да сам, пре свега, део једног успешног, визионарског и реформски опредељеног тима, на чијем је челу сам министар одбране, у коме има много младих и способних лица, и који је, у претходном периоду, постигао значајне резултате, и у реформи система одбране, и на пољу афирмације позиције и нове улоге Војске. Знатно су поправљени односи са многим оружаним снагама, посебно са ОС САД, интензивирана је билатерална и мултилатерална сарадња, отворене су нове могућности за њено проширење, а наша држава и Војска препознате су као важан фактор стабилности и сарадње у региону. Моји савети и опредељења не разликују се од опредељења наведеног тима, што ми у многоме олакшава улогу саветника.

Представљали сте своју државу и Војску у најутицајнијем центру светске моћи у више наврата, у различитом периоду.

Колико своје драгоцене искуство можете применити у садашњој војној дипломатији?

– Привилегија коју сам имао омогућила ми је да сагледам и боље разумем процесе на глобалном плану, њихов регионални приступ и утицај, интересе, не само државе пријема него и, посредно, многих других, нове изазове и претње, место и измењену улогу војног фактора, раст његовог значаја у промовисању војне и државне политике и интереса, све израженије потребе за интеграцијама, заједничким одговором на изазове и претње, итд. Стечена је и перцепција да је правилно и рационално улагање у војни фактор, једна од најбољих инвестиција државе коју Војска мноштруко враћа држави, на политичком, економском и безбедносном плану. Многе државе су то препознале и у том смислу имају нови приступ месту и улози војног фактора, а у функцији промовисања сопствених интереса.

Стечена су многа познанства, а неке од мојих бивших колега се сада налазе на врло високим државним и војним дужностима у многим државама света. Споменућу само да је један од њих данас саветник за националну безбедност председника земље у региону, други су директори обавештајних служби, трећи на високим положајима у МО и ГШ, неки самостални аналитичари, итд. Та познанства су незамењив квалитет. Омогућавају да се, по потреби, остваре брзи контакти и ставе у функцију решавања питања од заједничког интереса две државе и војске.

Контактирајући са колегама из војнодипломатског кора у различитим приликама, имао сам прилику да се приближим различитим културама, да сагледам другачије обичаје, проблеме. Разумео сам да су проблеми већине држава и војски углавном слични, те да постоји снажан интерес да се сарађује, размењују искуства, ради за добробит свог народа. У већини случајева, војнодипломатски представници су високи професионалци, коректни у контактима, спремни да помогну, наравно, у границама које дефинише политика и интереси њихове државе.

Показало се и у пракси да је војна дипломатија снажан инструмент политике одређених држава, да може отворити врата за многе конкретне активности и помоћи у превазилажењу проблема и неспоразума. Војници се боље разумеју и лакше налазе заједнички језик. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимео Даримир БАНДА

ЗАВРШЕНА ИСТРАГА
У ПАРАЋИНУСАМОЗАПАЉЕЊЕ
УЗРОК ЕКСПЛОЗИЈЕ

Самозапаљење нитрозних гасова на муницији 20 мм највероватније је довело до експлозије и преноса детонација, закључак је истражног поступка после недавне експлозије у војном складишту у Параћину

На конференцији за новинаре о узроцима недавне експлозије у складишту у Параћину, истражни судија Округног суда у Нишу Радомир Младеновић саопштио је да су "искључена било каква дејства са стране на објекат. Највероватнији узрок овог догађаја је самозапаљење нитрозних гасова на муницији 20 мм, које је довело до експлозије и преноса детонација".

Судија Младеновић је нагласио да су вештаци мр Зорица Суботић (стални судски вештак из области машинства и балистике) и мр Радомир Јованов (самостални судски вештак), после излазака на лице места и сагледавања комплетне документације, завршили свој посао и доставили коначан извештај.

"Из прегледаних упутстава, наређења и анализа", каже истражни судија Младеновић, "види се да је проблем смештаја убојних средстава давнашњи. Складишног простора није било довољно и зато је позадинска јединица била принуђена да део средстава чува на отвореном. Упутства предвиђају да се убојна и минско-експлозивна средства могу некада чувати и на отвореном, али се предвиђа да то буде краткорочно, на пример, приликом утовара и истовара или у борбеним дејствима. Према подацима које имамо, од оформљивања прве платформе (2003. године) па до експлозије складишта, део убојних средстава чуван је напољу.

Од почетка истраге, платформа број 5 фигурирала је као најкритичнија, а на њој су чувари учили пуцкетање, пламен и детонације. Ову платформу вештаци су посебно обрадили и имају прецизне податке да је на њој чувано 1.180.000 противавионских метака 20 мм. Према налазу вештака, метак 20 мм није сам по себи тако ризичан, али у лошим условима чувања и са температурним варијацијама, долази до дестабилизације барута и разлагања на одређене хемијске компоненте. Разлагање повећава температуру која нема излаз у спољну средину, зато што су кутије од 100 метака херметички затворене. Проблем је ту. У херметички затвореним кутијама долази до надувавања нитрозних гасова. Вештаци тврде да је са платформе број 5 почела иницијација (на лицу места запажена подлога у виду пепела), а пошто је ту било и обележавајућих зрна, онда су она запалила остале платформе. Несрећа је у томе што је поменута муниција оглашена неперспективном за Војску Србије и намењена за уништење, због чега је и чувана на отвореној платформи. Технички ремонтни завод из Крагујевца требало је да ту муницију sukcesивно уништава или да се она убрзано троши на гађањима. Средства за уништавање није било довољно. Сам процес није уопште једноставан и скуп је. Познато је да се војска смањује и да ту муницију, једноставно, није могла да утроши."

Судија Младеновић је истакао да у захтевима 201. позадинске базе постоји предрачун трошкова изградње пет-шест магацина у складишту "Параћинске утрине" и на другим локацијама. "Реч је о цифри од 1.300.000 евра. Након свега што се десило, јасно је да то није велика сума."

Са овим налазом истражни судија је завршио свој део посла. Документација ће бити достављена окружном тужиоцу на даљи поступак. Тужилац може да тражи додатне истражне радње и објашњења. Такође, може да тражи и утврђивање нечијег пропуста или да закључи да је реч о нашој старој бољци – недостатку новца. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ

Истражни судија Радомир Младеновић

НЕТАЧНИ НАВОДИ МЕДИЈА
О ШВЕРЦУ ОРУЖЈА

Истражни судија се посебно осврнуо на писање појединих медија о изнетом или шверцованом оружју. "Хтео сам да саслушам лица која су износила такве тврдње, да нам они то кажу у судском поступку. То би нам само помогло. Због тога сам позвао уредника Блица, али он ми се извинио и рекао: Па, знате да је то неистина, молим Вас, немојте да идете даље."

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ДЕЦА ДОКТОРА ШУВАРА

Многи не желе да раде то што им се нуди. На пример, верање по скелама, истоваривање вагона, копање канала за разне потребе. Физички рад није на цени, али се ипак траже такви трудбеници. Пре неколико година, а можда и данас, код Вуковог споменика је постојала улична берза рада. Гомила људи чекала је да им неко понуди било какав посао. Због споменика они су добили провештатељско име “вуковци”. И ништа више од тога.

Зар се не сећате, једна од најчешћих (и дабоме, најдосаднијих) лекција у школи била је у виду пароле: “Рад је створио човека!” Дакле, биће које је решило да себе претвори у трудбеника, очовечило се током еволуције. Али, како је то решило? Па, наравно, тек кад је постало човек, јер исто штиво о усправљању хомо сапиенса на две ноге каже да рад обавља само створење које је свесно тога. Хоће се рећи, да коњ који окреће долап ништа не ради, него напросто окреће долап, јер нема појма шта се око рупе дешава.

Да ли је баш коњ тако смлаћен па не зна да га експлоатишу? Или ипак тај јадник разуме, но тера своју судбину у круг, кад већ није постао познато галопско грло! Али, она поучна (и логички погрешна) парола морала би да гласи: *Човек је створио рад*. И то само зато што није имао друга посла.

Негде седамдесетих година прошлога века, кад је у СФРЈ цветала утопијска идеја о удруженом раду, појавио се извесни доктор Стипе Шувар. Он је увео револуцију у обуку будућих самоуправних кадрова, и то преко легендарног “усмереног образовања”. А то ће кас’ти да је за сваког мученика адолесцента унапред изабрано прецизно занимање до краја живота, како се исти не би замајавао са безброј могућности.

Тако су (без шале) постојала и следећа занимања: надзорник музних јединица (чувар крава, превод Љ. С.), асистент у промету колонијалном робом (трговачки помоћник), радник у процесу претварања јестивих животиња у намирнице (касапин у кланици), радник на пословима личне и естетске хигијене и обликовања лица (брица), помоћник радника за обраду доњег дела коњског копита (калфа код поткивача).

Тај новогвор је омогућавао, на пример, да се уз “музне јединице”, то јест краве, у ПКБ лексички уведу и “приплодне јединице”, што ће рећи бикови. Те две јединице, ако ћемо право, тешко иду једна без друге.

Но, у чему је био проблем у идеји друга Шувара? Човек је све лепо смислио, али у његовој (безвезној) замисли главна ствар је генетски инжињеринг, проблем изазивања судбине, то јест превентивне одређености онога што ће се тек догодити.

Шувар је предвидео и нека елитна занимања, али пре свега за себи сличне, што је додатна катастрофа у истој идеји. Сва је срећа што она није остварена до краја, јер таква лудост је (опет на срећу) била неостварива.

Погледајмо мало историју и њену сурову игру са детерминантама. Јосиф Висарионович Џугашвили завршио је семениште, то јест школу за смерне свештенике. А после је постао Стаљин.

Адолф Хитлер је учио за сликара, али није био талентован, исто као и Стаљин за попа. Свако иза себе, на свој начин, оставио је милионе мртвих.

Ернест Хемингвеј је био официр, Мирослав Крлежа војни кадет, Лав Толстој гроф. Јозеф Менгеле је био лекар, као и Ернесто Че Гевара и Антон Павлович Чехов. Бил Клинтон адвокат и саксофониста, Џон Кенеди маринач, Никита Хрушчов радник на колхозу.

Лека Ранковић је био сарач, Влада Зечевић и Момчило Ђујић попови, Никола Калабић геометар, а Едвард Кардељ учитељ.

Добрица Ћосић калемар, Александар Поповић голубар, Бенито Мусолини новинар, Аркан пластичар.

Добро, у историји се ретко ко бави послом за који га је спремао доктор Стипе Шувар. Али, тако је и у модерном грађевинарству. Инвеститор једне зграде која расте на Бановом брду је продавац кокица. Зидари су: три полицајца, два официра и пет вечитих студената. Молери: један снајдер, то јест кројач, поново полицајац и капетан ваздухопловства (који никако да полети). Водоинсталтери: два лимара, један балетан, један песник, и чак један прави водоинсталтер. Где ли га само нађоше.

Надзорник радова је плесач. Човек је инструктор за латиноамеричке игре, али и то му је резервно занимање. А основно? Никада га није радио. Завршио је за масера, али му се нико никада није поверио за такав посао.

Дакле, је ли неко уопште рођен за посао којим се бави? Или је дух доктора Шувара и даље свуда око нас?

Пре десетак година, један млади кувар, пошто је испробао неке рецепте, опрао судове, скинуо замазану кеџу и одбацио ону капу, сетио се да поред свог финог заната има још неке таленте. Сео је, размислио, узео плајваз и почео да пише. Тако се родио роман “У потпалуљу”, који је добио и једну велику награду.

Све је више официра које срећем на разним пословима. А ти послови немају везе са војском. Узмите људи оловку у руке. Зар је онај кувар писменији од вас? ■

Аутор је коментатор листа “Политика”

Све је теже
изабрати прави
позив, то јест,
занимање.
Сем ако та ствар
не изабере вас.
Ево, стотине
хиљада људи
у Србији узаман
тражи нешто,
а посла
углавном нема.

ФОРМИРАНА
204.
АВИЈАЦИЈСКА
БАЗА

НА ПОНОС СРБ

Свечаном чину на батајничком аеродрому присуствовали председник Републике Србије, министар одбране, заступник начелника ГШ ВС и друге високе домаће и стране званице, које су се, на лицу места и после приказане полусатне вежбе, увериле да од својевремених гласина о наводном гашењу нашег ваздухопловства, за сада, па и наредних деценија, очигледно – неће бити ништа

Поводом формирања 204. авијацијске базе Војске Србије, 15. новембра одржана је свечаност на Аеродрому Батајница којој су присуствовали председник Републике Србије Борис Тадић, министар одбране Зоран Станковић, заступник начелника Генералштаба ВС генерал-мајор Здравко Понош, командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране пуковник Драган Катанић, команданти оперативних састава ВС, страни војни представници и други високи гости.

– Формирање ове авијацијске базе је први корак у трансформацији нашег Ваздухопловства и ПВО. Та трансформација има три своје димензије, нову структуру снага, ремонт, модернизацију и опремање и нови вредносни систем. До средине наредне године формираћемо и 98. авијацијску базу у Лаћевцима; тиме ћемо, као и овде у Батајници, објединити све расположиве ефективе на једном аеродрому и ставити их под једну команду, чиме добијамо функционалнију и економичнију организацију, рационалнију логику и ефикасно управљање људским ресурсима – рекао је генерал-мајор Здравко Понош.

■ НОВЕ ОЗНАКЕ ЗА ВОЈНЕ АВИОНЕ

Команданту новоформиране 204. авијацијске базе ВС пуковнику Мирку Вранићу том приликом председник Републике Србије Борис Тадић свечано је уручио бригадну заставу и рекао:

– И данашњим догађајем настављамо процес реорганизације српске војске, утврђен Стратегијским прегледом одбране и другим доктринарним документима. Формирање ове јединице прати спој старог и новог, традиционалног и савременог. Данас први пут званично јавности приказујемо нову ва-

Снимко С. ВЛАЧИЋ

И Ј И

ЗАБЕТ

Примајући од председника Републике Србије Бориса Тадића бригадну заставу, командант новоформиране јединице пуковник Мирко Вранић је рекао да је јединица спремна да успешно одговори безбедносним изазовима данашњице и да ће, ослањајући се на створене вредности, стечена искуства и изузетно квалитетан кадар моћи да успешно и по мери међународних стандарда реализује постављене задатке и нагласио:

– Плава боја је симбол неба, а оно је увек припадало воздухопловцима. Овај чистан чин је на понос свима нама. Ми, припадници 204. авијацијске базе, заветујемо се да ћемо оправдати поверење које нам указујете додељивањем војне заставе и да ћемо очувати част и углед наше јединице и Војске Србије.

ЧЕЛНИ ЉУДИ БАЗЕ

Пуковник и пилот Мирко Вранић, командант 204. авијацијске базе, рођен је 1959. године у Земуну. Ваздухопловну војну академију завршио је 1982, командно-штабно усавршавање 2000, а генералштабно 2006. године.

Пуковник је опитни пилот и наставник летења, оспособљен за летење на 16 типова авиона. Током војничке каријере прошао је више дужности, да би од 1996. био у Ваздухопловном опитном центру у Батајници, где је од 2002. до 2005. године био и командант.

Више пута је награђиван и похваљиван. Говори енглески и руски језик. Ожењен је и има двоје деце.

Заменик команданта Базе је потпуковник Милосав Вељановић, а начелник Штаба потпуковник Раде Ранђеловић.

здухопловну заставу и нове, али и старе, ваздухопловне ознаке. Формирање Базе је и корак напред у приближавању модерним ваздухопловним искуствима. Авијацијска база, која обједињује све јединице на једном аеродрому, формула је која данас преовлађује у региону и највећим светским ваздухопловствима и зато ће и у овој нашој јединици све бити у функцији летења. Очекујем од МО и ГШ да уложе максималне напоре како би се ремонтвали и у ваздухоплов-

ни строј вратили неопходни ловачки авиони МиГ-29, хеликоптери и транспортни авиони, јер је старо правило да је авијација најскупља када стоји на земљи и не користи се. Ремонт авиона МиГ и других летелица омогућићемо наставак адекватног обезбеђења ваздушног простора Србије. То је наша национална обавеза, а и реална добит за нашу државу. Средства уложена у ремонт те технике исплатиће нам се веома брзо и сведочиће о нашем достизању европских безбедносних стандарда којима тежимо – рекао је председник Тадић.

После свечаног дефилеа ваздухопловаца, обиласка тактичко-техничког збора ваздухоплова, наоружања и војне опреме којима располаже Авијацијска база, уследио је веома атрактиван програм у којем су присутне високе званице могле да се и лично увере у високу оспособљеност људства и квалитет технике те летачке јединице.

НА ВИСИНИ СВОГ ЗАДАТКА

На крају, одговарајући на новинарска питања, командант Ваздухопловства и ПВО ВС пуковник Драган Катанић поновио је да ће, према *Стратегијском прегледу одбране* и стандардима НАТОа, до средине наредне године бити формирана још једна авијацијска база у Лађевцима како бисмо, у наредном периоду, могли да извршавамо заједничке задатке и били компатибилни са организацијама савремених армија света.

– Две авијацијске базе обухватиће све ваздухопловне и борбено-позадинске јединице Ваздухопловства. Део јединица остаће да базира и на Аеродрому Ниш, али ће оне бити организацијски пот-

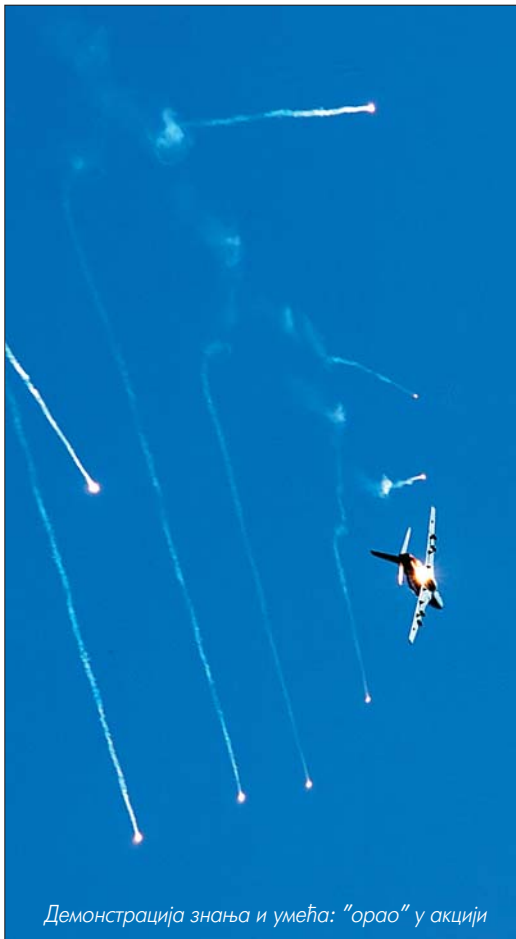

чињене 98. авијацијској бази у Лађевцима. Овакв систем организовања омогућава нам ефикаснији и квалитетнији систем командовања и лакшу организацију, што значи да са квантитета сада прелазимо на квалитет – нагласио је пуковник Катанић. – Авијацијска база у Батајници организована је сада као и оне у Немачкој, Енглеској и САД, али и земљама из нашег окружења. Што се тиче летења, претходних година смо имали много проблема са горивом, па су наши пилоти имали само од један до 20 часова налета, у просеку шест-седам. Ипак, последњих шест месеци, захваљујући разумевању војног и државног руководства, кренула је набавка нових количина горива и наши војни пилоти сада више лете. Већ сада је тај просек налета, за ову годину, достигао бројку од 15 сати. Значи, стање са горивом се знатно поправило. Ових дана набављене су и нове количине и надамо се да ће већ наредне године наши војни пилоти достићи, ако не потребних 80 сати, оно бар 30 до 40 сати налета. И то ће бити довољно да, са стањем ваздухоплова и бројем пилота које имамо, извршимо све постављене задатке квалитетно.

На питања докле се стигло са ремонтом авиона обухваћених Националним инвестиционим планом и да ли су нове ваздухопловне ознаке већ и прихваћене, командант Катанић је одговорио:

– Провођење тендера за ремонт авиона МиГ-29, али и других, веома је сложен и дуготрајан посао. Тендер је расписан, отворене су понуде, али због разумљивих разлога још не могу да вам кажем ништа прецизније, јер је потребно још 10–15 дана да се све оне детаљно анализирају, пошто је овде реч о технички веома сложеној документацији. И тек тада ћемо, после анализе понуда, знати и објавити ко је добио посао. За наше транспортне авионе и хеликоптере поступак је још у току. А што се нових ваздухопловних ознака тиче, које смо данас јавно приказали на једном авиону МиГ-21, оне су предлог В и ПВО и дела ГШ ВС. Наравно, тај предлог мора да прође одређену процедуру. Ми се надамо да ће наш предлог бити усвојен и да ће се таковски крст ускоро вратити на све наше војне ваздухоплове. Уосталом, као што сте и сами могли да се данас

У приказу оспособљености људства 204. авијацијске базе на Батајници учествовале су и специјалне снаге оспособљене за спасавање пилота

Демонстрација знања и умећа: "орао" у акцији

НАМЕНА И ЗАДАЦИ

Нова авијацијска база у Батајници настала је обједињавањем јединица Ваздухопловства и противваздухопловне одбране које су се налазиле на батајничком аеродрому: 177. ваздухопловне базе, 204. ловачког авијацијског пука, 252. ловачко-бомбардерске ескадриле, одељења 353. извиђачке авијацијске ескадриле, 677. транспортне авијацијске ескадриле и 890. мешовите хеликоптерске ескадриле. База је здружена тактичка ваздухопловна јединица, чију основну организацијску структуру чине модуларне јединице ранга ескадрила–батаљон–дивизион.

Намена Авијацијске базе је контрола и заштита ваздушног простора, пружање ватрене подршке копненим јединицама, превозење ваздушним путем, извиђање из ваздуха, школовање студента и борбено и логистичко обезбеђење сопствених и придодатих авијацијских јединица. Такође – учешће у мировним операцијама, међународна војна сарадња, пружање подршке цивилним властима за време и после природних непогода, индустријских и других несрећа и епидемија, те помоћ органима власти у супротстављању тероризму и организованом криминалу.

ПОТЧИЊЕНЕ ЈЕДИНИЦЕ

Команди Базе потчињене су 101. ловачка авијацијска ескадрила, 252. мешовита авијацијска ескадрила, 138. мешовита транспортна авијацијска ескадрила, 1. извиђачко авијацијско одељење, 24. ваздухопловно технички батаљон, 17. батаљон за обезбеђење аеродрома и 177. артиљеријско-ракетни дивизион ПВО.

уверите, од оних негативних информација да ће се наше ваздухопловство угасити, очигледно, нема ништа! Јер, ми и данас имамо и авионе који лете и оспособљене пилоте, који иако имају мали налет, захваљујући нашем националном таленту, и даље могу све задатке да извршавају и успешно и квалитетно. ■

Душан МАРИНОВИЋ
Сниљко Звонко ПЕРГЕ

ПРОШИРЕЊЕ ДОБРЕ САРАДЊЕ

Најављено измирење наслеђеног дуга према НИС-у до краја године и уступање тој српској нафтној компанији једног броја Војсци непотребних војних складишта

Министар одбране др Зоран Станковић, са сарадницима, посетио је 21. новембра А.Д. НИС у Новом Саду где је разговарао са генералним директором мр Срђаном Бошковићем и председником Управног одбора те српске корпорације Жељком Поповићем.

Како је речено на конференцији за новинаре, разговори представљају наставак успешне сарадње између две националне институције, Војске Србије и НИС-а, а које

повезују многи заједнички интереси посебно када је реч о одбрани земље.

НИС је показао велико разумевање за дуг свог стратешког партнера, Војске Србије, а који износи између 600 милиона и једне милијарде динара што до сада, захваљујући искључиво обостраном разумевању и уважавању, није имало утицаја на испоруку нафтиних деривата потребних Војсци.

ПИЛОТИ ЋЕ ЛЕТЕТИ ВИШЕ

Током протекле године пилоти наших ваздухопловних снага летели су просечно шест сати, ове године 15, а жеља нам је да пилоти у ваздуху, наредне године, проведу просечно 30 сати. Ми, заједно са НИС-ом, стварамо повољне услове за то. Успешна сарадња МО и НИС-а ће се позитивно одразити и на повећан број вежбовних активности јединица Војске Србије, квалитетније извођење борбене обуке као и друге активности Војске у наредном периоду - нагласио је министар Станковић у Новом Саду.

Како је министар Станковић најавио, Министарство одбране ће до краја године сагледати све могућности за повољно решавање тог наслеђеног дуга, било директним плаћањем, било уступањем једног броја напуштених војних складишта НИС-у за које постоји интересовање. Договорено је и да се НИС укључи у послове око решавања дуговања од стране других држава према Војсци насталих у претходном периоду као и одржавање сталне пословно-експертске сарадње.

- НИС није дозволио да проблем гонима тишти нашу војску и у том смислу ће се наставити наши заједнички редовни састанци - рекао је министар Зоран Станковић.

Челни људи НИС-а су истакли да реструктурирање нафтне компаније неће утицати на сарадњу са Војском Србије и да је НИС веома заинтересован за проширење сарадње, посебно када је реч о специфичним знањима и искуствима којима располажу припадници Војске. Као пример тога наведена су војна искуства из области заштите објеката, људи и животне средине али и високе технологије које тој компанији увек могу бити од користи. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

УКРАТКО

ПОСЕТА БУГАРСКОЈ ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Начелник Војне академије Војске Србије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, продекан за последипломске студије и научноистраживачки рад пуковник др Младен Вуруна и мајор Владимир Ристић из Одсека за цивилно-војну сарадњу боравили су од 21. до 24. новембра у Војној академији бугарске армије.

У разговору са начелником Војне академије Г. С. Раковски, генерал-мајором Евгенијем Маневом и његовим сарадницима разматрана су искуства у реформи војног школства бугарске армије током процеса уласка Републике Бугарске у Партнерство за мир и НАТО.

За нашу војну делегацију посебно су била занимљива искуства и решења војног школства бугарске армије, која се тичу акредитација студијских програма и институција војног школства у образовном систему Бугарске.

У току боравка у Бугарској наша делегација посетила је Факултет за националну безбедност и одбрану, Командно-штабни факултет, Департман за интероперабилност, Институт за напредна истраживања у области одбране и нашу амбасаду у Софији. Иначе, ово је прва посета начелника Војне академије ВС Војној академији ОС Републике Бугарске у новијој историји. ■

РЕАЛИЗАЦИЈА МАСТЕР ПЛАНА

У Новом Саду је 17. новембра одржан састанак Радне групе Министарства одбране и Извршног већа Војводине, која је формирана после разговора министра одбране Зорана Станковића и председника ИВ Војводине мр Бојана Пајтића крајем јануара ове године.

На састанку, коме су председавали начелник Управе за одбрану РС, Милан Попадић и потпредседник ИВ Војводине Габор Лоди, било је речи о досадашњој активности Групе, току и реализацији *Мастер плана*, посебно на територији Војводине, а разматрана је и тематика која се односи на радни текст *Закона о цивилној заштити* као и о начину организовања и деловања Покрајинског штаба цивилне заштите и Центра за обавештавање АПВ.

Расправљало се и о сарадњи и узамној помоћи у случају катастрофа у оквиру сарадње еврорегија Дунав-Криш-Мориш-Тиса и о могућностима формирања заједничке спасилачке екипе, њене обуке, опремања и финансирања. ■

Б. М. П.

ПОЧЕТАК КОЈИ ОБЕЋАВА

Влада Србије је 22. јуна ове године усвојила *Мастер план* којим се предвиђа да 447 војних комплекса буде продато јавним надметањем или уступљено буџетским корисницима и локалним самоуправама, уз накнаду.

Влада је наложила да се непокретности у Републици Србији, које нису неопходне за функционисање Војске Србије, понуде најпре локалним самоуправама и јавним предузећима (уз надокнаду или размену имовине у виду станова, али искључиво по тржишним критеријумима) или продају на тендерима, где ће основни критеријум за избор најповољнијег понуђача бити висина понуђене купопродајне цене. Осим продаје и размене тих непокретности, планира се и суинвестирање на земљишту на којем је урбанистичким планом предвиђена изградња станова. У самом *Мастер плану* и у закључцима Владе Србије прецизира се да ће остварени приходи бити уплаћени на рачун буџета Републике Србије, али и да средствима располаже Министарство одбране ради ефикаснијег спровођења реформе Војске, набавке нове опреме и наоружања, реализовања социјалних програма и стамбеног збрињавања професионалних припадника МО и ВС.

Већ ове почетне чињенице указују да *Мастер план* представља, до сада, најконкретнији и најреалнији пројекат за решавање вишкова војних непокретности и обезбеђивање средстава помоћу којих треба послати у историју бар неке од проблема са којима се наша војска суочавала протеклих година.

Ипак, много је питања на која шира, а поготову војна јавност очекује одговоре. Шта је са реализацијом *Мастер плана*, има ли места оптимизму и колика је, уопште, вредност имовине коју користи Војска? Може ли се извршити конверзија војних база и какво је занимање за те непокретности јавних предузећа, локалних самоуправа и потенцијалних купаца?

Одговоре на та и друга питања потражили смо у разговору са саветником министра одбране за инфраструктуру Миланом Менићанином, замеником начелника Управе за инфраструктуру МО пуковником мр Гораном Димићем, начелником Одељења за управљање непокретностима Снежаном Радовић и председницима општина Пирот и Књажевац Владаном Васићем и Градимиром Живковићем.

■ АТРАКТИВНИ ВОЈНИ КОМПЛЕКСИ

У оквиру плана продаје и размене војних непокретности, који је предложило МО, а усвојила Влада, налази се осам аеродрома, 35 клубова Војске, 52 касарне и седам спортско-туристичких центара. У *Мастер план* уграђено је, на основу процене Савета за непокретности ГШ ВС, 447 војних комплекса, 4.870 хектара земљишта и 2.196 објеката високоградње и нискоградње. Републичка дирекција за имовину Републике Србије је носилац продаје и размене војних непокретности. Дирекција сачињава текст тендера и оглашава га у штампи, док процену тржишне вредности обављају стручњаци Пореске управе Министарства финансија Републике Србије. За органе локалне самоуправе и јавна предузећа није потребно расписивати тендер, већ се пренос права коришћења може обавити непосредном погодбом, по претходно донетом закључку Владе РС.

Министар одбране Зоран Станковић, на недавној одржаној конференцији за новинаре обавестио је јавност да су до сада продата четири објекта, укупне вредности око двадесет шест милиона динара. То су, заправо, први објекти који су продати за конкретан новац, иако се већ годинама прича како Војска распродаје војну имовину. У конкретну продају непокретности из *Мастер плана* ушло се огласима за јавно надметање и продају складишта "Ушће" код Краљева, Клуба Војске Србије у Белој Цркви и 13 пословних простора. Нажалост, те прве активности нису дале резултат, зато што је најповољнији понуђач за "Ушће" одустао, док за Клуб ВС у Белој Цркви није било заинтересованих. Тај

Први показатељи указују да *Мастер план* представља најконкретнији и најреалнији пројекат за решавање вишкова војних непокретности и обезбеђивање средстава помоћу којих треба послати у историју бар неке од проблема са којима се Војска суочавала протеклих година

податак је, можда, погодовао неким скептицима, али најновије информације указују да се крупним корацима креће у реализацију *Мастер плана*.

Према речима саветника министра одбране за инфраструктуру Милана Менићанина, реално је очекивати да се до краја 2006. прода неколико значајних војних комплекса. Ту се пре свега мисли на зграду Војнотехничког института у Катанићевој 15 (процењена на око двадесет пет милиона евра) и војни комплекс у Угриновачкој б.б. (процењен на триста милиона динара). Конкретна реализација продаје и размене тих војних непокретности је у току, а њихови нови власници ће, вероватно, бити Електропривреда Србије и Јавно предузеће ППТ.

– Велики су изгледи – каже Милан Менићанин – да већ у првом кварталу 2007. продамо више атрактивних војних комплекса и непокретности, јер је у последње време појачано занимање великих компанија, посебно оних из иностранства.

■ ТРЖИШНА ЛОГИКА

Због сложености процедуре коју треба спровести приликом израде лиценцијоних елабората и прибављања имовинско-правне документације, као и прецизних процедура Републичке дирекције за имовину РС која припрема предлог закључака Владе за сваки комплекс посебно, прави замањак продаје и отуђења војних комплекса треба очекивати у другој половини 2007. и поготово у 2008. години. Реалан рок за спровођење *Мастер плана* је 2010. година, мада треба рећи да ни тада он неће бити у потпуности реализован, јер је то, једноставно – немогуће.

Управа за инфраструктуру МО, по *Мастер плану*, има обавезу да припреми имовинско-правну документацију и лиценцијоне елаборате и достави их Дирекцији за имовину РС, како би она дала налог Пореској управи да изврши конкретну процену тржишне вредности предметних војних комплекса. До сада је уговорена израда 106 лиценцијоних елабората, а у току је уговарање још 92, који су одређени као приоритетни до краја 2006. године.

Реч је о комплексима за које је процењено да постоји повећано занимање потенцијалних купаца, као што су клубови Војске, управне зграде и други објекти на атрактивним градским локацијама. За 91 војни комплекс, односно за оне који се састоје само од земљишта, није предвиђена израда лиценцијоних елабората, већ се за њих прику-

Милан Менићанин,
саветник министра одбране за инфраструктуру

ВРЕДНОСТ ИМОВИНЕ КОЈУ КОРИСТИ ВОЈСКА

Постоје различита мишљења о укупној вредности непокретности у *Мастер плану*. Неки су о непокретној имовини коју користи Војска говорили као о "ћупу пуном злата" и тврдили да је "вреднија од ЕПС-а и НИС-а заједно", те да се продајом те имовине могу обезбедити средства за изградњу десетина хиљада станова, врхунско опремање 30.000 војника и обезбедити отпремнине за оне који буду изгубили посао у Војсци. Други су, међутим, били много опрезнији када су говорили да ће "праву вредност показати тржиште и закон понуде и потражње". За сада, ипак, најчешће фигурира прелиминарна процена Пореске управе да је вредност свих 447 локација из Плана око милијарду евра. Наравно, Пореска управа ће посебно и за сваку непокретност понаособ сачинити додатну процену приликом оглашавања. МО нема посебан утицај када је реч о одређивању вредности и продаји војних непокретности, али има право да постави своје људе у комисије, прати продају и ставља примедбе.

НИШ И НОВИ САД

Занимљиво је да се градови Ниш и Нови Сад нису одазвали на допис Управе за инфраструктуру за спровођење *Мастер плана*. Реч је о градовима чији су градоначелници својевремено потписивали протоколе са МО о размени војних непокретности и у којима се и данас исказује занимање за војне комплексе и непокретности. Очекивало се да ће Ниш и Нови Сад позитивним решењима показати и другим општинама како треба успешно завршити посао размене војних непокретности. Нажалост, то се није догодило.

– Протоколи су потписани много раније, а у последњих неколико месеци нисмо имали контакте са руководством Ниша и Новог Сада – каже пуковник Горан Димић.

пља имовинско-правна документација. Реално је претпоставити да ће, до краја ове године, Републичкој дирекцији за имовину бити достављена документација за 289 комплекса, што представља реализацију од 70 posto документата планираних по *Мастер плану*.

Поступак прикупљања имовинско-правне документације за поменуте непокретности (која, иначе, не сме да буде старија од шест месеци) био је делимично успорен. Зашто?

– Зато што ми као државни орган – каже начелница Одељења за управљање непокретностима Снежана Радовић – у овом тренутку још нисмо званично у Министарству одбране Републике Србије, тако да нам републички органи наплаћују све таксе и накнаде. Реч је о великој суми новца, а по *Закону о државном премуру и катастру* органи РС и локалне самоуправе ослобођени су плаћања накнада за изводе из евиденције. Обратили смо се Дирекцији за имовину РС и Републичком геодетском заводу и они су преузели обавезу да у наше име прикупљају потребну документацију, све док ми и званично не постанемо министарство. Сада се тај поступак успешно реализује.

Звучи компликовано, али проблем није мали и није везан само за реализацију *Мастер плана*. Реч је и о судским споровима за које је неопходна имовинско-правна документација.

Поред војног комплекса "Ушће" и Клуба Војске у Белој Цркви, Републичка дирекција за имовину обрадила је још девет војних комплекса и доставила предлоге закључака Влади на мишљење. Реч је о комплексима В. Врбица, лука "Текија" и "Милутиновац" у Кладову, затим оним у Раковици, Болечу и Мислођину, Старим Бановцима (Стара Пазова), "6. личка", Коцељеви и Угриновачкој улици у Земуну. Министарство одбране дало је сагласност за четири војна комплекса, док је за пет тражило ревизију процењене вредности, зато што није било задовољно већ обављеном проценом.

Појављују се и огласи за нова јавна надметања. Хоће ли сада бити више успеха?

– Тржиште ће морати да одигра своју улогу – каже заменик начелника Управе за инфраструктуру пуковник Горан Димић. – С једне стране ми имамо објекте у градским зонама, за које мало субјеката може да понуди праву цену, а с друге, постоје комплекси за које нема много заинтересованих лица, јер се налазе на неперспективним и непријатним локацијама. Ми смо заузели

став да цене не треба спуштати, већ сачекати. Зато је сада рано говорити о искуствима, јер смо до сада имали само два јавна надметања.

■ ИНТЕРЕС ОПШТИНА

У Мастер плану зацртана је обавеза МО да, “уколико постоји исказани интерес органа и организација локалне самоуправе за предметне непокретности и за наведени вид располагања, имаће приоритет у односу на отуђење истих”. У складу са том тачком Плана припремљени су и достављени дописи органима и организацијама локалне самоуправе са прегледима непокретности које користи Војска на њиховој територији и предлогом за пренос права коришћења уз накнаду.

Дописи су упућени у 79 општина, на чијим територијама се налазе војни комплекси предвиђени за отуђење, а до сада је на допис одговорила 41 општина. Седам општина (Суботица, Пирот, Сјеница, Алексинац, Кикинда, Вршац и Бела Црква) послало је конкретне понуде, четири општине (Кладово, Бојник, Шид и Нови Београд) нису заинтересоване, док су остале општине изразиле занимање за понуђене непокретности, али без одговарајуће или икакве накнаде. Потпуна понуда добијена је од Дирекције за грађевинско земљиште и изградњу Београда, и тај предмет је у процедури пред Републичком дирекцијом за имовину. Према речима Милана Менићанина, у размени непокретности највише се отишло са општином Суботица, која има обезбеђена материјална средства и станове, као противвредност за Касарну “Петар Драпшин” у том граду.

Ради ефикаснијег рада на размени војних непокретности министар одбране Зоран Станковић, државни секретар МО Звонко Обрадовић, саветник министра одбране за инфраструктуру Милан Менићанин и други званичници одржали су више састанака са начелницима округа, председницима општина и другим органима локалних самоуправа. Тада су изашли на видело и проблеми који могу негативно да утичу на читав процес. На пример, на састанку министра одбране у Зајечарском округу, поједини представници локалних самоуправа поставили су питање власништва над имовином предвиђеном за размену и шта радити са објектима или комплексима које су општине некада уступиле Војсци без икакве надокнаде. Први проблем је, срећом, решен усвајањем Устава, зато што се у новим уставним решењима налазе одредбе по којима општине могу бити титулари и власници државне имовине, па тако и непокретности које буду размениле или купиле од Војске. На посредан начин, нови Устав, значи, омогућава и бољу реализацију *Мастер плана*. Питање добровољно уступљених комплекса и непокретности, према мишљењу Милана Менићанина, није

Пуковник Горан Димић,
заменик начелника Управе
за инфраструктуру

ЈАВНО НАДМЕТАЊЕ

У листу “Политика” 9. новембра објављен је оглас за прикупљање писмених понуда ради отуђења непокретности које нису неопходне за функционисање Војске Србије. У огласу се наводи да ће бити продати пословни простори у Београду, Бачкој Тополи, Новом Саду, Смедеревској Паланци, Белој Цркви и војни комплекс “Ушће” код Краљева, по укупној почетној цени од око 150 милиона динара.

Касарна “Војводе Бојовића” у Новом Саду, познатија као “Милетићева”

спорно, јер су буџетски корисници у то време само преносили право коришћења над државном имовином.

– Општине показују велико занимање за војне комплексе, али најчешће само на речима – каже Милан Менићанин. – У највећем броју случајева општине немају одређена новчана средства у буџету или стамбени фонд, које би могли употребити у размени непокретности. У процесу размене то је веома важно, зато што општине морају имати доказ о пореклу новчаних средстава, што значи да не могу улазити у кооперативне или компензационе односе са физичким и правним лицима. То *Мастер план*, једноставно, не препознаје.

Шта ће се, међутим, догодити ако локалне самоуправе наставе са спорим изјашњавањем или са неконкретним понудама када је реч о реализацији *Мастер плана*? Сматраће се да су оне одустале и непокретности ће се продати јавним надметањем. Питање је дали такво решење погодује брзој реализацији *Мастер плана*, зато што ће тада све зависити од интереса физичких и правних лица.

■ ПРЕГОВОРИ ДО КОНАЧНОГ РЕШЕЊА

Руководство општине Пирот недавно је повукло потез вредан пажње. Наиме, општина је 2002. године узела од Војске земљиште за проширење новог гробља, а уговором је прецизирано да се то земљиште компензује са 330 квадратних метара стамбеног простора. Стара локална власт је с временом “заборавила” своју обавезу, али то није учинила и нова. Тако је, пре пола године, председник општине Пирот мр Владан Васић уручио министру одбране Зорану Станковићу кључеве за седам станова у том граду. Тај поступак, свакако, представља добру основу за даљу сарадњу. Али Пироћанци су се јавили и за друге непокретности из *Мастер плана*.

– Заинтересовани смо за Клуб Војске у нашем граду и одавно напуштену караулу “Дојкинци” – каже председник општине Пирот Владан Васић. – Намеравамо да ту караулу предамо на употребу планинарском друштву, а да у Клубу Војске сместимо библиотеку и биоскоп. Ми смо МО послали конкретну понуду, по којој одмах можемо да предамо кључеве за 17, а да до краја 2008. изградимо још 16 станова различитих структура и на различитим локацијама у граду.

По свему судећи договор између МО и општине Пирот је близу. Објект Клуба Војске је Пореска управа проценила на више од милион евра, док је вредност понуђених станова у новоградњи око милион и двеста хиљада евра. Општина је новац за станове обез-

бедила из буџетских средстава и путем издвајања грађана у Фонд за стамбену изградњу.

У Књажевцу желе да на 23 хектара некадашње касарне формирају индустријску зону и да ту сместе нову пољопривредну школу, јавно комунално предузеће, ватрогасно друштво и амбуланту.

– Пореска управа проценила је касарну – говори општински менаџер Милан Ђокић – на прилично високи износ од 122 милиона динара, док председник општине Градимир Живковић истиче спремност општине да изгради 1.200 квадратних метара стамбеног простора на атрактивним локацијама у граду.

– Ми мислимо да је то вредност која може да парира вредности касарне – каже Градимир Живковић. – Понуда је знатно већа од наших могућности, али можемо је реализовати захваљујући средствима из Националног инвестиционог плана за пројекат индустријске зоне. Вредност војне имовине ће падати, а у Књажевцу, сасвим сигурно, нема купца који би напуштене објекте и земљу купио за милион и по евра.

Координатор општинског радног тела за индустријску зону у том граду Јован Исаков очекује да се у зони отвори хиљаду нових радних места и износи занимљиву идеју да приоритет у запошљавању имају припадници Војске који остану без посла. По речима најодговорнијих људи у Књажевцу, рок за размену непокретности са МО већ истиче, зато што одобрена средства неће моћи да користе следеће године.

С друге стране, Милан Менићанин тврди да понуда књажевачке општине износи само половину од процењене вредности касарне и да МО није овлашћено да умањује тржишну вредност било ког комплекса и објашњава:

– Ми не одустајемо од преговора како бисмо дошли до коначног решења, с обзиром на интерес општине и значај тог простора за привредни развој читавог региона.

Снежана Радовић,
начелник Одељења за
управљање непокретностима

Идеја о конверзији војних база стара је неколико година, али је она, више или мање, остала на речима.

– Код нас конверзија база не функционише како треба зато што смо је схватили само као отуђење непокретности, а то у суштини није права конверзија – тврди заменик начелника Управе за инфраструктуру пуковник мр Горан Димић. – Ми треба да од неке касарне, у сарадњи са ресорним министарством и стручним службама локалних самоуправа, направимо, на пример, центар за геријатрију, здравствену установу или дом културе. Конверзија не подразумева да објекте које имате порушите и зидате нешто друго, већ да се са мањим улагањима промени намена објеката.

Западне земље имају позитивна искуства у конверзији војних база, али и потпуно другачију ситуацију. У њима држава финансира Војску, а она учествује у конверзији војних база заједно са министарствима и локалним самоуправама. Код нас је Војска, пре свега, заинтересована да добије одређену надокнаду, док ће о намени војних база одлучивати локалне власти.

У Управи за инфраструктуру одржано је пет радних састанака о конверзији војних база, на којима су учествовали представници организацијских јединица МО и ГШ ВС. Један од резултата тих састанака јесте и почетак пилот-пројекта конверзије база у земунској касарни “Алекса Дундић”. Предвиђено је да у делу те касарне буде смештена војна грађевинска установа “Београд”, после њене трансформације. Пилот-пројекат је у фази израде.

Са проблемом конверзије војних база суочиле су се и све земље у транзицији, попут Бугарске, Румуније, Хрватске, БиХ и Молдавије. Тим МО је пре неколико месеци боравио у Бугарској, како би на лицу места сагледао искуства у конверзији велике војне базе у Разграду (50 хектара). Презентацији у Бугарској присуствовали су и градоначелници Пирота и Књажевца Владан Васић и Градимир Живковић. Међутим, од најављеног практичног приказа конверзије војне базе није било ништа, иако је у тај пројекат уложено три милиона евра. Можда виђено најбоље осликавају речи председника општине Пирот Владана Васића да је за њега “најкорисније то што је видео да конверзија војне базе није успела”. И Мађари су од 1990. до 1998. године само покретали иницијативе, али без икаквог конкретног резултата. Очигледно је да земље у транзицији нису успеле да реше проблем конверзије војних база и зато је драгоцену најављену помоћ Регионалног центра за помоћ у контроли и верификацији наоружања (у оквиру Форума за помоћ земљама југоисточне Европе) на плану проналажења потенцијалних међународних инвеститора.

Велики број људи у МО и ВС са нестрпљењем очекује реализацију *Мастер плана*. Питамо саветника министра одбране Милана Менићанина да ли је оптимиста у погледу његове реализације. Он каже:

– Верујем да ће План бити реализован у високом проценту зато што иза њега стоји Влада Србије. Ако не бисмо реализовали *Мастер план*, довели бисмо у питање обезбеђење потребних средстава за подстицај и подршку реформе система одбране и решавање стамбених проблема 16.500 бескућника у МО и ВС и њихових породица.

Нема сумње да ће највеће потешкоће у реализацији *Мастер плана* стварати непостојање капитала у Србији, а који би био еквивалентан процењеној вредности имовине коју користи Војска. Велико охрабрење, по том питању, доноси и нови Устав који странцима омогућава да сада буду и власници некретнина. Уосталом, неки инострани субјекти већ су исказали велико интересовање за одређене војне комплексе и непокретности.

На основу свега реченог, може се закључити: *Мастер план* је кренуо. Додуше, још увек је у првој брзини, али из ње се веома лако може прећи у другу, трећу, четврту... Остаје нам и да се надамо да реализацији *Мастер плана* нико неће постављати непредвиђене препреке и кочице. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

БОЈНА ГАЂАЊА ЈЕДИНИЦА
КОПНЕНИХ СНАГА

НОВЕ ФО

Бојна гађања артиљеријских и оклопно-механизованих јединица Копнених снага на Пасуљанским ливадама била су прилика за проверу оспособљеност војника јунске и септембарске генерације и професионалног састава

Резултати гађања су у границама од врло доброг до одличног, што говори да су војници добро радили и у касарнским условима, припремајући се за, како се то обично каже, круну обучавања.

Првог дана тенкисти из 211. оклопне бригаде извели су школска гађања, на којима су нишаније показале да могу прецизно погађати пројектиlima из тенковских топова. Командант 211. оклопне бригаде пуковник Чедомир Бранковић није крио задовољство што су војници потврдили вредност на свом ватреном крштењу.

Слично је било и на гађању противоклопним ракетама, када су три подофицира, четири војника по уговору и шест војника на одслужењу војног рока, доказали да за њих нема тајни у руковању тим моћним оружјем.

– Њима је то прва, а вероватно и једина испалена ракета у животу – каже командир Одељења за обуку оператера, старији

водник Никола Вељковић. – Зато је дан гађања посебан, јер су се уверили да могу да владају ракетом и погоде циљ.

Рад и обука оператера представљају сложен посао и потребно је да сваки од њих изведе више од хиљаду опаљења на ТВ тренажерима и у кабинетима. Ракета лети 19 секунди од борбеног возила пешадије до циља и у том периоду се испалјује, прихвата на путу за вођење, води и наводи на циљ. Сваки детаљ је важан, али последњих четири-пет секунди одлучује да ли ће ракета погодити или не.

Артиљерци из врањске 78. моторизоване бригаде, лесковачке 549. моторизоване бригаде, рашчанске 37. моторизоване бригаде и нишке 211. оклопне бригаде имали су нешто другачији

ФОРМЕ ОБУКЕ

ВИСОКА ОСПОСОБЉЕНОСТ ПРОФЕСИОНАЛНОГ САСТАВА

Гађање припадника Копнених снага на полигону Пасуљанске ливаде пратио је и заменик начелника Одељења за борбену готовост Управе за оперативне послове ГШ ВС пуковник Боривоје Оровић са својим сарадницима.

– Оцене су веома повољне – каже пуковник Оровић – а посебно ме радује висока оспособљеност професионалног састава и њихова умешност у руковању ватром артиљерије и ОМЈ. Организација живота и рада је била примерена теренским условима, при чему је веома важно, имајући у виду број, врсту и садржаје гађања, да су све активности протекле безбедно и без икаквих повређивања војника и старешина или кварова и отказа технике.

задатак. Самоходни артиљеријски дивизиони су хаубицама 122 мм изводили групно гађање, али су истовремено проверавали и рад командира батерија. Није реч о рутинском задатку, зато што су се неки од артиљеријских официра, попут младог поручника Драгољуба Тасића, први пут опробали у таквој улози.

Резултати свих артиљеријских састава су одлични, док параметри по којима се оцењују бојна гађања указују да су нешто боље резултате остварили артиљерци из 549. и 37. моторизоване бригаде.

У својој оцени гађања артиљеријских и оклопно-механизованих јединица заменик команданта Копнених снага генерал-мајор Владимир Стојиљковић наглашава:

– Без обзира на познате услове у којима живимо и радимо, успевамо да планирамо, организујемо и изводимо садржаје борбене обуке и мислим да не заостајемо много за временима када се процес оспособљавања интензивније спроводи. Сада проналазимо нове форме обуке професионалних војника, али тежимо и повећању практичних гађања. Ништа не може да замени гађање, јер је то врхунац свих претходних обука и ставља тачку на оспособљеност. Овде смо на полигону применили метод обједињавања гађања две партије војника, зато што је тако економичније и организацијски једноставније. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

В Е Ж Б А " З И М А 2 0 0 6 "

ВОЈНИ САНИТЕТ У МИРОВНОЈ МИСИЈИ

Четрдесет слушалаца 90. класе Школе резервних официра санитетске службе и 89. класе Школе резервних официра ветеринарске службе, недавно су извели своју завршну вежбу. На провери је била обученост и оспособљеност војног санитета за рад у међународној мисији. Испит су полагали слушаоци, али и наставници. Овога пута посматрачи су били њихове колеге из Кине и Норвешке.

У току прве фазе школовања слушаоци Школе резервних официра – млади лекари, стоматолози и фармацеути, стекли су знања из области ратне медицине и организације војног санитета, а колико су овладали тим новим знањима показали су недавно на вежби коју су реализовали са колегама ветеринарске службе. Иако је вежба носила назив "Зима 2006", заиста им се осмехнула срећа и имали су сунчан и топао дан – као богомдан и за доказивање и за посматрање.

Четрдесет слушалаца и двадесет војника из 250. ракетне бригаде ПВО (у улози маркираната) извели су садржаје које су осмислиле одговорне старешине у Центру за санитетску тактику. Овога пута, вежбом "Медицинска подршка санитетског одреда Војске Србије у мировној мисији УН" руководила је екипа лекара коју је предводио пуковник доц. др Новак Миловић. Међу посматрачима су, поред начелника клиника ВМА, били и гости из Норвешке и Кине – њихове колеге које су на усавршавању на ВМА.

■ ВОЈНА ПОЉСКА БОЛНИЦА

Раније је важило правило да се вежбе одржавају увек у другом граду, да се повећава број радних тачака и укључује цивилно становништво, здравствена служба, ватрогасци, полиција, да припадници специјалних јединица бравурозно изведу своју тачку. Градови су живели са својим униформисаним гостима и имали прилику да питају лекаре за медицинске савете. Тога није било на овој вежби. Додуше, како је рекао пуковник др Драго Вујић, начелник Центра

за санитарску тактику, постојала су два сценарија вежбе, али је изабрано да буде одржана у складу са "наређеним ограничењима у обиму", па су отпале све оне атрактивне тачке и остала је – санитарска суштина.

Место дешавања била је касарна надомак ВМА, а програм се састојао од три тачке. Прва је она уобичајена, амфитеатарска, која прати рад команде. Слушаоци разводници Огњен Гудељ, у улози начелника штаба претпостављене команде, и Никола Денић, начелник санитарске службе, предочили су присутним политичке, војне и санитарске прилике у земљи *Греј Ленд*, где је распоређена јединица из наше земље. Новост је што слушаоци говоре на енглеском језику, а рад команде је послешен информатичком подршком. Видео-линком успоставља се веза са командиром санитарске чете и са операционим одељењем војне пољске болнице.

Друга тачка вежбе, најважнија, одвија се у војној пољској болници, док је последња, санитарска прихватница са хелидроном, развијена у близини војне пољске болнице. Одатле се повређени и оболели евакуишу ваздушним путем у Општу болницу мировне мисије УН или на ВМА.

Војна пољска болница је централно место збрињавања и у њу пристижу повређени и оболели. А пут збрињавања је јасан – од пријемно-тријажног одељења, где тријажу ради најискуснији хирург, преко деконтаминационог, операционог, реанимационог до евакуационог одељења.

У операционом одељењу, жили куцавици сваке војне пољске болнице, у току су две операције – прва хируршка екипа збрињава прострелну рану абдомена, а друга прострелну рану натколенице. Хирурзи су слушаоци др Саша Џелабчић, др Дарко Чолаковић, др Бојан Милојевић и др Милан Владимиров, анестезиолози др Небојша Митић, др Александар Јорданов и др Бојан Јовановић, а пацијенти – два прасета.

Значајна тачка војне пољске болнице јесте апотека са стерилизацијом која снабдева лековима и санитарским материјалом сва остала одељења, а ту се припремају и лекови. Незаобилазни су и стоматолошко место и место за психотрауматозоване.

У саставу војне пољске болнице је и ветеринарско одељење. У њему се узимају и анализирају узорци хране животињског порекла и раде хемијске, токсиколошке, биолошке, паразитолошке и друге анализе, а имају и мерач радиоактивне контаминације. Ово одељење је преко сателита директно повезано са Међународном канцеларијом за епизотије (сточна зараза великих размера) у Паризу и од њих добијају све потребне информације.

– Можемо да детектујемо скоро све бојне отрове – нервне, загушљивце, пливаче, тешке метале. Реакције су тренутне, чека се један до два минута – каже командир тог одељења слушалац

Хеликоптерска евакуација повређених и оболелих

КОРИШЋЕЊЕ БОГАТОГ ИСКУСТВА

У овој вежби примењени су нова методологија и стил рада којим санитар жели да се примакне раду у страним армијама, али је исто тако значајно да и ми имамо своје доктринарне ставове у ратној медицини и да наши лекари имају богато ратно искуство, па се ни та сазнања не смеју занемарити. Зато је потребно наћи златну средину – светске стандарде имплементирати у нашу доктрину.

Конципирање будућих планова рада и школовања мора да уследи брзо, јер, како се на анализи чуло, немамо много времена за суштинску трансформацију овог дела рада. Ако ускоро постанемо чланица Партнерства за мир, санитар ће вероватно врло брзо имати прву смену на неком од кризних жаришта у свету.

разводник Бојан Крдаревић, доктор ветеринарске медицине.

Норвешки лекар је био импресиониран тим податком, јер они немају такву лабораторију и упустио се у краћи разговор са командиром Крдаревићем. За то време су кинески лекари радознано завиривали у сваки кутак болнице на отвореном и сликали се са домаћим лекарима и слушаоцима. А за посетиоце је најзанимљивији био пацијент у ветеринарској амбуланти – лабрадор ретривер, специјалиста за откривање минско-експлозивних средстава. Добро дресиран

пас, чија је обука веома скупа, а здравствено стање веома важно, пружио је шапу радозналим посматрачима, а на крају им и махнуо.

■ СЛУШАОЦИ СУ БРИЉИРАЛИ

Током обиласка те велике пољске болнице командири одељења су били под ватром питања њихових старешина. Највише питања поставили су заменик начелника ВМА пуковник проф. др Рајко Хрвачевић и главни хирург ВМА пуковник проф. др Небојша Станковић, а слушаоци су бриљирали, чак и кад су професори покушавали да их збуне. Показали су да имају знања не само из организације рада санитарске службе у ванредним ситуацијама него и из ратне медицине. А то нису могли да науче на факултету.

Мотивисаност тих младих људи и жеља да се до последњих детаља уживе у вежбу и пренесу атмосферу ратне болнице била је очигледна. И заиста су сви ти младићи били сјајни, почевши од др Марка Костића, командира санитарске чете, Николе Вукобрата, командира пријемно-тријажног одељења, Игора Стојановића са деконтаминационог, Сенише Вујића из евакуационог, Небојше Ђурића из операционог, Владимира Дикића из апотеке са стерилизацијом, Игора Васковића са реанимационог и Бојана Крдаревића, командира ветеринарског одељења.

Здравствено стање пса који је специјалиста за откривање минско-експлозивних средстава, прати се у ветеринарској амбуланти

Сви слушаоци су пре ове вежбе прошли и војничку обуку: гађали из ватреног оружја, извели марш дуг 10 километара под пуном ратном опремом, радили свој посао под симулацијом авионског напада и дејствовали из маршевског поретка (тачније склањали се у заклон), и што је најбитније – збрињавали повређене и оболеле. Потом су увежбавали како се напада непријатељ, разбијају његове линије и, на крају, јуриша ради потпуног неутралисања противника. А многим од њих најтеже је пало подизање шатора за војну пољску болницу.

■ ТЕСТ ЗА ОФИЦИРЕ

Када су се све коцкице вежбе сложиле и када је требало сабрати утиске, руководство вежбе и заменик начелника ВМА изразили су задовољство оним што су приказали слушаоци. А да ли су слушаоци задовољни оним што су научили у школи, и радом својих наставника, знаће се касније, на некој другој вежби из анонимних анкета. Вежба је и тест за официре санитетске службе којима предстоје одласци у мировне мисије, па је и њихов рад био предмет анализе.

Наши лекари у мировним мисијама радиће у страним војним пољским болницама које имају покретни рендген-апарат, ултразвучни апарат и биохемијску лабораторију. Зато је посебно важна њихова обука. Највероватније ће, за прво време, наши официри лекари ићи на курсеве у иностранство, а кад се врате у земљу, биће инструктори својим колегама. Куповина нове опреме олакшаће им будући рад, јер ће се са сличним сусретати у мисијама.

И наредна вежба ће донети новине. Можда ће од почетка до краја бити изведена на енглеском језику, или ће у руководству бити више жена. На овој су се, што је такође новина, појавиле три даме, а једна од њих у руководству вежбе. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимимо Звонко ПЕРГЕ

КУРС О ЕВРОПСКОЈ БЕЗБЕДНОСНОЈ И ОДБРАМБЕНОЈ ПОЛИТИЦИ

У КОРАК СА УНИЈОМ

Упркос чињеници да су преговори о стабилизацији и придруживању наше земље Европској унији привремено прекинути, процес усклађивања норми и стандарда се наставља

Министарство одбране наше земље угостило је представнике Албаније, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе и Хрватске на четвородневном модулу обуке "Европска безбедносна и одбрамбена политика", који је отворен 20. новембра у београдском хотелу "М". Сектор за политику одбране и Немачка академија за безбедносну политику организовали су, први пут, курс те врсте намењен земљама које су у процесу стабилизације и придруживања Европској унији. Укупно 40 службеника средњег ранга, првенствено из министарства одбране, спољних и унутрашњих послова земаља Балкана, похађаће четири повезана модула обуке, који ће се, после овог, до краја 2007. године одржати и у Македонији, Хрватској и Босни.

Активности Европске уније усмерене су ка јачању институционалних капацитета оних сегмената државне управе који су надлежни за област безбедности, одбране и интеграције. Упркос чињеници да су преговори о стабилизацији и придруживању наше земље ЕУ привремено прекинути, процес усклађивања норми и стандарда се наставља.

■ ПРЕДНОСТИ ЗА ЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

На отварању првог модула, помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић нагласила је да су реформе у области безбедности у нашој земљи увелико у току.

– И Србија и регион ће, пре или касније, а боље пре, бити део евроатлантских интеграција. Важно је да схватимо да ћемо визије остварити једино едукацијом и да се прецизно одреди место оружаних снага у тој визији. Морамо дати јасан одговор нашим грађанима зашто плаћају Војску и која је њена будућа улога у друштву. Сматрам да ће нам овај модул помоћи у тим намерама – рекла је Снежана Самарџић-Марковић.

Герхард Јангл, амбасадор Републике Аустрије, земље која је у име ЕУ асистирала у организацији модула, говорио је о значају обуке у безбедној политици Уније у процесу стабилизације и придруживања. Директор Немачке академије за безбедносну политику Ралф Вернер Маркус, уједно руководилац курса, захвалио је учесницима за пажњу и занимање и изразио наду да ће семинар задовољити висока очекивања која су пред њега постављена.

Полазници првог модула обуке имали су прилику да се обавесте о основама европске безбедносне и одбрамбене политике (European Security and Defence Policy – ESDP) и да сагледају интересе и решења која Унија предвиђа за земље Балкана. Уз помоћ предавача из ЕУ и са Београдског универзитета расправљало се о односу НАТО и Русије, односно Сједињених Америчких Држава, о глобалној улози Европе и њеном ангажовању у сфери сопственог утицаја, затим о одбрамбено-безбедној стратегији Уније и мировним мисијама које предузима.

Полазници курса упоређивали су националне стратегије одбране са циљем да препознају предности пројекта заједничке безбедносне политике Европе. Демократска и парламентарна контрола сектора одбране, али и перспективе које свака од земаља Балкана има у том концепту – била су, такође, важна питања на семинару.

Учесници курса су расправљали о ESDP и ЕУ као систему колективне безбедности, независном од НАТО, и корацима које организација предузима у процесу проширења.

ВЕЗЕ ЗА БУДУЋНОСТ

Приликом свечаног затварања, руководилац курса Ралф Вернер Маркус честитао је учесницима и захвалио Министарству одбране за добру организацију, иначе, веома захтевног првог модула обуке.

– Морате остати у контакту. Потребно је да изградите мрежу и наставите међусобно да комуницирате – рекао је Маркус и додао:

– Само тако ће овај курс испунити своју праву сврху и на тај начин ћете допринети остваривању концепта заједничке европске безбедносне-одбрамбене политике.

Директор Владине канцеларије за придруживање Европској унији Тања Мишчевић подржала је идеју обуке ESDP и рекла да ће наставити да подржава сваку активност Министарства у области интеграције.

Саветник министра одбране за међународну војну сарадњу Милорад Перић свечано је уручио сертификате свим полазницима и позвао их да, кад год буду желели, посете Београд и Србију.

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимко Звонко ПЕРГЕ

Предавање на Академији за дипломатију и безбедност

СТАРА ИСКУСТВА У НОВИМ КОНФЛИКТИМА

Уочи премијере новог филма о Џемсу Бонду, Београд је имао прилике да види и правог тајног агента светског калибра, некадашњег заменика директора ЦИА и директора операција Ричарда Штолца.

На Академији за дипломатију и безбедност Ричард Штолц је одржао три предавања. За студенте Академије била је то “Међународна сарадња у суочавању са савременим безбедносним изазовима”. Представници дипломатског кора и експерти из области безбедности имали су прилику да чују предавање о улози САД у глобалној борби против тероризма, док је “Методоло-

гија безбедносне обуке” била тема намењена представницима БИА, ВБА, ВОА, МУП.

Слушаоци су, рецимо, сазнали зашто је својевремено Никита Хрушчов одбио америчку идеју да САД и Совјети “отворе своје небо”. Након много година, Хрушчовљев син, сада амерички држављанин, признао је да се његов отац бојао да САД не открију не шта СССР има, већ – да много тога заправо нема. Ипак, да не би било забуне, пре предавања и сусрета с новинарима, господин Штолц је нагласио да “наступа као приватни грађанин, не као представник САД”.

На питања о бомбардовању Србије и преговорима о Космету, није био вољан да одговара. Ипак, није одбио причу о распаду СФРЈ, која је, по његовим речима, била базично стабилна држава према којој је САД имала политику “да учини све што је било могуће да опстане, а када је постало јасно да је то неодрживо, да се мирним путем распадне”. За себе каже да је човек “хладног рата”, будући да је највећи део каријере провео управо у том историјском периоду.

С. ЂОКИЋ

ВАЗДУШНА МЕДИЦИНСКА ЕВАКУАЦИЈА

Вежбове активности
изведене код базе
"Добросин" представљају
успешан наставак сарадње
врањске бригаде и
Мултинационалних
тактичких снага "Исток",
која је почела средином
2001. године

Једновремене патроле Војске Србије и Кфора имају велики значај за безбедност на административној линији према Космету и у самој Копненој зони безбедности. Припадници обе оружане снаге воде рачуна о свим инцидентима који могу искрснути и припремају праве одговоре на њих. С тим циљем организована је заједничка вежба припадника 78. моторизоване бригаде и америчког контингента у Мултинационалним тактичким снагама (МНТС) "Исток".

У рејону базе "Добросин" изведена је занимљива, садржајна и поучна вежба "Медицинска евакуација повређених припадника Кфора из Копнене зоне безбедности", а под руководством команданта 78. моторизоване бригаде пуковника Милосава Симића и заменика команданта МНТС "Исток" америчког пуковника Вилијама Смита. Тој значајној активности присуствовали су руководилац тима Копнених снага за сарадњу са Кфором пуковник Бранислав Павић, шеф заједничке комисије за примену Војно-техничког споразума потпуковник Џим Сејлорс, потпуковник Воја Миловановић из комисије за примену ВТС, представници МУП-а, војници и старешине 78. моторизоване бригаде и Тактичких снага "Хјустон".

План вежбе је да једновремена патрола Војске Србије и Кфора обавља своје редовне активности дуж административне линије, на правцу од села Добросин према селу Кончуљ. На позив тима Копнених снага за сарадњу са Кфором, у рејон база "Добросин" долази екипа комисије за примену ВТС МНТС "Исток" због заједничког извиђања места на коме је пронађено наоружање. У току превозења до места заједничког извиђања догодила се саобраћајна несрећа, у којој су повређена три лица (једно лакше и два теже). У даљем току вежбе посматраче су водили начелник оперативног одељења 78. моторизоване бригаде потпуковник Миломир Ивановић и заменик шефа заједничке комисије мајор Данијел Гарсија.

Потпуковник Сејлорс захтева од пуковника Павића да се предузму мере обезбеђења евакуације повређених, обавештава оперативни центар МНТС "Исток" и тражи ваздушну медицинску евакуацију повређених из рејона базе "Добросин". Док

СМЕНА АМЕРИЧКИХ СНАГА

После вежбе "Медицинска евакуација повређених припадника Кфора из Копнене зоне безбедности" одржан је и састанак командног нивоа, на коме су, поред припадника 78. моторизоване бригаде и МНТС "Исток", учествовали и представници МУП-а и УНМИК-а.

На састанку су пуковници Милосав Симовић и Вилијам Смит размотрили достигнути ниво сарадње, проблеме у спречавању криминалних активности дуж административне линије и реализацију једновремених патрола и врућих линија. На крају састанка пуковник Вилијам Смит је припадницима Војске Србије представио пуковника Џефри Гребга, који ће командовати америчким снагама у наредном периоду. Наиме, војници и старешине ТС "Хјустон" враћају се у свој Тексас, а на простору Космета замениће их војници и старешине ТС "Патриот", који стижу из Вирџиније.

чланови комисије за примену ВТС пружају прву помоћ повређенима, пуковник Павић обавештава командира базе "Добросин" о насталом догађају и захтева да упути санитетску екипу. Убрзо и оперативни центар МНТС "Исток", користећи "врућу линију", обавештава команду 78. моторизоване бригаде о захтеву за евакуацију повређених, правцу лета хеликоптера и зони слетања.

Санитетска екипа са базе "Добросин" пружа медицинску помоћ повређенима (једном лицу повређена је глава, другом грудни кош, трећем рука...) и евакуише повређене санитетским возилом од места инцидента до места слетања хеликоптера. У међувремену, припадници 78. моторизоване бригаде врше борбено обезбеђење места инцидента и слетања хеликоптера.

Хеликоптер за медицинску евакуацију прелеће административну линију и слеће близу базе "Добросин", уз помоћ активира-

ња обојених димних сигнала. Заједничка санитетска екипа Војске Србије и Кфора уноси повређене у хеликоптер, док два борбена хеликоптера пружају подршку једновременој патроли и санитетском хеликоптеру. Након укрцавања повређених, хеликоптер за медицинску евакуацију полеће и враћа се правцем којим је долеteo. Вишенаменски хеликоптер за ваздушну медицинску евакуацију, иначе, може да транспортује шест теже повређених на носилима и два лакше повређена војника.

У посади хеликоптера налазе се пилот, копилот, летач механичар и санитетски техничар, који је оспособљен за извршавање и сложенијих медицинских радњи, попут употребе апарата за дисање или реанимацију. Хеликоптер може да се користи у свим временским условима. Планом вежбе предвиђено је да се, ако хеликоптер Кфора не може да слети, онда се повређени транспортују санитетским возилом 78. моторизоване бригаде до административне линије, где би их чекало амбулантно возило МНТС "Исток". Једновремене патроле се, у том случају, стављају у функцију обезбеђења места укрцавања.

После успешно изведене вежбе, командант 78. моторизоване бригаде пуковник Милосав Симовић истакао је да вежбовне активности код базе "Добросин" представљају успешан наставак сарадње врањске бригаде и МНТС "Исток", која је започета средином 2001. године.

– Вежба је мала по броју учесника – рекао је пуковник Симовић – али примењива у реалној ситуацији. Уједно, реализација заједничке вежбе доприноси већој безбедности региона и бољем односу локалног становништва према припадницима Војске Србије.

Заменик команданта МНТС "Исток" пуковник Вилијам Смит сложио се са таквом оценом и вежбу означио кључним тренутком једногодишње сарадње.

– Показало се – истакао је пуковник Смит – да можемо сарађивати у свим ситуацијама, па и када су људи у опасности. Надам се да ће остали припадници МНТС следити овај вид сарадње који ми имамо са 78. моторизованом бригадом, зато што је то пример који треба следити. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимили учесници вежбе

Учесници вежбе

ЖУРНО
НАПРЕД

Од почетка деведесетих година прошлог века румунске оружане снаге прошле су дуг и значајан пут, на коме су се много промениле, смањиле и постале ефикасније, способне да испуне своје обавезе у земљи и ван ње. У томе им помаже и добро постављен оквир за комуникацију са јавношћу.

Трансформација румунске војске води ка стварању нових капацитета који омогућавају тој земљи да се суочи са садашњим и будућим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Главни циљ трансформисања је стварање модерне, професионалне војске, са капацитетима који омогућавају њено ангажовање у широком спектру мисија.

■ КОРАК ПО КОРАК

Румуни су одредили три следеће фазе трансформације. Прва се односи на завршавање базичног реструктурисања (2006–2007), друга на операционалну (2008–2015), а трећа на техничку интеграцију у НАТО и ЕУ (2015–2025).

У складу с процесом трансформације своје армије, Румунија се оспособљава за учествовање у разним операцијама како би осигурала своју, али и безбедност савезника, промовисала регионалну и глобалну стабилност, укључујући и употребу одбрамбене дипломатије и подршку централним и локалним властима у време ванредних стања која нису изазвана оружаним сукобом.

Те задатке обавља нешто више од 90.000 људи, колико их је запослено у Министарству националне одбране Румуније. Од тог броја, има готово 76.000 војника и 16.000 цивила. Но, то није коначна цифра: планирано је да се армија до 2015. године смањи за још 10.000 припадника. Уз то, почев од 1. јануара идуће године, румунски младићи неће више имати обавезу да служе војни рок, будући да се он – укида.

Копнена армија има 45.700 припадника од којих су 39.450 војници, а 6.250 цивила. Морнарица има 7.700 људи, и то 6.100 војника, а 1.600 цивила. У ваздухопловне снаге укључено је 10.550 људи (8.980 војника и 1.570 цивила).

Како би одговорила потребама свог геостратегијског положаја, румунска влада разматра подржавање развоја и институционалних и борбених капацитета војних структура, опремање армије и логистике, без којих се постављене мисије не могу спровести.

За то су наравно, потребна одговарајућа средства. Колико, дакле, Румуни, одвајају за одбрану? Према владином програму, у периоду 2005–2008. предвиђено је годишње одвајање 2,38 одсто националног дохотка. Буџет за одбрану за 2006. годину износи 2,3 милијарди америчких долара. Од те суме 33 одсто усмерено је на људство, 30 за обуку и мисије, на одбрамбене инвестиције утрошиће се 20 одсто, док ће 17 одсто бити усмерено на остале потребе.

Од румунске војске очекује се да буде истовремено способна да одбрани националну територију од војне агресије и помогне цивилним властима у ванредним ситуацијама у миру. Пред њом је и испуњавање обавеза у НАТОу, ЕУ, регионалним организацијама и коалицијама и учествовање у међународним мисијама под окриљем НАТОа, ЕУ, УН и коалиција.

Најважнији задаци одбрамбене политике Румуније у првој декади 21. века одnose се првенствено на њену консолидацију као члана НАТОа и уласка у ЕУ, те развијању стратегијског профила који ће бити у складу с тим организацијама. При томе је Румунија себи поставила циљ да повећа своје одбрамбене способности, промовише стабилност на Балкану и регији Црног мора, учествује у европској безбедно-

сној и одбрамбеној политици, надгледа обавезе као члан НАТОа и укључи се у борбу против тероризма. Уосталом, према броју трупа које су у то укључене, Румунија је на седмом месту међу нацијама које су се придружиле тој борби. Више од 2.000 Румуна било је ангажовано у последњих 12 месеци на Балкану, у Авганистану и Ираку, у оквиру НАТОа, ЕУ, УН или у коалицији.

Значајно је да је Румунија међу првим земљама некадашњег Источног блока разумела значај учествовања у мировним операцијама и ставила своје оружане снаге у функцију спољне политике, пославши део трупа у међународну мисију у Авганистану. Каснији догађаји наводе на закључак да је то био прави потез који је изузетно допринео спољној политици земље, а војску потврдио као снагу која друштво покреће унапред.

■ ОКВИР ЗА КОМУНИКАЦИЈУ

У трансформацији румунска војска морала је да тражи пут за комуницирање са сопственим припадницима, али и спољном јавношћу. Ванредне ситуације, нови догађаји као што су учествовање у мировним операцијама и друго, стављају војску у средиште пажње јавности, са мноштвом питања на која треба дати тренутне одговоре. То намеће потребу да се са великим бројем циљних гру-

ИЗ СТАТИСТИКЕ

Румунија има 22.329.977 становника који живе на територији од 237.500 квадратна километара, на колико се земља простире. Поред Србије, окружују је и Молдавија, Украјина, Мађарска, Бугарска.

Бруто национални доходак је 2004. године износио 171.5 милијарди долара, односно 7.700 по глави становника. Земља је 2004. године постала члан НАТОа, а очекује се да ће 2007. ући и у Европску унију.

па комуницира брзо, тачно и вешто. Имајући слуха за комуникацију с јавношћу, Румуни су направили Директорат за односе с јавношћу, чији је основни циљ задобијање поверења јавности и подршке за активности румунских ОС. Свој рад Директорат заснива на вредностима као што су отвореност у комуникацији, одговорност према јавности и професионализам. Директорат, чији је еквивалент у Војсци Србије Управа за односе са јавношћу, витални је елемент који треба да осигура комуникацију између војног естаблишмента са домаћом и међународном јавношћу. Активности ПР у румунској војсци заснивају се на законској основи, почев од Устава, преко закона о слободном приступу информацијама од јавног интереса, одговарајуће одлуке Владе, наређења министра одбране итд. Систем односа са јавношћу МО Румуније сачињавају Директорат, коме су потчињени Медија група МО, локални војни медији (часописи, магазини, територијални радио и ТВ студио) и ПР структуре које чине ПР уреди и официри, те ПР официри који уз остале дужности у трупи, имају и то задужење. Конкретни производи Директората су бројни, и обухватају веб сајт (www.mar.ro), прес обавештења, интранет, прес преглед, видео и CD презентације, три часописа, прес материјале итд.

Румуни пуно пажње посвећују овом сегменту развоја оружаных снага, за који су урадили и стратегију јавног информисања, у чему су им помогла искуства неких чланица НАТОа. Директорат је технички добро опремљен, са пажљиво одабраним и креативним људима, на чије се усавршавање гледа као на значајно улагање.

Румунска искуства данас представљају вредност на само за њих, већ и за све оне који желе да брже "уђу у будућност" и избегну почетничка саплитања. ■

Снежана ЂОКИЋ

НАША ДЕЛЕГАЦИЈА У БУКУРЕШТУ

Почетком новембра, заступник начелника Управе за односе са јавношћу потпуковник Зоран Пухач посетио је Министарство одбране Румуније. Циљ посете били су експертски разговори у области односа са јавношћу, вођени ради унапређивања активности Управе.

Потпуковника Пухача примио је заменик директора Директората за односе с јавношћу Румуније, пуковник Кристинел Гига са сарадницима.

Пуковник Гига изложио је развој, организацију и структуру Директората, те нормативна документа на којима заснива своје активности. Чињеница да имају војнике у иностранству, у мировним операцијама, нарочито у Ираку и Авганистану, навела је Румуне да поред интерног развијају и екстерно информисање. У тражењу начина да свој посао обаве што боље, нису се устезали

да уче од других, као што су САД, Француске, Велика Британија, и да своје припаднике шаљу на усавршавање у иностранство.

Данас румунске снаге располажу, између осталог, са интерним ТВ студијом, који им омогућава да праве кратке прилоге које емитују на националној телевизији, и радио студијом, који недељно припрема два програма за национални радио, а слуша га невероватних три милиона људи.

Војни радио програм је потпуно дигитализован, а ускоро ће бити набављена још савременија опрема. Поред тога, тренутно се размишља и о емитовању ТВ програма преко сателита.

Уз то, румунске ОС штампају три часописа. Један од њих је Војни посматрач, који излази једном недељно у 11.000 примерака и дели се бесплатно. Месечник *Viata Militaria* излази у 2.000 примерака и намењен је представљању савремених румунских војних операција и оних из Другог светског рата. *Spirit Militar Modern*, који излази просечно четири пута годишње у 2.000 приме-

рака, специјализован је за социолошке и психолошке теме које дотичу првенствено припаднике оружаных снага. Веома значајан производ је и веб сајт.

У мисије у иностранству путује група од три припадника Директората: камерман, фоторепортер и новинар, који поред свог посла морају познавати и енглески језик.

СНИМАО З. ПЕРИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН 250. РАКЕТНЕ БРИГАДЕ ПВО

Као и минулих година и овог 24. новембра, у кругу касарне на Бањици, свечано је обележен дан 250. ракетне бригаде противваздухопловне одбране на чијем челу је командант пуковник Станко Васиљевић

После рапорта команданту Ваздухопловства и ПВО пуковнику Драгану Катанићу, поздравља застави, интонирања државне химне и минута ћутања посвећеног свим преминулим и погинулим припадницима те херојске бригаде која је бранила небо Београда и 1999. године, обративши се импозантном строју и бројним високим званицама и гостима, командант 250. рбр ПВО Станко Васиљевић је рекао да је током 44 година постојања ова јединица остварила многе успехе али и да је у одбрани неба престони-

це девет припадника бригаде положило живот на олтар отаџбине и додао:

– Зналачком и херојском борбом те 1999. године противнику смо нанели велике и за њега неочекиване губитке обарањем 14 авиона и 10 крстарелих ракета међу којима су били и “невидљиви” F-117A и F-16. За хероизам исказан у одбрани отаџбине бригада је тада добила највише ратно одликовање – *орден народног хероја*.

После војничког дела свечаности, делегације Генералштаба Војске Србије, команде Ваздухопловства и ПВО и 250. рбр ПВО, породице и родбина, положили су цвеће на спомен-обележје погинулим припадницима бригаде, после чега је изведен краћи културно-уметнички програм. Дружење садашњих и бивших ракеташа са бројним гостима и пријатељима Бригаде, настављено је по традицији у војничком ресторану. ■

Д. К. М.

ОКРУГЛИ СТО У ЦЕНТРУ АБХО У КРУШЕВЦУ

У Центру за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу 28. новембра одржан је округли сто “Формирање регионалног центра АБХО одбране у Крушевцу”. Том приликом, разматране су могућности извођења практичне обуке страних стручњака и инспектора Организације за забрану употребе хемијског оружја (ОПЦВ – Organization for Prohibition of Shemical Weapons) у Центру.

Циљ округлог стола је препознавање и дефинисање улоге Центра у савременим условима и сагледавање могућности за по-

дршку и помоћ у остварењу пројекта Регионалног центра АБХО.

Радом округлог стола руководио је председник Националне комисије за спровођење Конвенције о забрани хемијског оружја Србије амбасадор Братислав Ђорђевић. Састанку у Крушевцу присуствовали су и представници заинтересованих ресурса и институција Републике Србије, Министарства одбране и Војске Србије и председници општине Крушевац и Расинског округа. ■

Свечаност у Ваљеву

НОВИ ЦЕНТАР ВЕЗЕ

У присуству високих званица из Генералштаба и Оперативних снага Војске Србије, представника јавног, културног и привредног живота, Српске православног цркве, МУП-а и бораčkih организација и удружења, у ваљевској касарни “Војвода Живојин Мишић” одржана је 16. новембра свечаност поводом обележавања Дана рода пешадије.

Свечани скуп поздравио је командант Ваљевске моторизоване бригаде пуковник Милан Недељковић који је подсетио да је 16. новембра 1914. године отпочела славна Колубарска битка. Командант Оперативних снага ВС генерал-мајор Драган Колунџија најавио је да ће, у првој половини наредне године, сходно реформи Војске, уместо Ваљевске моторизоване бригаде бити формиран један батаљон професионалаца из састава новоформиране Друге бригаде КоВ-а, један ракетни артиљеријски дивизион и центар за обуку војника.

Честитке пешадинцима упутили су председник Скупштине општине Ваљево др Јован Томић и новоустоличени епископ ваљевске епархије господин Милутин.

Том приликом у ваљевској касарни генерал Драган Колунџија свечано је пустио у рад модерни стационарни центар везе који је, са најсавременијом Алкателовом дигиталном централом, капацитета 500 телефонских бројева, умрежен у војни систем веза и у “Телеком Србије”. ■

Д. С.

Основни курс
за мировне операције

ПРВЕ ДИПЛОМЕ

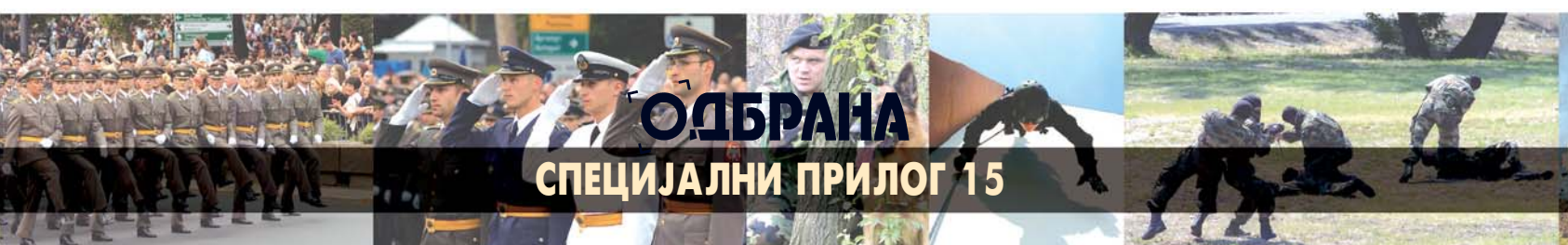
У Генералштабу Војске Србије 17. новембра одржана је свечаност поводом завршетка основног курса мировних операција за професионалне официре. По угледу на искуства страних армија, Центар за мировне операције први пут је извео курс ове врсте за 37 полазника. За десет радних дана старешине су обрадиле 11 тема, уз помоћ предавача из Војске, цивилних структура и представника страних оружаних снага.

Обраћајући се полазницима и сарадницима, начелник Центра пуковник Петар Ђорнаков изразио је задовољство постигнутим резултатима и нагласио да је овај курс само почетак њиховог усавршавања за обављање дужности у мировним мисијама.

Програм курса је планиран на основу модула за обуку снага Уједињених Нација и обухвата области међународног хуманитарног права, штабног рода и цивилно-војне сарадње. ■

А. П.

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 15

РЕФОРМА
СЕКТОРА
БЕЗБЕДНОСТИ
СРБИЈЕ

БЕЗБЕДНОСТ ЈЕ ЈАВНО ДОБРО

Реформа сектора безбедности у Србији може бити успешна само ако је саставни део демократске реформе читавог друштва, а то значи и његових институција. Упутно је стога још једном нагласити да тај процес захтева и симултану реформу политичког и економског система. Овај би подухват требало да резултира подизањем капацитета државе за добро и одговорно управљање и владање свим ресурсима друштва ради достизања и увећања безбедности као јавног добра.

У СКЛАДУ
СА НАЧЕЛИМА
ДЕМОКРАТСКОГ ДРУШТВА

ОДГОВОРНО УПРАВЉАЊЕ РЕСУРСИМА

Постоје бројни разлози за јавну и стручну расправу о достигнућима у досадашњој реформи сектора безбедности Србије. Први произилази из чињенице да је Србија, поставши самостална држава, коначно добила могућност да затечени сектор уреди у складу са својим безбедносним потребама и економско-социјалним могућностима. Додајмо и да је тиме стекла додатну прилику да тај сектор уреди у складу са начелима демократског друштва, коме је безбедност појединца (грађанина) права мера и крајња сврха.

Србија би, исто тако, при (пре)уређивању сектора безбедности требало да води рачуна о сталном расту међузависности националне, регионалне и глобалне безбедности. То јој и налаже да систем безбедности уреди у складу са својом унутрашњом и спољном политиком, која смера, барем вербално, ка целовитом укључењу Србије у евроатлантску заједницу, тим пре што се у врху листе критеријума за пријем у ЕУ и НАТО налази захтев за уређење сектора безбедности по стандардима модерног и стабилног демократског друштва. Стога и темпо укључивања Србије у евроатлантску заједницу директно зависи од њених домета у реформи државних, али и недржавних (приватних) апарата силе. Разумно је очекивати да ће и народни заступници у Скупштини Србије знатан део своје будуће пажње посветити реформи месног сектора безбедности. Да би намеравана расправа била делатна, треба прво прецизно пописати шта је, како и колико измењено у сектору безбедности Србије од доласка на власт (про)демократских снага (октобар 2000. године). Другим речима, треба проверити да ли су нове власти искористиле постојеће могућности за реформу затеченог стања. Тек ће у том поступку бити могуће препознати и утврдити кључне разлоге и/или препреке за његову бржу и успешнију реформу.

Добијени резултати требало би да омогуће израду и примену целовите државне стратегије, а потом и државног плана, за наставак започете реформе. Додајмо да се тек с ослонцем на стечена сазнања могу поузданије проценити реформски капацитети не само актуелних носилаца власти и овлашћења у сектору безбедности већ и целог друштва. Да би била успешна, ова анализа треба да почива на холистичком приступу реформи сектора безбедности у Србији. Овај приступ налаже, из

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

међу осталог, да се при праћењу појединачних токова и мерењу њихових резултата све време има на уму целина сектора безбедности, односно висока унутрашња повезаност и међузависност актера и компонената који га конституишу. Другим речима, реформу сектора безбедности треба увек посматрати *in toto*. У случају Србије то додатно налаже да се речена реформа разматра као специфичан облик и/или простор материјализације намераваних демократских промена затеченог поретка, јер постоктобарска искуства јасно показују да се без радикалне реформе сектора безбедности, а посебно државних апарата силе, у Србији не могу створити ни почетне, а камоли довољне, претпоставке за успоставу демократског поретка. Штавише, бржи економски и социјални опоравак, а тиме и даљи развој Србије директно зависе од достигнутог степена појединачне, групне и колективне безбедности у њој.

■ РЕОРГАНИЗАЦИЈА НИЈЕ И РЕФОРМА

Вероватно да ће страни инвеститори, како нас упозоравају економисти, још оклевати или одлагати да уложе свој новац у привреду Србије, све док она не постане правно уређена и безбедна политичка заједница. Уколико реформа сектора безбедности јесте не само предуслов већ и кључна алатка за бржи и одржив развој Србије. У постконфликтном и постауторитарном друштву, какво је српско, та реформа је, дакле, не само предуслов већ и крајњи продукт демократског преображаја месног друштва. Због тога реформа сектора безбедности у Србији може бити успешна само ако је саставни део демократске реформе читавог друштва, а то значи и његових институција. Упутно је стога још једном нагласити да реформа сектора безбедности захтева и симултану реформу политичког и економског система. Овај би подухват требало да резултира подизањем капацитета државе за добро и одговорно управљање и владање (*Good Governance*) свим ресурсима друштва ради достизања и увећања безбедности као јавног добра. При разговору о реформи сектора безбедности у Србији често се има на уму преображај државних апарата силе, пре свега војске, полиције и тајних служби. Међутим, појмом сектор безбедности данас, не само у стручној литератури већ и у политичком саобраћају, поред осталих обухватају се и цивилни наредбодавци, односно овлашћени, као што је то парламент, контролори поменутог сектора и његови актери.

Тиме се, међутим, не исцрпљује листа учесника у поменутој реформи. Потребно је, између осталог, пропитати улогу цивилног друштва у овој реформи. Не мање је важно утврдити и истражити облике и ефекте државне и недржавне, материјалне и нематеријалне помоћи коју Србији у реформи сектора безбедности пружају спољашњи актери

(јединичне државе, међународне владе и/или невладине организације). Било би занимљиво сазнати, између осталог, шта донатори мисле о томе како је њихова помоћ искоришћена, те да ли је и коме она била од користи. Још је потребније сазнати шта приматоци у Србији – државне институције и органи, али и актери цивилног друштва – мисле о пристиглој помоћи. Неопходно би, нада све било, да сви они јавност и/или Скупштину Србије извести о начинима на који су искористили дату помоћ, тим пре што је домаћа јавност углавном ускраћена за сазнање да је држава Србија главни прималац страних донација, које би требало да јој помогну да увећа своје управљачке капацитете. Обнародовањем ове чињенице био би, између осталог, сужен простор за циклично, а политичко, односно “патриотско”, сумњичење невладиних организација и њихових активиста. Догађаји након свргавања бившег режима упозоравају да достигнућа у реформи сектора безбедности Србије увелико зависе од тога како месне политичке елите и носиоци власти разумеју и интерпретирају садржаје и циљеве овог подухвата.

■ МОЋ – ЈАВНА И ТАЈНА

Истраживачки налази указују на доминацију редукционистичког приступа. Тиме нестаје, или бива прекривена, раније назначена повезаност између демократске реформе српског друштва и његовог сектора безбедности. Редукцијом се у првом кораку она најчешће своди на реформу државних апарата силе – војске, полиције и тајних служби. Због тога јавној и стручној пажњи често измичу други носиоци безбедносних овлашћења. У јавности се мало зна да су, на пример, порески и царински органи овлашћени да примењују посебне мере надзора грађана, које традиционално припадају тајним службама. Још мање се зна, да ли су и колико ти нови поседници (тајне или скривене) моћи над грађанима и друштвом подвргнути парламентарној контроли и јавном надзору. Реформа се у следећем кораку веома често своди на реорганизацију државних апарата силе. Одатле се промене у њиховом бројном саставу, унутрашњој организацији и формацији настоје приказати као главни и једини садржај реформе. Пренебрегава се при том чињеница да реорганизација јесте битан предуслов за реформу, али да се реформа не исцрпљује, односно не завршава реорганизацијом. Да буде теже, реформи сектора безбедности у Србији најчешће се приступа парцијално. Сведоци смо релативно засебних и изолованих промена у сваком од делова оружаних снага. Нема довољно доказа да између промена, на пример, у тајним службама, односно полицији или војсци постоји, макар и посредна, стратегијска и оперативна веза. То је, пак, очекивани производ непостојања државне стратегије и државног плана за реформу оружаних снага, односно сектора безбедности. Да буде те-

же, јавности још увек није саопштено колико ће коштати намеравана реформа. Одатле се и не зна из којих ће извора те паре евентуално пристићи.

Поврх свега, недостају ваљани конституционални, законски и институционални оквири и процедуре за сарадњу унутар сектора безбедности. У прилог томе говоре и мањкавости тек усвојеног Устава Србије. Уставописци су, нажалост, пропустили јединствену прилику да створе све потребне претпоставке за реформу, односно за добро и одговорно управљање сектором безбедности и припадним државним и недржавним апаратима силе. Утолико је потребно – ако се хоће успешно спровести реформа сектора безбедности, те апарати силе ставити под ефективну демократску цивилну контролу и јавни надзор – такорећи одмах започети процедуру измене, односно допуне тек усвојеног Устава. Упоредо са тим треба хитно израдити и усвојити законе за уређење сектора и система безбедности у Србији, те за (пре)уређење односа између друштва и његових оружаних снага. То, дабоме, подразумева и преуређење, односно демократско уређење односа унутар сваке од компоненти тих снага. Упркос предоченом, чини се да у јавности Србије преовлађује уверење да је од октобра 2000. године, ипак, постигнут видан, мада неједнак, напредак у реформи, односно реорганизацији државних апарата силе. Неспорно је да су државни апарати силе стављени под цивилну контролу. Видљиво је, међутим, да је сва моћ концентрисана у извршној власти, те да парламент и јавност, дакако због различитих разлога, не практикују довољно своја контролна и надзорна овлашћења.

■ АЛИБИ ЗА НЕДЕЛОВАЊЕ

Приметно је, такође, да надлежна министарства и челници оружаних формација различито вреднују своја достигнућа у реформи. Стиче се утисак да самоперцепција и/или самовредновање знатно зависе од "личне једначине" челних руководилаца и наредбодаваца. То је још један показатељ чињенице да унутар сектора и/или оружаних снага постоје разлике у поимању и практиковању реформе сектора безбедности, из којих нужно следе неједнака критичност према резултатима свог деловања.

Неспоран је, такође, и раст подршке актуелне власти и јавности када је реч о укључењу Србије у евроатлантску заједницу. Чини се, међутим, да недостаје јасна и довољна свест о безбедносној димензији те интеграције. Сувише често се губи из вида да је опредељење грађана и држава евроатлантске регије за интеграцију било мотивисано првенствено њиховим хтењем да увећају своју безбедност. Не чуди стога да они када данас одлучују да ли ће и кога примити у своју заједницу имају и даље на уму своје

БЕЗБЕДНОСТ У ОКВИРУ ЕВРОАТЛАНТСКИХ СТРУКТУРА

"Свака држава мора да одлучи на који ће начин осигурати своју безбедност. Влада Србије и све демократске политичке снаге у Србији рекле су да безбедност Србије виде у оквиру евроатлантских структура. Ово је чињеница коју Чешка Република снажно подржава. Да би Србија могла да приступи евроатлантским структурама мора да спроведе реформе у сектору безбедности и у том смислу је конференција *Реформа сектора безбедности у Србији – достигнућа и перспективе*, коју су организовали Центар за цивилно-војне односе, Женевски центар за демократску контролу оружаних снага, веома битна. Питање реформи у безбедносном сектору у Србији изузетно је важно и то сви данас препознају. Чешка Република ће и у будућности подржавати све напоре Србије да спроведе своје безбедносне реформе и крене ка евроатлантским структурама, структурама безбедности, користећи и искуства Чешке Републике." ■

Иван ЈЕСТРАБ
заменик шефа мисије, Амбасада Чешке Републике у Србији

безбедносне интересе. Тим више кад је реч о земљама западног Балкан, из којих су им током протеклих петнаест година стицале, посредно и непосредно, значајне претње за њихову безбедност.

Видљиво је, исто тако, да се при заузимању става према уласку Србије у Европску унију, а поготово у НАТО, и даље и углавном барата политичким, односно идеолошким разлозима. Недостаје документована анализа могућих користи и/или штета, без које није могуће донети рационалну одлуку. Још мање се јавно расправља о непознаницама најављене интеграције. Изван су озбиљног увида јавности, на пример, недоумице са којима су суочени НАТО и ЕУ. Другим речима, да би власти и грађани Србије донели оптималне одлуке, они прво треба да знају да ли ће и како НАТО и ЕУ одговорити на изазове пред којима су се данас нашли.

Не мању пажњу завређује чињеница да носиоци власти у овој земљи интеграцију пречесто користи као алиби за своје (не)деловање. Њом они, између осталог, хоће себе да заштите од негативних – социјалних, економских и политичких (изборних) – последица свог евроатлантског опредељења. У тој се онда тачки и текућа реформа јавно

дживљава, односно имплиците политички тумачи, као нешто што је споља наметнуто и изнуђено. Не чуди стога да у делу јавности, а посебно у медијима, преовладава схватање да главну одговорност за спору реформу, на пример, војске, полиције и тајних служби носе генерали, односно директори безбедносних агенција. Губи се из вида да су они, у крајњој инстанци, само непосредни извршиоци политичке воље, или одлука, цивилних носилаца власти.

То не спори да речени генерали и директори могу, захваљујући моћи коју поседују, да опструирају реформу. Зато треба подвући да државни апарати силе не могу, па чак и ако хоће, да реформишу сами себе. Да би свој посао обавили ваљано, они претходно од цивилних власти морају да добију јасна и прецизна упутства и наређења. То ове власти обавезује да оружаним снагама створе све потребне услове и претпоставке за успешно реформисање. Одатле кључну одговорност за токове и резултате реформе сектора безбедности у Србији носе парламентарне политичке партије и њихови представници који обављају кључне државне функције. Тек потом листи одговорних треба придодати челнике сваке од компоненти оружаних снага. Јер, ако и кад закажу генерали или директори, не смеју заказати они којима су грађани, у свом најбољем интересу, поверили да у њихово име управљају сектором безбедности, односно командују поседницима државне силе. ■

Мирослав ХАЦИЋ
директор Центра за цивилно-војне односе

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

ДЕМИСТИФИКАЦИЈА
ПОЛИТИКЕ УСЛОВЉАВАЊА ЕУ
НА ПРИМЕРУ РЕФОРМЕ
СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ

ШТО БЛИЖЕ ЦИЉУ, ТЕМПО ЈЕ ЈАЧИ

Политика условљавања Европске уније, иначе легитимна политика сваке организације која прима у своје чланство државе тек када испуне одређене услове, у Србији увек има негативну, пежоративну конотацију. Увек је то услов због кога нас неко притиска, иако ми радимо на томе да тај услов испунимо.

Јако је важно имати на уму да је реформа сектора безбедности елемент који постоји као део неких од ширих политика унутар Европске уније већ дужи период. Потреба реформе овог сектора није измишљена због западног Балкана, није настала ни због земаља централне и источне Европе у моменту када су се оне приближавале Европској унији, већ је почела да се развија као концепт унутар Уније много раније.

Данас је концепт заокружен у два кључна документа. Један је документ Европске комисије који се односи на подршку реформи сектора безбедности из јуна 2006. године. Други је концепт Европске уније за подршку ESDP, европске безбедносне и одбрамбене политике реформи сектора безбедности из 2005. године. Оба документа произилазе из европске стратегије реформе одбране из 2003. године.

■ УСТАВНА КАТЕГОРИЈА

Притисак Европске уније се, пре свега, односи на домене економије, док та иста врста притиска не постоји када је реч о реформи сектора безбедности. То се показује на основу докумената који су важећи списак приоритета у моменту приближавања Европској унији у коме се Србија данас налази. Важећи документ је свакако Европско партнерство које је усвојено за 2006. годину, где се у једном од средњорочних приоритета, дакле, период је од две до четири године, помиње питање демократске контроле служби безбедности, као циљ који треба да буде постигнут. То значи да у овом моменту Унија још не инсистира на исти начин као у неким другим областима да то питање мора да буде унето у законодавство истог момента, као и питање реструктурисања и реформе оружаних снага, који укључују, наравно, и смањење, трансформацију и приватизацију војних ресурса и војне индустрије. Ови принципи су већ сада унети у неке од нацрта закона, или пак усвојених закона како на нивоу некадашње Србије и Црне Горе, тако и на нивоу Србије.

С друге стране, неки од критеријума су остварени Уставом, јер је категорија демократске контроле војске постала уставна. Посебно значајан сегмент интересовања ЕУ, који спада у реформу система или сектора безбедности код нас, јесте цивилна контрола граница и интегрисано управљање границама. Ова два елемента су морала пронаћи израз у свим актима, односно документима и у пракси органа који су били задужени за спровођење ових активности. Цивилна контрола граница подразумева да полиција преузима границу, а контролу границе погранична или гранична полиција, за разлику од претходног стања који је подразумевао да се на тим местима налази војска.

■ УСПАВАНИ УСЛОВИ

Тај динамички план предвиђа да ће до краја 2006. године целокупну границу контролисати погранична полиција. Други јако важан критеријум, и на националном, и на регионалном нивоу, јесте критеријум или предуслов интегрисаног управљања границама. Интегрисано управљање границама подразумева нови систем контроле робе и људи који улазе на територију државе, добру сарадњу органа који се на граничним прелазима налазе са органима који остају, како се то каже, у дубини територије и накнадно спроводе контролу, уколико је неопходна, или уколико је тако предвиђено.

Такав систем је најпре морао ићи кроз један стратешки документ, који се зове *Национална стратегија интегрисаног управљања границама*, усвојена почетком ове године. Она је рађена у сарадњи са Организацијом за европску безбедност и сарадњу и представља елемент регионалног CARDS пројекта, што је подразумевало да све земље региона западног Балкана до одређеног периода имају дефинисану стратегију интегрисаног управљања границама, као уобичајени начин комуникације у овом сегменту. Средином 2006. године усвојен је и Акциони план за спровођење ове стратегије.

То што ће надаље, свакако, чекати нашу земљу јесте да ће се притисак на државу у смислу реформе сектора безбедности појачавати како се будемо приближавали Европској унији, дакле, како будемо предузимали даље кораке у процесу европске интеграције. Наравно, он ће бити везан за питања нашег приближавања НАТОу, односно најпре Партнерству за мир. Ово је тренутно помало успавани услов, али ће се врло брзо пробудити. Његово "буђење" може поново да представља проблем за нас, ако га не дочекамо спремно. ■

Тања МИШЧЕВИЋ
директорка Канцеларије за придруживање Европској унији

СИСТЕМ
ОДБРАНЕ

ВОЈСКА НИЈЕ ПУКИ ПОТРОШАЧ

Успех се мери економским развојем друштва, и то је оно што је за наше грађане битно.

Дакле, инвестицијама. А инвестиција нема без сигурног улагања. Када то кажем не мислим само на страна већ и на домаћа улагања. Нема инвестиција и економског напретка без безбедног друштва. Ко доприноси безбедности, ко производи безбедност? Војска, систем одбране. Без тог доприноса нема економског напретка друштва. Без економског напретка друштва нема ни повећања угледа војске. Све то је више него добар разлог да се настави са реформама, односно са трансформацијом.

Када говоримо о трансформацији оружаних снага, односно реформи система одбране, веома је важно да што већи број људи стекне свест о томе шта је урађено и зашто. Што нас више људи боље разуме, уверена сам да ће нас и подржати. Подршка и разумевање нам је потребно и зато што систем одбране не постоји изван друштва, већ је његов значајан део. Грађани – као порески обвезници – финансирају војску. Они морају знати зашто реформишемо тај сектор и колико кошта безбедност. Зато је неопходно да наша јавност буде упозната са нашим активностима и плановима. Отуд је логично да смо најважнији плански документ за дугорочну трансформацију: *Стратејски преглед одбране*, прво пустили у јавну расправу, а кад се она успешно завршила, поставили и на web сајт Министарства одбране.

ПОДЕЛА ОДГОВОРНОСТИ

Дакле, информисаност и транспарентност су неопходан предуслов успешне трансформације, као што су неопходни јасни циљеви. Прокламовани спољнополитички циљ наше земље је управо интеграција у Европску унију, преко Партнерства за мир, а ми смо уверени и НАТО – јер то је искуство земаља у региону. Реформа оружаних снага убрзава укупну реформу друштва. Када имамо сасвим јасне циљеве, које уосталом подржавамо са добрим разлогом, ми у Министарству одбране се питамо: шта можемо да урадимо и како активно да допринесемо постизању те визије? Шта подразумева интеграција којој тежимо? Пре свега, подразумева озбиљан, одговоран посао и свакодневни рад. Подразумева и системски приступ и поделу одговорности. Системски приступ је, као што рекох, артикулисан у *Стратејском прегледу одбране*.

Када говоримо о подели одговорности, мислимо пре свега на демократску контролу оружаних снага. Сада постоји цивилна контрола. Поносни смо што је тако. Сматрамо да је то одличан корак напред. Међутим, желели бисмо да постоји још јача демократска контрола. Зашто? Зато што демократска контрола оружаних снага значи активни ангажман парламента, пре свега, а потом и других друштвених чинилаца, зна-

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

чи активно занимање за то шта су одбрамбене теме. То онда јесте права подела одговорности, која доноси неопходни корективни елемент. Када легитимно изабрани представници грађана Србије, народни посланици, контролишу наш рад, нама је лакше јер онда знамо да смо на добром путу, знамо да нисмо сами. У систему одбране, током реформе и трансформације урађено је много. Није у питању само редефинисање постојећег стања већ истински покушај корените промене свести унутар и изван система. Ми смо одговорни за то што је унутар система, а остали елементи које сам поменула, одговорни су заједно са нама за оно што је изван система.

Шта нам у овом раду предстоји? О чему мора да постоји консензус? Консензус у нашем друштву већ постоји за улазак у Партнерство за мир. Након наше недавне посете Бриселу, утисак је да смо као систем одбране сазрели да уђемо у Партнерство. Међутим, у Партнерство за мир улази цело друштво и зато су политички услови које постављају из Северноатлантског савеза такође релевантни. Можда се неки делови нашег друштва и даље питају зашто Партнерство за мир, зашто реформе. Одговор је врло једноставан и формулише се као питање – шта је алтернатива? Они који су против не нуде ваљан одговор на то питање. Доживели смо 12 година изолације и добро знамо шта је то. То није алтернатива за наше оружане снаге у будућности. Шта онда интеграција подразумева? Поред већ поменутих подела одговорности, интеграција значи партнерство и сарадњу. Почиње на локалном нивоу, консолидацијом друштва и нарастањем свести о потреби за променама. Поред локалног, неопходан је и регионални ниво сарадње. У оквиру свега што смо замислили морамо да будемо компатибилни, да разумемо једни друге. Није важно само да сви говоримо нпр. енглески, већ и да се разумемо. Да размишљамо о истим терминима на исти начин.

■ ПОКРЕТАЧ, А НЕ КОЧНИЧАР

Зашто су, такође, поред локалног и регионалног аспекта потребне реформе зарад интеграције? Успех се мери економским развојем друштва, и то је оно што је за наше грађане битно. Дакле, инвестицијама. Инвестиција нема без сигурног улагања. Када то кажем не мислим само на стране већ и на домаће инвестиције. Нема инвестиција и економског напретка без безбедног друштва. Ко доприноси безбедности, ко производи безбедност? Војска, систем одбране. Без тог доприноса бољој клими за инвестиције нема економског напретка друштва. Без економског напретка друштва нема ни повећања угледа војске. То је све више него добар разлог да се настави са реформама, односно са трансформацијом. Морамо бити савремени јер живимо у модерном друштву. Све то заједно може једино да допринесе промени свести о војсци као пуком потрошачу. Јер војска је огроман ресурс друштва.

Та промена свести треба да се деси унутар система, али и изван њега. Морамо да нађемо најбољи начин да "искористимо" Војску, када је наши грађани већ плаћају. У којим то мисијама, на каквим задацима, како на прави начин да одговоримо савременим изазовима, ризицима и претњама? Укратко, нама је потребно Партнерство за мир, јер су нам неопходни инструменти који тамо постоје, инструменти за брзу трансформацију оружаних снага. Потребно нам је Партнерство за мир зато што у Партнерство улази цело друштво. На тај начин ће одбрамбене теме коначно постати важне теме у овом друштву. Надамо се да на тај начин можемо да појачамо и укупну безбедност наших суграђана и нас самих. А када постоји безбедност – постоји предвидивост. Када постоји предвидивост, могуће је планирање. Када је могуће планирати, могуће је дугорочно инвестирати, за пославати људе, спроводити у дело неопходне процесе. Тада постижемо контекст неопходан за развој: *стабилност*.

Од нас највише зависи, а када кажем нас, мислим на све оне који су заинтересовани за безбедносне теме, јер ми у Министарству одбране нисмо толико амбициозни да мислимо да са нама све почиње и све се завршава. Од нас зависи да ли ће реформа одбране

бити покретач или кочничар укупне трансформације Србије. Мислим да свако ко жели добро овом друштву уопште није у недоумици. Систем одбране не само да треба већ и може и мора да буде покретач, а не кочничар реформе. Зато је јасно да је постојеће стање у нашем систему одбране неодрживо. А то наслеђено стање није само наш, него је то, као што рекох, проблем целог друштва.

■ БЕЗ ДРЖАВЕ У ДРЖАВИ

Докле се стигло у реформи одбране? Много тога је урађено, али нам предстоји још много посла. Успостављена је цивилна контрола над Војском, Генералштаб је саставио део Министарства. Безбедносне службе и финансије налазе се у Министарству одбране и директно су потчињене министру. Усвојен је *Мастер план за продају вишка војне имовине*. Војна имовина је раније била потенцијал за спекулације и мистификације. Начин да се против тога изборимо јесте да створимо и очувамо прецизан систем. Можда *Мастер план* није савршен, али јесте систем који смо ми сачинили са жељом да продаја војне имовине буде транспарентна. Из чега се састоји *Мастер план*? С једне стране обухвата вишак некретнина које ће се отуђити из Министарства одбране и Војске, а са друге, он подразумева и динамичку отуђивања и оквирне цене. *Мастер план* садржи и пројекат везан за утрошак на тај начин стечених средстава. Министарство одбране неће продавати своје некретнине. У наше име то ради Републичка дирекција за имовину. Сав приход иде у Министарство одбране, где су формиране комисије, односно једна комисија са поткомисијама, које ће министру предложити где да инвестира сваки динар који одатле дође.

У досадашњој фази реформе доста се радило на системским документима. Укинута су армије и корпуси, формиране су бригаде, израђени су критеријуми за вођење предвидиве војне каријере, израђени нацрти закона. Својеврсну дипломатску офанзиву Министарства одбране наши партнери су препознали. Успостављена је интензивна међународна војна сарадња са Северноатлантским савезом, значи, не само билатерална. У току је трећи циклус програма названог *Taylored Cooperation Program*. Основана је *DRG – Defense Reform Group*, односно група за реформу система одбране Србије, у сарадњи са Северноатлантским савезом. То је, такође, у овом тренутку битан инструмент, када су заустављени институционални и интеграциони процеси, попут, рецимо, преговора са Европском унијом. Ускоро отварамо и војну канцеларију за везу. Обновљена је војна сарадња са САД и трећи, од укупно четири, споразума је закључен. Као што је познато, отпочео је *State Partnership Program*, а председник САД, Буш је одобрио тзв. *IMET, International Military Education and Training program*, који треба ускоро да се инструментализује. Започео је процес интеграције војног у цивилно шкољство, којим смо веома задовољни. Радимо, наравно, на учешћу у мировним операцијама, али сада је на Скупштини, да нас у томе подржи.

Да ли смо задовољни постигнутим? Наравно да нисмо, зато што сматрамо да још много тога мора да се уради. С друге стране, ипак је остварен знатан напредак у односу на оно шта смо затекли. И даље радимо на томе да Војска више не буде држава у држави, већ да се интегрише у друштво у коме живи. То је за Војску неопходно, а неопходно је и за друштво. Као што сам поменула на почетку, Војска није пуки потрошач ресурса овог друштва. Војска је потенцијал, огроман потенцијал! А наше друштво мора наћи праве начине да је у том смислу искористи. Судећи по свему до сада учињеном, Министарство одбране и Војска, у овом тренутку, нису кочници реформи. Напротив, ми верујемо да имамо велике могућности да будемо покретач реформи у целом друштву. Јер, како ће Србија изгледати за десет година? Пре или касније биће интегрисана у све организације европског континента. То је неизбежно. Не видим шта бисмо и зашто бисмо чекали! ■

Снежана САМАРЦИЋ-МАРКОВИЋ
помоћник министра одбране за политику одбране

РЕФОРМА СЕКТОРА Б

ВОЈСКА СРБИЈЕ

ПОГЛЕДА ИЗНУТРА

Одлука менаџмента Министарства одбране је јасна. Реформе треба да спроведу они који су их осмислили. Није наше само да направимо план, закључимо да немамо закон о одбрани и Војсци и – да чекамо. Одлучили смо да будемо носиоци основних реформских захвата, који често нису популарни, јер задиру у решавање веома осетљивих, а с временом нагомиланих социјалних питања. Решени смо да онима који ће доћи после нас оставимо у основи реформисан систем и повољније услове за рад.

Садашња организација Министарства одбране успостављена је у мају прошле године и чини континуитет са претходном структуром менаџмента Министарства. По тој организацији Генералштаб је у саставу Министарства одбране, а обавештајно-безбедносне службе су потчињене министру одбране. Сектори су на одговарајући начин структурирани и у даљем развоју организације биће додатно избалансиран. Један број организационих јединица министар је директно препотчињено себи – реч је о управама у чијем је раду у претходном периоду било знатних пропуста. То је подразумевало измену неких кадровских и организационих решења, што је донело позитивне помаке. Организација Министарства одбране пројектована је 2007, односно 2010. године. Зашто се говори о 2007. и 2010. години? Зато што се успостављена организација у 2007. години неће мењати, већ ће се функционално дорађивати до 2010. године. У чему су недоумице? Реч је о надлежностима цивилне заштите и обавеза одбране. Ми смо формирали Управу за ванредне ситуације, која обухвата те две функције. Видећемо да ли ће она бити у Министарству одбране, да ли ће постати агенција на нивоу Владе Србије или у неком другом министарству. Остали сектори избалансиран су по структури и надлежностима.

■ ПРЕЦИЗНИ КРИТЕРИЈУМИ

Од значајнијих промена у односу на садашњу организацију уочава се да Управа за организацију из Сектора за људске ресурсе улази у Сектор за политику одбране и да војно здравство прелази у надлежност Сектора за људске ресурсе. Оваква структура је препозната у већем броју других министарстава и бићемо да је

ЕЗБЕДНОСТИ СРБИЈЕ

она оптимална за даље функционисање система. Војска Србије са септембром ове године има нешто више од 41.000 припадника, од тога 33.068 чини професионални састав. Чињеница је да је професионални кадар у систему одбране знатно смањен у последњој години, години и по дана. Смањење у току 2006. године рађено је у односу на тачно дефинисане критеријуме и пројекцију кадра. За наредни период имамо визију организационе структуре и бројног стања, али усвајање, прецизније – неусвајање одређених законских и нормативних докумената, односно систематизације Министарства одбране, створило је одређене потешкоће у реализацији постављених задатака. Што се тиче 2007. године, укупно бројно стање професионалног састава биће нешто више од 27.000, а можда и 28.000, у зависности од тога да ли ће Управа за ванредне ситуације остати у Министарству одбране или не. Пројекција за 2010. годину је 26.500 професионалних лица, због чега ћемо у наредном периоду ићи на смањење свих структура кадра, осим војника по уговору, чији ће се број знатно повећати. Смањење кадра рађено је по тачно дефинисаним критеријумима за сваки ниво, сваки чин. Ти критеријуми су дали могућност да дефинишемо перспективни кадар, односно полуперспективни, који у одређеном периоду, дошколовањем, можемо да подигнемо на ниво перспективног, и неперспективног кадар. Неперспективни кадар по одређеној динамици одлази у пензију или се исплаћују 24 лична дохотка за официре, односно 12 личних доходака за цивиле. Једном броју лица биће омогућена преобука по методи Присме.

■ ШКОЛСТВО И ЗДРАВСТВО

Почетком године усвојили смо *Пројекат реформе војног школства* и успели у настојању да Војна академија постане функционални део Београдског универзитета. Са Факултетом безбедности договорили смо заједничке студије, тако да ће младјци који су ове године уписали Војну академију, имати могућност да достигну и диплому по Болоњској декларацији. Питомци Војне академије, који се промовишу у чин потпоручника 2010. године, имаће уједно и диплому Београдског универзитета. Исти договор настојимо да постигнемо и са Факултетом организационих наука, али и неким техничким факултетима, тако да би целу генерацију садашњих питомаца покрили заједничким студијама. Уједно, Војна академија је променила наставне планове и програме за све нивое школовања. Није то савршено ни идеално, али је свакако проци. У поређењу са претходним периодом, то су велики позитивни помаци. На Војној академији смо развили и програм изучавања енглеског језика – PELT, који поред изучавања језика на тој највишој образовној војној институцији, сада апсорбује 20 гарнизонских курсева и три посебна курса за медицинско особље. Развили смо и STANAG тим за тестирање и давање сертификата НАТОа за енглески језик. Успоставили смо и ECDL тим за тестирање и добили право да издајемо Европски сертификат за различите нивое информатичког знања. То смо понудили и Београдском универзитету и свим министарствима Владе Србије, јер смо једино министарство које има такву врсту капацитета. Отворићемо и могућност учења српског језика, и понудити је нашим партнерима, тако да бисмо од наредне године могли очекивати и представнике страних армија на свим облицима школовања и усавршавања. Развили смо и Центар за међународни спорт и низ других ствари, са апсолутно јасном визијом да желимо да сачувамо Војну академију и да је потпуно трансформисано прилагодимо новим захтевима и новим мисијама које нас чекају.

Поред наведеног, у потпуности се кренуло и у реализацију реформе војног здравства, где је општа идеја да се сачува део војног здравства, али да буде функционални део цивилног здравственог система, јер је то нешто што је наша специфична способност за Партнерство за мир. Мислим да ћемо у догледно време решити то питање.

Једно од питања које ће се решавати у наредном периоду односи се на уређење плата и пензија. Имамо близу 50.000 војних пензионера и мање од 17.000 официра и подофицира у активnoj служби. У овој области, као и у свим осталим, ускладићемо се са прописима Републике Србије, уважавајући све посебности војног позива, али и пензионисаних војних лица. Идеја је позната, желимо да се убудуће привилегије и статусна питања регулишу узлазном линијом у једном нормалном поступку, какав је прихватљив за све савремене земље света.

Буџет одбране је посебно питање. За персоналне трошкове сада издвајамо више од 70%, са повећањем које је реализовано, и са пројекцијом буџета од 2,4% имаћемо захват за персоналне трошкове који ће бити близу 80% у наредној години. Тешко је појмити да се са 20 процената може обезбедити све што је потребно за реформу и функционисање војске. Поставља се питање да ли можемо направити војску са тим новцем? Свакако да можемо, али да се тај новац троши на војску, да буде ефикасан војни буџет, са процентом издвајања који данас постоји, чак умањеним за износ пензија. Можемо направити војску која одговара нашим стварним потребама. Из тог разлога и идемо са радикалним резом у почетној фази, како бисмо остварили уштеду и та средства употребили за развој. Професионализација је велико питање. Како доћи до ње? Оно што препознајемо као квалитетно остаје и даље у систему, нуди му се полупрофесионални уговор, у каснијој фази професионални, а најквалитетнији део професионалних војника имаће привилегију да буде школован за подофицире.

■ ИЗВЕСТНА 2007.

Што се тиче Генералштаба, његова садашња структура је доста компликована, мада смо отпочели са озбиљном реорганизацијом. За 2007. и 2010. годину Војска је дефинисана, могу слободно да кажем, до појединца. Уместо Новосадског корпуса формирана је бригада, која има висок степен попуности, која постоји као бригада, по нашим проценама са довољним капацитетима да задовољи безбедносне изазове тог простора. Формирали смо специјалну бригаду, бригаду везе, 204. ваздухопловну базу, формираћемо до краја године Гардијску бригаду и још један број јединица. У току прве половине 2007. године, по тачно дефинисаном плану и динамици, формираћемо све оно што смо зацртали.

Зашто морамо реформисати Војску? То питање обухвата могућност задовољења мисија које су *Стратегијом одбране* дате војсци. *Стратегија одбране* је дефинисала три мисије. Прва је *одбрана*. Да ли то може да се уради са рочним саставом од шест месеци, без веће професионализације војске? Вероватно тешко. *Мировне мисије* отварају питања: да ли смо опремљени, да ли смо интероперабилни са светом? Свакако не довољно, али располажемо капацитетима које можемо понудити. *Помоћ цивилним органима власти* је трећа мисија. Војска увек помаже цивилним органима власти у кризним ситуацијама, али се поставља питање да ли се она правилно употребљава и да ли је довољно обучена и опремљена. То отвара ново поље за расправу које се односи на управљање и одговор на цивилне катастрофе. То је питање у оквиру кога ће се тражити и одговор за место и улогу Војске.

Одлука менаџмента Министарства одбране је јасна. Реформе треба да спроведу они који су их осмислили. Није наше само да направимо план, закључимо да немамо *закон о одбрани* и *Војсци* и да чекамо. Одлучили смо да будемо носиоци основних реформских захвата, који често нису популарни, јер задиру у решавање веома осетљивих, а с временом нагомиланих социјалних питања. Решени смо да онима који ће доћи после нас оставимо у основи реформисан систем и повољније услове за рад. ■

Зоран ЈЕФТИЋ
помоћник министра одбране за људске ресурсе

ПОЛИЦИЈА
У СРБИЈИ

ОДВАЈАЊЕ ОД ПОЛИТИКЕ

Доношење *Закона о полицији* је од изузетног значаја за успостављање полиције на савременим основама и стандардима.

Њиме је дефинисана и обезбеђена битна нормативна претпоставка за деполитизацију и професионализацију полицијске организације и њено одвајање од политичких функција у Министарству.

У оквиру шире реформе државне управе, Министарство унутрашњих послова у складу са Програмом Владе Републике Србије спроводи свеобухватне реформе полиције. Успостављена је непосредна сарадња са релевантним субјектима међународне заједнице, као што су Савет Европе, Дански институт за људска права и друге организације при УН. Реформске процесе подржава и Мисија Оебса у Београду, као стратешки партнер Министарства на путу интегрисања полиције Републике Србије у породицу модерних европских полиција. У сарадњи са Данским институтом за људска права урађен је Документ визије за реформу МУП-а Републике Србије, у којем су представљени визија, вредности и мисија Министарства. Спровођење реформи Министарства унутрашњих послова одвија се у три основна правца и обухвата реформу законодавства, реформу полицијског образовања и реформу полицијске праксе.

■ ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА ОД ВРХА ДО ДНА

Доношење *Закона о полицији* је од изузетног значаја за успостављање полиције на савременим основама и стандардима. Њиме је дефинисана и обезбеђена битна нормативна претпоставка за деполитизацију и професионализацију полицијске организације и њено одвајање од политичких функција у Министарству. У складу са овим законом, полиција има својство јавне службе. Њена аутономија, самосталност и оперативна независност су повећане. Полицијски послови су прецизније дефинисани *Законом о полицији* и извршена је њихова деконцентрација, која има за циљ да се на локалне нивое преместе одлучивање, самосталност и одговорност за обављање тих послова.

Одређивањем полицијских послова омогућено је њихово издвајање од других унутрашњих послова. *Законом о полицији* обезбеђена је професионализација "од врха до дна" у полицији и другим областима рада (секторима) Министарства. Директор полиције

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

бира се по спроведеном конкурсу из круга кандидата који морају да испуне изузетно високе професионалне критеријуме што представља новину. Одредбама о контроли полиције утврђена је њена вишеструкост и код унутрашње и спољашње контроле. У целини посматрано, *Законом о полицији* створене су законске претпоставке за стабилну, али и флексибилну полицијску организацију – прилагодљиву новим безбедносним изазовима.

Један од приоритета у раду овог министарства је и реформа полицијског школства. Тако је, у складу са *Законом о полицији* и *Законом о високом образовању*, донета *Стратегија развоја система обуке и образовања за потребе полиције*. Ове године, Влада Републике Србије донела је Одлуку о оснивању Криминалистичко-полицијске академије, интеграцијом ВШУП-а и Полицијске академије, на којој ће бити реализоване струковне и академске студије. Према наведеној одлуци, Криминалистичко-полицијска академија није у саставу МУП-а, али су функционалне везе са Министарством унутрашњих послова изражене у више одредаба, а остављена је и могућност да установа с временом уђе у састав Универзитета. Средња школа унутрашњих послова трансформише се у Центар за основну полицијску обуку у који ће се уписивати кандидати са завршеном средњом школом, а већ неколико година функционише Тренинг центар као организациона јединица која обједињује све центре за обуку, профилише програме усавршавања полиције и организује специјалистичке курсеве различитог садржаја.

■ НОВИ ИЗАЗОВИ

Министарство унутрашњих послова предузело је активности на развијању организованих и стратешких одговора на озбиљне безбедносне изазове, као што су организовани криминал и корупција и други тежи облици криминалитета. Предузете су мере на реорганизацији криминалистичке полиције и јачању криминалистичко-обавештајних капацитета у борби против организованог криминала, поред осталог, и преко реализације различитих пројеката са међународним организацијама и полицијама других држава. Такође, значајно је истаћи јачање капацитета криминалистичко-истражне технике и обликовања модерног Криминалистичко-техничког центра и регионалних криминалистичко-техничких центара. Успешни резултати остварени су у борби против организоване трговине и кријумчарења наркотицима, трговине људима и на сузбијању организованих облика фалсификовања новца. Интензивирани су борба против корупције, посебно њених најтежих облика.

Имајући у виду степен развоја високих технологија, али и све шири опсег безбедносних претњи и изазова који произилазе из њихове примене, Министарство је предузело низ мера у развоју једин-

МОЗАК УМЕСТО СИЛЕ

Једно од битних достигнућа реформе у полицији је стратегија "повратка мозга уместо силе". Сви се сећамо како је током деведесетих изгледала полиција на улицама наших градова, у маскираним униформама и некомуникативна. У исто време, приликом расподеле буџета, приоритет је био на опремању и наоружавању униформисане полиције. Она је битна, поготово у оквиру програма рада полиције у локалној заједници јер се са њеним припадницима грађани најчешће срећу.

Тренд у развијеним земљама је да већи део полицијског рада не буде на патролирању и физичкој сили, него на аналитици. Аналитика је оличена у службеницима у оделима, који имају знање из рачуноводства, правних наука, који припремају оперативне и стратешке анализе на основу којих поступа оперативни-униформисани састав полиције. У складу са тим, наша полиција је кренула да разрађује систем централне оперативне аналитике (*national criminal intelligence system*) по угледу на скандинавски модел. То значи да ће се криминалистички, а не политички, обавештајни подаци из свих линија рада Министарства укључити у одређеним централним базама, анализирати и да ће се на основу њих превентивно деловати. Ово ће омогућити да се материјални и људски ресурси циљано употребљавају, да се на основу анализе делује превентивно и против добро организованих и умрежених криминалних група.

Друга велика промена која утиче на повећање ефикасности рада полиције је развој форензичких капацитета наше полиције, што смањује шансу за злоупотребу овлашћења у односу на ранија времена, кад је главна истражна метода био информативни разговор који се често завршавао прикупљањем доказа уз неовлашћену употребу силе, због чега су многи случајеви пропадали на судовима. Са развојем форензичких капацитета, омогућава се несметани ток ланца доказа: да се доказни материјал на правилан начин прикупи и његов оригинални квалитет очува од лица места до тренутка када тај материјал буде послат тужилаштву. У овој области рада постигнуто је много обуком кадра и оснивањем регионалних криминалистичких техничких центара у Београду, Нишу и Новом Саду. ■

Соња СТОЈАНОВИЋ
Центар за цивилно-војне односе

ствених и специјализованих организационих сегмената који ће бити оспособљени за ефикасно откривање и супротстављање свим облицима високотехнолошког криминала. Ради унапређења проактивног деловања полиције, у току је израда националне стратегије превенције криминала.

Министарство унутрашњих послова Републике Србије започело је 2003. године увођење и развој модела рада "Полиција у заједници" у Републици Србији, како би унапредило превенцију криминалитета, побољшање укупне безбедности грађана, остваривање партнерских односа грађана и полиције, подизање безбедносне културе и доприноса полиције квалитетнијем животу грађана.

ПОЛИЦИЈА У ЗАЈЕДНИЦИ

Развојем и имплементацијом пројекта "Полиција у локалној заједници" успостављена је сарадња са представницима Мисије Оебса, и више страних полицијских служби, посебно Уједињеног Краљевства Велике Британије, Краљевине Норвешке, Швајцарске, Канаде, Немачке и других. Крајем 2004. и почетком 2005. године вреднован је пилот пројекат. Оцене су да је остварио значајне резултате и успоставио одређена добра искуства као путоказ за даљи развој овог модела рада.

Ступањем на снагу *Закон о полицији*, створене су претпоставке за развој модела рада полиција у заједници на подручју Републике Србије. У складу са тим, предузимају се активности на развоју овог модела рада на националном нивоу. У протеклом периоду повећана је заступљеност жена у полицији због организовања одређених курсева и пријема у образовне полицијске установе. Реализују се програми у циљу веће заступљености припадника етничких мањина у полицији и успостављања односа поверења полиције међу грађанима у мултиетничким срединама.

Веома интензивна и значајна активност Министарства унутрашњих послова усмерена је на реформу система обезбеђења државне границе и на успостављање јединствене граничне службе у домену унутрашњих послова. Формирањем Сектора за заштиту и спасавање, при Министарству унутрашњих послова, унапређен је концепт заштите грађана у ванредним ситуацијама. У протеклом периоду, настављено је са успостављањем делотворног система унутрашње контроле и одговорности, као основа за ефикасну борбу против корупције у полицији и за утврђивање јасних професионалних стандарда у полицијском раду. Реформа полиције, као уосталом и реформа служби безбедности у целини, од пресудног је значаја за развој стабилне демократије, тржишне привреде и политичких и друштвених структура које осликавају вредности и потребе друштва. Преовлађује уверење да међународне организације и владе успевају да препознају одлучујућу улогу коју реформа полиције има у стабилизацији друштава у транзицији. ■

Младен КУРИБАК
генерал-мајор, начелник Управе полиције

РЕФОРМА СЕКТОРА Б

ГЛАСНО ПОСРЕДОВАЊЕ

ПОСЛЕДИЦЕ УКИДАЊА
ТАЈНИХ СЛУЖБИ ОДМАХ
НАКОН ДЕМОКРАТСКИХ
ПРОМЕНА У ЧЕШКОЈ

Радио сам у чешкој тајној служби 12 година. Откако сам је 2001. године напустио, укључио сам се у студије безбедности на теоријском и академском нивоу. У овом тексту износим само личне погледе које треба посматрати као моје "гласно посредовање" у задатој теми и који не одсликавају ставове Чешке Републике или Министарства иностраних послова.

Главна дилема када је у питању реформа тајних служби у демократијама које су у процесу настајања огледа се у питању да ли је боље усвојити апарат са "старим наслеђем", или изградити службе "од нуле", са потпуно новим људима? Као што је познато, не постоји међународни стандард који препоручује или чак регулише облик система безбедности једне државе или организационе форме безбедносних служби. Ради се о сувереном праву сваке земље. Конкретни системи безбедности могу се много разликовати, од једне до друге земље. Међутим, постоје неке препоруке, такозване *добре праксе*, које се, с времена на време, дискретно саопштавају путем дипломатских канала. Такође, постоје и препоруке међународно признате заједнице политиколога (укључићу студије безбедности и политичке науке овога пута), а значајан је и рад Женевског центра за демократску контролу оружаних снага (DCAF). Вратићу се основној дилеми, да ли преузети старо особље и прилагодити га новој ситуацији или изградити службе испочетка, са потпуно новим људством. Опште узевши, постоје два екстремна решења: усвајање "нулте опције", дакле нове службе изграђене од темеља, и задржавање дела наслеђеног особља, осим најочитијих прекршилаца.

Прво решење примењено је у балтичким државама. Међутим, највећи број посткомунистичких земаља изабрао је компромис на скали понуђених решења. Чешка Република је, барем у цивилним службама, изабрала решење блиско "нултој опцији", али не сасвим. Ова промена је спроведена у неколико етапа, на еволутиван начин, али са извесним "скоковима". Постоји претња да се отпуштени припадни-

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

ци службе придруже илегалним или субверзивним активностима. Нове и неискуне снаге безбедности нису способне да се изборе са таквим изазовом. Слично томе, *гуштери* су неспособни да се ефикасно изборе са другим негативним ефектима либерализације "када се чини да је све друго дозвољено".

Не само да могу настати различите форме организованог криминала, већ сва једном потиснута осећања одбијања и неправде могу оживети, и за резултат имати раст екстремизма. Отпуштени припадници службе могу да одлуче да се понашају индискретно, и циљано пласирају информације из државних архива. Тако се изазивају скандали и дестабилизује политичка клима. Отпуштени службеници, који се осећају огорчено могу се тајно прикључити опскурним политичким групама и створити паралелне тајне службе.

С друге стране, очување некадашњих институција, додуше под другим именом и са великим бројем наслеђеног особља нуди могућност релативно брзе преоријентације ка новим безбедносним претњама. Међутим, неопходно је номиновати особе од поверења за водеће људе таквих "обновљених" служби и радити интензивно на реедукацији особља. Постоје и друга решења, која недипломатски називам "арогантно занемаривање". Таквим се може сматрати случај пољске WSI (Војне службе безбедности, *Wojskowe Sluzby Informacyjne*) ако је истинит макар део писања медија у Пољској.

■ АКО ТРЕБА ДА БОЛИ...

Отпуштање некадашњих припадника службе одражава се не само на ефикасност организације, већ такође представља значајан морални и психолошки проблем. "Нови" припадници службе раде и служе заједно са "старим" око десет година (и поред професионалних односа развијају се и личне везе). Како објаснити људима да је "нулта опција" праведна? Како је могуће идентификовати се са таквом одлуком? Лично подржавам еволутивне и постепене промене, али и приступ уређењу односа "корак по корак" (који укључује и лична питања). Тајне службе су осетљиви организми и треба да буду третирани као такви. Ипак, да знам унапред све сложености постепеног процеса транзици-

је, можда бих изабрао опцију "ако треба да боли, нека боли сада и једном за све". Једном сам написао кратак есеј, који сам завршио хипотетичном спекулацијом, заснованом на мојој претпоставци да имам времеплов и да се могу вратити кроз време, у прошлост. Какво бих искуство пренео себи и колегама назад у 1990? Ту поруку, која, наглашавам, представља моје лично мишљење, овде износим у десет тачака: *Транзиција служби безбедности је дуг и скуп процес који не може бити изведен без болних грешака*. Било би добро унапред припремити неколико надарених појединаца за њихове улоге у управљању, координацији и концепцијском замишљању нових служби у демократији. Потенцијални наследник тајних служби мора да буде особа која не дели ставове екстремних идеологија, доспеле са ма које стране политичког спектра.

■ ЋАВО СЕ КРИЈЕ У ДЕТАЉИМА

Неопходно је истражити стране системе у потпуности, никако површно. Свако страно решење је резултат тамошњих историјских услова и практично нигде није резултат рационалног мишљења. Површно знање није довољно, пошто се ћаво крије у детаљима.

Стара тајна полиција дефинитивно мора бити ликвидирана убрзо након промене власти. Међутим, није прикладно оставити некадашње припаднике без економских прихода. Архиве се морају посебно заштитити. Став према појединим јединицама некадашње тајне полиције мора да се промени – неке од њих су радиле исто оно што ће чинити и нова служба.

Након пада екстремно диктаторских режима, идеја нове службе израђене од нуле чини се као најбоље решење. Међутим, у почетној фази, немогуће је извести тако нешто без дела некадашњих припадника. Њима би се обећала заштита од испитивања њиховог рада у року од пет година. Током овог периода, они би били замењени и великодушно исплаћени. Наравно, једно такво обећање мора да буде гарантовано и потом испуњено.

Неопходно је ступити у комуникацију са новим политичким елитама што је пре могуће и објаснити им сврху тајних служби.

Нова политичка елита мора да постави нове задатке, али и ограничења службама безбедности што је пре могуће.

Након почетне фазе разарања старих служби и брзог стварања нових (што не сме трајати дуже од једне или две године), добро је успоставити комуникацију са јавношћу и медијима. Важно је промовисати интензивну, али мудру политику регрутације и образовања новог кодра.

Директори обавештајних служби који су именовани на места одмах након демократске револуције требало би да размисле и о сопственим, правовременим оставкама. Њих би требало да замене постепено – ако је могуће, средином мандата – нови професионалци из саме службе. ■

Петр ЗЕМАН
некадашњи директор Канцеларије
за спољне везе и информације
(Обавештајна служба Чешке Републике)

Превео Марко САВКОВИЋ

ПРОТИВ ЗЛОУПОТРЕБА

ОБАВЕШТАЈНО -БЕЗБЕДНОСНЕ СЛУЖБЕ У СРБИЈИ

Ако је обавештајно-безбедности систем уређен и ако су у оквиру њега утврђена овлашћења и одговорности сваке службе, ако је јасно ко и на који начин њима управља и координира њихов рад, у потпуности је искључена могућност да буду злоупотребљене. Наравно, зато су потребни јаки и ефикасни механизми унутрашње и спољне контроле.

У оквиру реформе сектора безбедности посебан значај има реформа обавештајно-безбедносних служби, јер многи с правом сматрају да ако су у овом сегменту извршене потпуне реформе, онда постоји велика вероватноћа да су оне спроведене и у целом сектору безбедности. Ова реформа подразумева значајне промене не само у оквиру служби, него и изван њих, посебно у делу који се односи на управљање, координацију и контролу служби. Ако бисмо анализирали период од последњих шест година, дакле од демократских промена у Србији, могли бисмо рећи да смо делимично задовољни, да је нешто урађено, али да смо још далеко од постављеног циља. Када су у питању војне службе ми смо планирали да тај процес траје 10 година, од 2000. до 2010. године. У односу на временски период сада смо зашли у другу половину, али када су у питању ефекти, могли би смо рећи да смо још у првој половини.

■ ЧЕКАЈУЋИ СКУПШТИНСКУ ПРОЦЕДУРУ

Први корак у реформама служби је дефинисање политике националне безбедности, односно креирање безбедносне политике, што подразумева дефинисање концепта и модела безбедности, безбедносних стратегија и одговарајућих доктрина. У време постојања државне заједнице безбедност као функција била је у надлежности држава чланица, а један њен део, одбрана, у надлежности државне заједнице. Слична је ситуација са обавештајно-безбедносним службама од којих је део био на нивоу државне заједнице, а део на нивоу држава чланица, без било какве координације и сарадње. У таквим условима било је нереално очекивати да се успостави функционалан обавештајно-безбедности систем.

Распадом државне заједнице Србија је суочена са потребом стварања нове политике националне безбедности и потребом формирања потпуно новог обавештајно-безбедносног система. Нови Устав који је недавно донесен и *Стратегија националне без-*

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

бедности, чији је нацрт већ урађен, конкретне су активности на том плану. *Стратегија националне безбедности*, поред осталог, дефинише основна питања функционисања обавештајно-безбедносног система, посебно управљање тим системом, координацију у оквиру њега и делимично контролу. Потпуно заокруживање стратегијско-доктринарног оквира подразумева доношење *Стратегије одбране, Стратегијског прегледа одбране и Војне доктрине*.

Да подсетим, урађени су нацрти свих тих докумената и чекају скупштинску процедуру. Други значајан корак у реформи система безбедности и служби јесте претварање стратегијско-доктринарног у нормативни оквир. Ово је посебно значајно за војне службе безбедности зато што је основ за њихов рад *Закон о службама безбедности* из 2002. године, који је донет у време постојања Савезне Републике Југославије и није се уклапао у правни и политички амбијент државне заједнице, а поготово се не уклапа у амбијент Републике Србије.

Без обзира на то, Закон је створио услове за почетак суштинских реформи служби безбедности. На основу овог закона, војне службе безбедности издвојене су из Генералштаба и потчињене министру одбране, службама су одузета полицијска овлашћења, а код војне службе безбедности раздвојене су војно-полицијска и контраобавештајна функција. Посебан значај је у чињеници да се мере којима се привремено ограничавају људска права и слободе могу примењивати искључиво по одлуци суда, за разлику од ранијег периода када су то одобравали министар одбране, односно начелник Генералштаба.

Велика новина били су и добро разрађени механизми надзора и демократске цивилне контроле, који нажалост нису добро функционисали у пракси, што је вероватно било у вези са проблемима функционисања државне заједнице. Као што је познато, Комисија за контролу служби често није имала кворум, а генерални инспектор није никада ни именован. Механизми надзора и контроле дају службама сигурност и легитимитет у раду и на неки начин верификују квалитет спроведених реформи. Када је у питању нормативна област, са аспекта реформи служби, посебан значај имају покушаји остваривања дисконтинуитета, раскида са прошлошћу и решавање терета прошлости које оптерећује службе. Један од првих корака у том правцу је доношење *Закона о досијеима* и *Закона о архивској грађи*.

■ РАДНИ СТО БРОЈ 13

Иако је у *Закону о службама безбедности* из јула 2002. године у једном члану прецизирано да ће се у року од 60 дана од његовог доношења, донети посебан закон којим ће се регулисати поступање са документацијом која је настала пре јула 2002. године, такав закон и после више од четири године није донет. Захваљујући великом ангажовању Мисије Оебса у Београду и неких невладиних организација, много је учињено на изучавању искуства других земаља и чак је урађено неколико верзија нацрта закона о досијеима. У оквиру *Тима за реформу система одбране* формиран је посебни *Тим за реформу обавештајно-безбедносног система* у Министарству одбране и Војсци Србије. У оквиру овог тима је и Радни сто број 13 који је формиран у оквиру Групе Србија-Нато за реформу одбране. Планирамо да до краја године дефинишемо надлежности, задатке и овлашћења свих делова овог система кога чине ВБА, ВОА, Г-2 и војна полиција. Након тога ћемо дефинисати његово место у обавештајно-безбедносном систему Републике Србије. Пошто је овај тим учествовао у

изради стратегијско-доктринарних докумената, планирамо да у наредној години учествујемо у доношењу закона, а пре свега *Закона о обавештајно-безбедносним службама Републике Србије*.

Једна од значајних дилема у раду тима био је однос између обавештајне и безбедносне компоненте, односно да ли две досадашње војне агенције објединити у једну. Потреба интегрисања обавештајне и безбедносне компоненте заступљена је код већине земаља чија смо искуства анализирали. Евентуално формирање јединствене војне обавештајно-безбедносне агенције било би након доношења новог *Закона о службама безбедности Републике Србије*, уз постепено спајање појединих елемената, дакле од 2008. до 2010. године.

— ■ УСАВРШАВАЊЕ КАДРА

Кадар представља најважнији ресурс сваке службе, али и најосетљивији део који је најтеже мењати. Постоје различита схватања када је у питању промена кадра, од варијанти распуштања служби (тзв. "варијанта апсолутне нуле") до варијанти незнатних промена. Када је у питању ВБА можемо констатовати да је нешто више од 50% садашњег кадра примљено у службу после 2002. године, а од тог броја највише после 2003. године. Од 2001. до 2006. године из ВБА је по разним основама отпуштено око 360 припадника, од чега највише официра, око 260. У односу на године, највише је отпуштено 2005, око 110, и 2006, око 70. Планирана су знатна смањења у 2007. години, првенствено кадра са средњом стручном спремом.

Реформа кадра подразумева његово школовање и усавршавање, односно оспособљавање за рад у новим условима. Тренутно са средњом стручном спремом имамо 38% кадра, са вишом 6%, високом 37%, са разним облицима последипломског усавршавања 19% (13% на војним и 6% на цивилним факултетима). Нисмо задовољни бројем официра који су наставили последипломске студије на факултетима, јер смо лимитирани новчаним средствима. Слична је ситуација и са школовањем и усавршавањем у иностранству. Војне службе безбедности имају јасну визију реформи, детаљно разрађену динамику.

За наставак реформи неопходно је што брже дефинисање стратегијско-доктринарног оквира, односно доношење *Стратегије националне безбедности* и *Стратегије одбране*, односно *Стратегијског прегледа одбране*, те доношење нормативног оквира, посебно *Закона о обавештајно-безбедносним службама Републике Србије*, *Закона о одбрани*, *Закона о Војсци*, *Закона о заштити класификованих информација*, *Закона о досијеима* и других закона и подзаконских аката којима се регулише ова проблематика. До краја 2006. године дефинисаћемо обавештајно-безбедносни систем у Министарству одбране и Војсци, у првој половини 2007. године учествоваћемо у креирању обавештајно-безбедносног система Републике Србије, у другој половини 2007. учествоваћемо у доношењу *Закона о обавештајно-безбедносним службама Републике Србије*, а 2008. почиње имплементација тих докумената.

Наравно, паралелно са овим активностима наставићемо реформе унутар служби. Ако је обавештајно-безбедносни систем уређен и у оквиру њега утврђена овлашћења и одговорности сваке службе, ако је јасно ко и на који начин њима управља и координира њихов рад, у потпуности је искључена могућност да буду злоупотребљене. Наравно, зато су потребни јаки и ефикасни механизми унутрашње и спољне контроле. ■

Светко КОВАЧ
начелник Војнобезбедносне агенције

РЕФОРМА СЕКТОРА

СИСТЕМ БЕЗБЕДНОСТИ У СРБИЈИ

Након формирања Безбедносно -информативне агенције почело је прилагођавање условима самосталног деловања. Јасно се показала потреба њене даље трансформације, пре свега ради достизања професионалних и демократских стандарда, уобичајених у савременом свету, али и суочавања са сопственом прошлошћу и одређивања места и улоге у будућности.

СУОЧАВАЊЕ СА ПРОШЛОШЋУ

Систем безбедности у Републици Србији састоји се, тренутно, од неколико сегмената који делују мање-више независно и који су се у претходном периоду развијали, практично, само у сопственим оквирима, настојећи да се, са променљивим успехом, прилагоде развоју политичких процеса у земљи. Када је у питању сектор националне безбедности, први корак на плану реформе учињен је издвајањем тог сегмента из Министарства унутрашњих послова 2002. године, и формирањем БИА, чији су основи деловања регулисани посебним законом. Након формирања Агенције почело је прилагођавање условима самосталног деловања. Јасно се показала потреба њене даље трансформације, пре свега на плану достизања професионалних и демократских стандарда, уобичајених у савременом свету, али и суочавања са сопственом прошлошћу и одређивања места и улоге у будућности.

У том смислу, упоредо се одвијало више процеса.

У оквиру решавања питања која су била важна за даљу демократизацију друштва, као и ослобађања Агенције од баласта прошлости, пришло се решавању проблема и отварању досијеа, те су, у складу са одредбама *Закона о културним добрима*, Архиву Србије предати такви документи о појединим лицима, вођени због њихових политичких и идеолошких опредељења.

Питање контроле рада решавано је на неколико нивоа: унапређењем сарадње са Одбором за безбедност, увођењем унутрашње контроле, буџетске унутрашње инспекције, израдом предлога новог закона о Агенцији, у ком би, први пут, биле предвиђене одредбе које су раније биле регулисане искључиво подзаконским актима, нешто што није доступно широј јавности. Такође, предложено је свеобухватно и прецизно решавање питања контроле рада те агенције на више нивоа.

Веома важан аспект унапређења рада био је усмерен и на стварање услова за успешно спровођење послова безбедности. На том плану Агенција је израдила *Нацрт предлога закона о заштити тајних података*, који је предат Влади Србије на даљу надлежност. Такође, ради обезбеђивања услова за ефикаснији рад, променена је и максимално поједностављена унутрашња организација Агенције. Смањен је број организационих јединица које су сада формиране по принципу проблемске опредељености, укинута је већи број руководећих радних места, а повећан је и број непосредних извршилаца, углавном у делу оперативе. Функционално су повезани послови и на нов начин обједињени материјални и технички ресурси.

Од формирања Агенције, односно од 2002. године до данас, спроведена је и значајна кадровска обнова – променена је једна трећина оперативног састава.

У наредном периоду, када је у питању нови систем безбедности, неопходно је решити више питања, од којих, као најважнија, издвајамо: правни оквир (нови устав и стратегије националне безбедности, као и посебне законе који то прате), идентификовање садашњих и будућих безбедносних претњи за државу Србију, затим дефинисање свих оперативних сегмената безбедности и прецизно одређивање њихових надлежности и овлашћења, формирање тела која ће на државном нивоу руководити, координирати и усмеравати рад сектора безбедности, те стварање ефикасног система контроле са јасно дефинисаним правима и обавезама, и тела за контролу, и субјеката безбедности.

Успостављање новог модела система безбедности неће бити лак задатак и захтеваће засигурно озбиљније резове у неким безбедносним сегментима који сада постоје. Због тога, тај нови систем мора бити резултат заједничког рада свих релевантних чинилаца, пре свега, представника највиших државних органа, служби безбедности, али и научних радника и невладиног сектора. Од великог су значаја искуства других земаља, које су ово питање решиле у складу са својим потребама. Само на тај начин, ако свако из свог домена буде дао конструктивни прилог, могуће је пронаћи најефикасније решење за нови систем безбедности Републике Србије. Истина је да нема идеалног модела, као што је истина да се на овом плану мало шта ново може пронаћи. Такође, истина је да је неопходно почети са радом, како би се овај посао у једном тренутку и привео на задовољавајући начин крају. ■

Роде БУЛАТОВИЋ
директор Безбедносно-информативне агенције

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

ПОГЛЕД СПОЉА

СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ И ЕВРОАТЛАНТСКА ИНТЕГРАЦИЈА У СРБИЈИ

Зашто је реформа сектора безбедности у Србији постала очигледан приоритет спољне политике евроатлантских организација као што су НАТО и ЕУ? Какав утицај би то могло имати на Србију и будућу стратегију њене реформе?

Зашто су евроатлантске организације заинтересоване за оно што се дешава у сектору безбедности у Србији, питање је које открива два битна разлога. Први, и вероватно значајнији, јесте то што се на реформу сектора безбедности гледа као на централни елемент демократизације и економског развоја у Србији. Један од важних принципа већине демократских земаља је, наравно, захтев да сектор безбедности не угрожава демократски изабрану цивилну власт, да се политике доносе транспарентно и одговорно, и, такође, да се сам сектор безбедности управља према одређеним стандардима либералне демократије.

■ ОКРУЖЕНИ ДЕМОКРАТИЈОМ

Али зашто су те ствари важне за Србију? Зато што највећи број евроатлантских земаља сматра да је демократија уопште добра ствар – да је сама по себи хвале вредан циљ, као и зато што се, гледајући дугорочно, демократије сагледавају као стабилније и представљају мању претњу за суседне земље (барем докле док су и оне саме демократске). У суштини, већина евроатлантских држава сматра да је за њихову сопствену сигурност боље да буду окружене богатим демократијама, него земаљама друге врсте. Друго, сматра се да је помоћ организацијама сектора безбедности у Србији да што ефикасније обављају свој посао *непосредни* интерес евроатлантске безбедности.

Та претпоставка се заснива на два основна елемента. *Прво*, неки од највећих безбедносних изазова са којима се суочавају европске земље везани су за прекогранична питања, као што су организовани криминал, тероризам и илегална миграција. А да би се на одговарајући начин одговорило на ове транснационалне претње, у другим државама треба да постоје партнери у сектору безбедности са којима можемо да координирамо акције и у које се можемо поуздати да ће чувати "ред у својој кући". *Друго*, непо-

средне војне претње Европи су мале. Оно мало безбедносних изазова, са којима се европске земље суочавају – као што су поменути – све више проистичу из несигурности и сукоба у другим деловима света. А један од кључних начина да се на њих одговори – бар тако се мисли – јесте кроз такозване операције за одржавање мира, у којима се оружане снаге користе у мировне сврхе како би покушале да другим земљама донесу мир и стабилност.

■ КАКО ДО ЗАЈЕДНИЧКОГ СХВАТАЊА

А да би људи били добри грађани Европе неопходно је да њихове државе имају снаге које су способне да дају допринос мултинационалним мировним операцијама, чији је циљ стабилизација зона сукоба. У том контексту, циљ иницијатива за реформу сектора безбедности јесте да подстакну развој капацитета централне безбедности у партнерским земљама и да им омогуће да учествују у тим мисијама и тако и саме понесу део тог терета. Укратко, да буду способне да дају ефикасан допринос мултинационалним операцијама.

Ова образложења су значајна јер показују да је евроатлантска визија реформе сектора безбедности као политика која има одређени циљ. Ради се о унапређењу одређеног *типа* реформе, односно реформе која се на првом, политичком, нивоу заснива на концептима демократије и демократизације а, на другом, организационом, нивоу на способности да се одговори на низ заједничких безбедносних изазова и да се у том смислу понуди одговарајући допринос.

У свим случајевима она се заснива на представи о *заједничком* схватању о тим безбедносним изазовима и *заједничком* схватању да је демократски политички развој оно што је пожељно. Шта онда све ово значи за Србију? Пре свега, значајне су потенцијалне користи које Србија може имати од веће евроатлантске интеграције. Са становишта безбедности, то би јој отворило врата ка много вишем нивоу помоћи и сарадње са постојећим чланицама. То би, исто тако, могао бити и први корак на путу ка много дубљој будућој евроатлантској интеграцији, ако Србија буде одлучила да је то оно што она жели. Међутим, подједнако је значајно схватити да интеграција подразумева и нека очекивања и захтеве, који неизбежно повлаче одређене трошкове. И ту постоје два елемента. Први је очигледан и има економску природу. Реформа сектора безбедности – и нарочито његова професионализација – представљају *скуп* подухват. Колико год да су намере у том смислу добре, чињеница је да је Србија, ипак, релативно сиромашна у поређењу са највећим бројем чланица НАТО и ЕУ и да су средства која може да издвоји за реформу сектора одбране и безбедности неизбежно ограниченија, барем када је реч о финансијским издвајањима по једном војнику или полицајцу.

Политички елемент је, ипак, значајнији. Често се као аргумент наводи да реформа сектора безбедности захтева одговарајућу *политичку вољу*. Али морамо водити рачуна о томе шта се под тим мисли. Политичка воља *долази* однекле. Она се не може једноставно створити подстицајима да се у реформу уложи "више труда". Исто тако, у случајевима где политичка воља за реформу *не постоји*, морамо се запитати *зашто* је тако? Које су то конкретне политичке препреке и који је најбољи начин да се оне уклоне? Чак и ако на тренутак оставимо по страни питање Хашког трибунала, процес евроатлантске интеграције поставља низ прилично тешких политичких захтева. Пре свега, он врши притисак ради стварања снага безбедности које могу да задовоље изазове такозване нове безбедносне агенде. У односу на војску то ће, на пример, вероватно подразумевати стварање много мањих, по-

кретнијих снага које се могу ангажовати у мултинационалним операцијама у другим земљама.

Ти циљеви су можда добри, али је потребно да размислимо у каквом су они односу – или евентуално сукобу – са војном културом Србије и њеним приоритетима у тим областима. На пример, српско министарство одбране је предвидело да су три основна задатка српских оружаных снага национална одбрана, очување мира и цивилна заштита. Међутим, сваки од ових циљева може поставити војсци потпуно другачије захтеве у погледу обуке и вештина које су потребне војницима, и слично.

Зато се поставља питање како се реформски напори могу на најбољи начин поставити и ускладити, имајући у виду већ поменути, више него очигледно ограничена средства. Одговоре на ова питања може да пружи само добро промишљена стратегија безбедности, а она може проистећи само из консензуса политике и друштва о томе каква би требало да буде улога Србије у свету.

■ БЕЗ ДОБИТКА ЗА СВЕ

Такође је важно увидети да се у овом контексту поставља реално питање избора да ли ће средства бити утрошена, на пример на здравство, образовање или одбрану. Потпуно је легитимно да владе и друштва испитују потрошњу безбедносног сектора и постављају озбиљна питања о томе да ли би тај новац био боље употребљен на неком другом месту. Мислим да страни посматрачи превише често претпостављају да би "карта одбране" увек требало да буде најјачи адут. Ја сматрам да је реална ситуација много сложенија и тежа. Коначно, треба да схватимо да реформа сектора безбедности не значи "добитак" за све. Много људи ће изгубити посао, а могуће је да ће бити угрожени и институционални интереси и моћ.

У том контексту сигурно ће се и у самом сектору безбедности јавити одређени институционални отпор. А ако такав отпор долази од снажних институција, као што су, на пример, службе безбедности, онда је политичар који прихвата тај изазов заиста храбар, или у најмању руку предан свом циљу. Ако ништа друго, тај задатак захтева одређену политичку снагу и способност. А ако тога нема, може се очекивати да ће се реформа сектора безбедности одвијати споро. Постоји много других примера које бих могао да наведем, али мислим да сви они показују како реформа сектора безбедности није објективан или очигледан процес. Он је инхерентно политички. Спровођење реформе подразумева политички ризик и захтева политичку снагу, као и одређени степен сагласности о правцу у којем се креће сама земља. Све ово се у крајњој линији своди на питање која се спољна, односно евроатлантска, очекивања поклапају са интерним, домаћим приоритетима Србије и на нивоу политике и, нарочито, на нивоу целог друштва. И, ако у том смислу постоје разлике, до ког степена је Србија спремна да их прихвати?

Наравно, сасвим је могуће да је спољнополитичка добит од даље евроатлантске интеграције вредна свих трошкова и захтева које повлачи. Али мислим да је значајно да сви у том погледу будемо реални. Треба да схватимо да овде није реч о једноставном аутоматском или неизбежном процесу ни на једној страни. То је процес који је непосредно везан са тим како ће Србија сагледати своје место у Европи 21. века. Спољна помоћ може да помогне Србији и да јој обезбеди подршку у овом процесу. Али у крајњој линији, то су питања и проблеми који су инхерентно унутрашње природе и за која се одговори не могу наметнути споља. ■

Тим ЕДМУНДС
Бристолски универзитет

Е З Б Е Д Н О С Т И С Р Б И Ј Е

МЕДИЈИ О ВОЈСЦИ СРБИЈЕ У ПРОЦЕСУ РЕФОРМИ

Центар за цивилно-војне односе је током две године истраживао како медији извештавају о темама у вези са одбраном и Војском, а посебно о реформи Војске. Резултати сваког од седам кругова истраживања изнети су у посебним публикацијама, док су збирни налази представљени у најновијем издању Центра, у књизи "Јавност и Војска".

САЗРЕВАЊЕ ЈАВНОСТИ

Истраживања су показала да јавност није обавештена о целокупном садржају реформе у области одбране. Тек након недавног инцидента са експлозијом складишта муниције код Параћина, грађани су схватили да и измештање војних складишта муниције изван насељених места мора бити саставни део промена. У нашим истраживањима никада нисмо наишли на помињање положаја војних складишта у близини цивилних насеља као проблема који захтева посебно решење.

■ РАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС ЗА ПОДРШКУ РЕФОРМАМА

Накнадно се сазнало да планови о пресељењима већ постоје, да су се неки стручни кругови бавили тим проблемом, да је било контаката Војске са локалним властима. Јавност, међутим, о томе није била обавештена, а подршку овим плановима дала је тек након суочавања са тешким последицама нерешавања проблема. Инцидент код Параћина показао је да јавност има рационални интерес да подржи процес реформе Војске.

Проблем извештавања медија о овом процесу своди се на питање како обезбедити јавну подршку процесу реформе сектора безбедности као процесу који се одвија у општем интересу, а који захтева велика финансијска средства и одређене економске жртве, рецимо, мање новца у неку другу социјалну област, а при томе очувати поверење јавности у Војску и обезбедити стабилност целокупног друштва. Током последње деценије могло се пратити како је сазревало становиште јавности о потреби и о садржају реформе одбране. Деведесетих година Милошевићев концепт реформе Војске сводио се на реорганизацију ради повећања њене ефикасности. У опозиционом политичком говору преовладавао је концепт деполитизације Војске, нов за велики део популације. Идеја деполитизоване војске је данас део опште здраворазумске свести – грађани данас сасвим лако разумеју и прихватају да војска треба да буде одвојена од политике и да не сме бити политички инструментализована. Процес сазревања јавности био је дуг и, вероватно, болан за део становништва који је деценијама раније социјализован на разумевању војске као стратешког стуба друштва, у служби очувања одређених идеолошких вредности на којима је почивао комунистички систем.

Концепт цивилне демократске политичке контроле војске је у јавни говор ушао веома касно, не одмах после октобарских промена 2000. године, него тек 2003. године. Истраживања показују да је то данас општеприхваћен концепт, у готово свим друштвеним групама. Медији су били један од незаобилазних фактора у овом процесу. Медији су основни извор информација за највећи део јавности о томе шта се у друштву збива и шта се збива у сектору одбране. Стога су они природно, чак би се могло рећи, најприродније место за друштвени дијалог о процесу реформе Војске. Дијалог ће се одвијати на различитим нивоима – на стручном, на официјелно политичком, али је веома важно и да јавност буде добро обавештена о одређеним аспектима промена, како би се обезбедила потребна подршка тешком и сложенем реформском процесу.

Подршка јавности не треба да буде резултат мобилисања а *приори* позитивног става према Војсци и поверења у Војску, који би се заснивали на вештом управљању информацијама – на селекцији информација, на дозирању, на једностраном пласирању информација само из једне групе извора, а маргинализовању или игнорисању информација из неких других релевантних извора.

■ УЛОГЕ МЕДИЈА

За успех реформе суштински је важно да се подршка јавности заснује на њеној доброј и аргументованој обавештености. Да би ово постигли, медији треба да остваре три улоге. Они треба да буду извор благовремених, поузданих и балансираних информација, да буду контролор власти, односно актер који обезбеђује транспарентност рада јавних институција, и да буду форум и подстрекач јавне дебате о контроверзним питањима. Истраживања су показала да су медији најуспешнији у остваривању ове прве улоге, извора информација. Међутим, и њу прате одређене мањкавости, пре свега из-

разита доминација државних извора информација у односу на друге изворе, недостатак интерпретативног и аналитичког приступа у извештавању и мали број тема у вези са Војском.

Дефицити су много већи у погледу улоге медија као контролног власти и као иницијатора јавне дебате. Истраживањем је утврђено да постоји мноштво разлога за уочене мањкавости у извештавању, у које спадају и велика униформност извештавања у медијима који се иначе разликују када извештавају о неким другим темама, мали степен медијске иницијативе у скретању пажње медија на одређене теме, недостатак критичког приступа, итд. Један од главних разлога јесте недостатак професионалних и кадровских капацитета у медијима, али и још увек снажна затвореност званичних извора информација у односу на питања која се тичу одбране и Војске, али и слаба развијеност цивилне експертизе о војним темама.

На основу резултата истраживања издвојила бих три проблема која оптерећују начин на који медији данас извештавају о темама у вези са Војском и реформом одбране и представљају одређене препреке за успешно остваривање реформе система одбране. Први је неодговарајућа медијска слика реформе Војске. Медији су у претходном периоду произвели површну, фрагментарну, једнострану и сувише оптимистичну слику реформе Војске. У њој се не види колико је процес реформе сложен, дуготрајан и скуп, да он има своје губитнике и добитнике, те да се суочава са разним препрекама. Посебно проблематичан аспект ове медијске слике јесте приказ мотивације за реформу Војске. Она није представљена као аутентична потреба домаћег друштва и саме Војске – процес који ће створити бољу, модернију, ефикаснију војску и боље одговорити савременим изазовима безбедности, него пре као споља наметнут захтев и процес који, пре свега, има међународне импликације. Оваква слика реформе Војске је слична представљању других реформских процеса, чији је циљ интеграција земље у Европску унију, са наглашеним инструменталним аспектом ових процеса.

РАТНО НАСЛЕЂЕ

Преовлађујућа представа о процесу интеграције у Европу у домаћим медијима своди се на могућност приступа европским фондовима за развој и на испуњавање услова да се тај циљ достигне, а не на остварење промена које су потреба друштва, како би се у њему боље задовољавале потребе грађана, према систему и вредностима који већ успешно функционишу у нашем непосредном окружењу. Реформа Војске се у медијима третира углавном као инструментални потез – за њено остварење се не нуди довољно аргументације, нити се јасно дефинишу њени главни циљеви и аспекти које она треба да обухвати.

Будући да је реформа Војске процес који ће трајати још дуго, те да се неки од болних потеза тек очекују, веома је важно променити ову владајућу, поједностављену слику, посебно када је реч о њеној сложености и мотивацији. Други проблем медијске слике реформе Војске јесте да дисконтинуитет са улогом Војске у ратовима

током деведесетих година прошлог века није представљен као њен саставни део.

Проблем ратног наслеђа Војске – бремене ратних злочина који оптерећује њене бивше и садашње припаднике, суђења оптуженима пред Хашким трибуналом, повезаност Војске са Ратком Младићем и другим оптуженицима за ратне злочине – честа је тема медијског извештавања. Међутим, у извештавању недостаје критичко сагледавање прошлости, посебно критички приказ учешћа припадника Војске у ратним збивањима која су довела до ратних злочина, третирање злочина као последица одређене државне политике и сагледавања последица ратне улоге Војске на појединце и друштвене структуре.

ИЗБЕГАВАЊЕ ДИЈАЛОГА

У медијским верзијама реформских процеса уопште недостаје визура Србије после конфликта, Србије као послератног друштва. Ово је посебно значајно за реформу Војске, јер се реформа овог друштвеног система не приказује у контексту онемогућавања да се понови инструментализовање Војске за остварење политичког проблематичног пројекта – стварања националне државе свих Срба на Балкану, који није био повезан са одбраном земље. Недостатак ових критичких сагледавања у јавности онемогућује распознавање оправданог деловања Војске од ратних злочина у оквиру одбрамбеног рата, док омогућава опстајање стереотипа да су прихватљиви индивидуални мотиви учествовања у рату неспојиви са чињењем злочина.

Трећи проблем медијског извештавања о темама у вези са Војском јесте избегавање дијалога о чланству Србије у НАТО. Ово је веома контроверзна тема у нашој јавности – са једне стране, грађани се негативно односе према тој идеји због бомбардовања Србије током 1999. године, а са друге су свесни да је чланство у НАТОу на разне начине повезано са интеграцијом у Европску Унију.

За медије, ово је тема која се веома пажљиво избегава. О њој се веома ретко говори, а отварање расправе избегавају сви друштвени, посебно политички актери, будући да је то тема која може донети нове политичке поларизације. Због интегративних процеса за које се Србија определила, веома је важно да се јавност суочи са овом темом, јер она ће једном морати да дође на дневни ред. Управо је зато крајње време да се отвори јавни дијалог о чланству Србије у НАТОу, како би се рационалном разменом аргумената формулисало јавно мишљење.

Конечна одлука о чланству у НАТОу треба да буде резултат референдума, али да би се мишљење јавности формирало, потребна је широка расправа о свим могућим решењима, о разним аргументима у прилог или против ових решења, како би грађани имали времена да процесирају приступачне информације, рационално размотре различите аспекте овог проблема и одлуку заснују на обавештености, а не на емоцијама, руководећи се само политичким договором центара моћи. ■

Јованка МАТИЋ
Институт друштвених наука

ОДБРАНА

Прилог је припремљен на основу материјала са међународне конференције "Реформа сектора безбедности у Србији – достигнућа и перспективе", одржане у Београду, 29–31. октобра 2006. године. Конференцију је организовао Центар за цивилно-војне односе, у сарадњи и уз подршку Владе Републике Чешке и Женевског центра за демократску контролу оружаних снага.

Текстове приредила Александра ЈАНКОВИЋ, Центар за цивилно-војне односе
Фотографије из архиве "Одбране"

Министар Зоран Станковић са породицама погинулог потпоручника Борка Никитовића и војника Дејана Манчића

ПОДРШКА ХУМАНИТАРНИМ ФОНДОВИМА

Министар одбране Зоран Станковић разговарао је недавно са породицама потпоручника Борка Никитовића и војника Дејана Манчића, који су погинули 1991. у Славонији, односно 1999. године код Пећи. Повод разговору била је промоција књиге "Ни овде ни тамо" младог песника Ивана Гавриловића, шестог победника конкурса Фонда "Дејан Манчић". Промоција је одржана у Војној академији.

Породице Никитовић и Манчић основале су фондове како би очувале успомене на своје синове. Министар Станковић је том приликом истакао да МО подржава рад тих фондова, јер су једино губици људи ненадокнадиви.

Фонд "Потпоручник Борко Никитовић" основан је 1993. како би помогао у стипендирању најбољих ученика и студената, пружању помоћи породицама палих бораца и у финансирању научних радова из области националне историје. Циљ Фонда "Дејан Манчић", основаног 2000. године, је откривање и помагање младих уметника у области поезије, сликарства, уметничке фотографије и других видова стваралаштва. ■

Параћин САНИРАЊЕ ПОСЛЕДИЦА ЕКСПЛОЗИЈЕ

Екипе Војске и Министарства одбране настављају рад на санирању последица експлозије складишта "Параћинске утрине".

Протекле недеље претраживали су и чистили у рејону пољопривредног земљишта "Хектари", источно од складишта, затим у насељу "7. јули", на обрадивом земљишту са источне стране аутопута и рејону викенд-насеља југозападно од складишта. Екипе су такође радиле у самом складишту на стварању услова за безбедно вађење убојних средстава из магацина и постављању оградe, те на уништавању неексплодираних убојних средстава.

До краја прошле недеље пронађено је 2.746 комада неексплодираних убојних средстава, од којих је на лицу места уништено 1.606, а обележено и припремљено за уништење 1.130. ■

Збрињавање вишка војног кадра

НАТО ПОМАЖЕ ПРИСМУ

У наредне две године НАТО ће уложити шест милиона евра у Србију, како би помогао збрињавање и интеграцију у цивилни живот 1.850 војних лица који ће остати без посла. Реч је о средствима поверилачког фонда НАТОа, који је оформљен у сарадњи са Министарством одбране као подршка активностима у оквиру програма збрињавања вишка кадра у Војсци – Присма.

Као извршни чинилац тог фонда, Међународна организација за миграције (ИОМ) пружиће финансијску помоћ у виду кредита и бесповратне помоћи за покретање или придруживање микро, малим или средњим предузећима, а такође ће обезбедити подршку при запошљању и похађању специјалистичких курсева.

Према речима начелника Управе за кадрове генерал-мајора Слободана Тадића, тај пројекат ће знатно допринети бржем запошљавању лица која у процесу реформе одлазе из МО и Војске Србије, чиме ће се убрзати њихова интеграција у цивилне структуре.

– То је нарочито битно када се има у виду стопа незапослености у Србији – каже генерал Тадић.

Потпуковник Терје Ховерстад, војни аташе Краљевине Норвешке, водећег финансијера поверилачког фонда НАТОа, истиче да су "од завршетка хладног рата све чланице НАТОа прошле кроз тежак процес реформе. Уз поверилачки фонд биће много лакше започети нову каријеру".

Менаџер пројекта поверилачког фонда НАТОа ИОМ канцеларије у Београду др Илсе Шустер рекла је да та организација посматра војна лица као обучену и веома дисциплиновану радну снагу, чије вештине и знања треба да буду каналисани и на прави начин подржани, како би се припадници оружаних снага повратили у главне токове друштва и постали његови продуктивни чланови.

Искуство широм света ИОМ је стекао у пружању помоћи током процеса смањења војног кадра, а сличне пројекте успешно спроводи и у Хрватској, Босни и Херцеговини и Грузији. ■

Клуб генерала и адмирала

ДРУГА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА

Годишња скупштина Клуба генерала и адмирала одржана је 23. новембра у Централном дому Војске.

Председник Скупштине Клуба, генерал у пензији Спасоје Смиљанић у извештају о једногодишњем раду истакао је да су основни задаци из Програма рада за 2006. годину реализовани 80 одсто, а пројекат Стручно-професионалне референце генерала и адмирала Војске од 1990. до 2005. године окончаће се 2008. године.

На свом веб сајту Клуб је објавио све садржаје рада и нормативна документа. Започео је рад подружнице Клуба у Нишу. У току је формирање библиотеке удружења и подружнице у Новом Саду.

Извештај Надзорног одбора поднео је генерал у пензији Петар Тркуља, а Предлог измене Статута и избора нових чланова Савета, пензионисани генерал Љубиша Стојимировић.

Учесници састанка усвојили су и Програм рада Клуба за 2007. годину. Подршка државним органима Републике Србије у заштити националних интереса земље, сарадња са институцијама које су одговорне за одбрану и безбедност земље и сличним асоцијацијама у армијама осталих земаља, те професионално-социјална заштита војних пензионера и ратних војних инвалида биће у будућности тежишне активности Клуба генерала и адмирала. ■

В. П.

ИНВЕНТИВНА ДЕЛАТНОСТ У ВОЈСЦИ

КАКО ПОМЕРИТИ

ГРАНИЦЕ СТВАРАЛАШТВА

Упркос финансијским невољама које прате Војску Србије, наши иноватори и проналазачи настоје да одрже корак са светом. Оживљава прича о посебним фондовима намењеним материјалној потпори људи стваралачког духа, од чије упорности, знања и умећа умногоме зависи развој инвентивне делатности. Да ли ће се применом новог правилника о иновацијама, који би требало да буде усвојен до краја године, скратити пут од идеје до проналаска?

На Светској изложби проналазаштва, одржаној недавно у Будимпешти, српски проналазачи освојили су укупно 24 награде, међу којима је и једна врло престижна, "Генијус", додељена за изум применљив у рударству, а може се, кажу, користити и у војне сврхе (инжињерији). Из главног града Мађарске осам наших изумитеља вратило се тада са сребрним медаљама. Сасвим довољно за једну невелику земљу са огромним невољама, посебно у последњој деценији минулог века, које су, сем осталог, знатно утицале и на инвентивну делатност за коју се може рећи да је веома важан чинилац развоја производних снага и свеколиког напретка друштва.

Применом иновација, продуктивност рада у свету унапређује се за око 70 одсто – закључак је Међународне асоцијације проналазача (IFIA – International Federation of Inventors Associations), која окупља 82 земље. Отуда настојање многих земаља, па и наше, да са светом стално хвата корак и да границе стваралаштва помиче ка достигнућим висинама.

Где су у тој причи проналазачи и рационализатори из Војске, могу ли и они да се похвале успесима у проналазаштву? Да ли се и са каквим проблемима срећу у настојању да свој проналазак или рационализаторско остварење приведу крају и што пре га примене у пракси? Да ли им средине у којима раде омогућавају да брзо и лако испоље своје инвентивно умеће, коли-

ко их у томе подстичемо и, на крају, награђујемо ли их онолико колико су заслужили?

То су само нека питања која смо поставили потпуковнику магистру техничких наука Обраду Чабаркапи, дипломираном инжењеру, који руководи Одсеком за инвентивну делатност Управе за стратегијско планирање Министарства одбране. Он се, иначе, дуго бави пословима који су у вези са радом наших иноватора и рационализатора.

— ■ ПРОФИТАБИЛНИ ПРОГРАМИ

— Код нас је — каже потпуковник Чабаркапа — у раздобљу од 15 година, да не идемо даље, укупно регистровано 418 пријава иновација. Тренутно је у раду и у разним фазама испитивања 29 пријава — од тога је 18 проналазака, седам техничких унапређења, а четири су конкретни предлози на основу којих је могуће остварити значајну корист за Војску. Завод за интелектуалну својину проследио нам је у том раздобљу 102 пријаве ради оцене поверљивости. До сада је 10 проналазака заштићено патентом, а прихваћено је 35 техничких унапређења, што значи да се број признатих иновација у Војсци уклапа у просек оних које усваја Завод за интелектуалну својину.

То би, додаје наш саговорник, могла бити приближна слика инвентивне делатности у нашој војсци, чије проналазаче и људе стваралачког духа прате готово исти проблеми са којима се сусрећу и иноватори изван ње.

Иако није карактеристично, не може се, наиме, пренебрећи сазнање да неке средине у којима наши иноватори раде, односно људи са којима сарађују, често не могу да схвате зашто они дане и ноћи проводе замишљени над нечим што им се чини новим, неоткривеним и веома корисним не само за радни колектив коме припадају, већ и много шире. Срећом, такво неразумеваше не обесхрабрује људе којима не мањка стваралачке енергије. Њих, међутим, нешто друго може да омете у трагању за новим — а то је помањкање финансијских средстава, тачније, непостојање посебних фондова који би им омогућили да лакше остварују своје замисли, од израде техничких цртежа и прорачуна до модела, а да и не помињемо прототипове нових уређаја или техничких средстава.

У беспарици у каквој је земља, таквим фондовима, нажалост, не располажу ни велика привредна предузећа, а о мањим да и не говоримо. Није лако данас наћи некакву волшебну славину у истањеном буџету кроз коју би потекао новац којим би се олакшао рад садашњих и будућих иноватора.

Где је излаз? Да ли је, кад је реч о материјалној потпори иноватора, решење могуће наћи у њиховом окупљању и ангажовању

Потпуковник мр Обрад Чабаркапа

ИСКОРАК КА БОЉЕМ

Прва изложба на којој су учествовали и иноватори из наше војске била је “Проналазаштво у Београду”, одржана пре једне деценије, а на којој су неколико првих и других награда освојили инжењери из Војнотехничког института. Тада се показало да многа њихова остварења нису случајна, већ да су резултат упорног рада и свакодневног промишљања. Код нас има доста људи који своје радне задатке обављају ваљано, али и оних који не чине такорећи ништа како би коракнули даље од других. А управо тај искорак је веома важан, јер иза сваког већег успеха, како некада, тако и сада, најчешће стоји нешто ново: рационализација, техничко унапређење или проналазак чијом применом се побољшава функционисање средстава, или се, пак, појефтинијују њихов ремонт и одржавање, па се, неретко, постижу мање или веће уштеде у новцу.

ОБРАЗОВАЊЕМ ДО ЦИЉА

Путеви од замисли до практичног остварења неке иновације били би мање замршени када би се о иноваторству и рационализаторству размишљало као о заједничком задатку или, боље речено, обавези људи на свим нивоима командовања, руковођења и управљања. Стога би ваљало, више него досад, учинити нешто у погледу изучавања основа индустријске својине у војним школама (довољно је неколико тема у појединим предметима наставног програма), што би знатно допринело развоју иновационе културе. О томе се, међутим, засад само размишља.

сија, који, уз своје редовне послове, треба да процене колико је неко остварење доиста ново и да ли је, уопште, значајно за одбрану и безбедност земље.

Са тим проблемом се, наглашава наш саговорник, не сусрећу само иноватори из наше земље, већ и из других. Зато Европска унија настоји да се што пре усвоји јединствена патентна пријава, која ће важити за све земље Европе. Будући да код нас 90 одсто пријава које пристижу Заводу за интелектуалну својину подносе појединци, седам до осам процената отпада на производне и остале колективе, а остатак се тиче разних научноистраживачких институција, универзитета и појединих факултета.

Одсек за инвентивну делатност предузима разне мере да поједностави пријављивање иновација. То значи да су се људи у Управи за стратегијско планирање организовали тако да све пријаве прикупљају у том одсеку (коме и Завод за интелектуалну својину шаље пријаве за које сматра да су од значаја за одбрану и безбедност), после чега се разврставају и, без великог задржава-

на профитабилним програмима? Тешко је на то одговорити. Али, многи иноватори и рационализатори, с тим у вези, кажу да би ваљало бар покушати, утолико пре што би од онога што би се на тим пословима зарадило део остајао у војној каси, док би се део новца сливао у фондове за проналазаштво. То би се, на пример, готово одмах могло остварити у Војнотехничком институту (ВТИ), који је одувек био један од росадника иноваторства. Тај институт данас располаже слободним капацитетима, који би могли да се искористе за обављање добро плаћених послова и услуга, чији би наручници били не само из земље, него и иностранства, јер се о умећу и могућностима нашег инжењерског и научног кадра добро зна и изван граница Србије.

Поменули смо ВТИ, ту “најистуренију тачку стваралаштва”, али не заборављамо ни Војномедицинску академију у којој је ове године иноваторима исплаћено близу милион динара. Ту су и ремонтни заводи, нека предузећа војне индустрије и други колективи чији би се иноватори веома обрадовали стварању посебних фондова намењених бржем и лакшем остваривању њихових предлога и решења.

— ■ ЈЕДИНСТВЕНА ПАТЕНТНА ПРИЈАВА

У разговору са проналазачима, иноваторима и рационализаторима неретко се намеће још једно питање: Да ли је пут од замисли до признавања (па и примене) неке иновација исувише дуг? Одговор зависи од много чега, почев од тога да ли је сам аутор учинио све да пријава о иновацији буде сасвим јасна, па до могућности чланова комисија,

ња, прослеђују комисијама које треба да оцене да ли је проналазак валидан и у којој мери може да се користи у војне сврхе.

Међутим, дешава се понекад да ни сам аутор не назначи све што је важно за пријављивање иновације, тако да се доста времена изгуби у накнадном прикупљању података. Да ли се аутор боји да "открије све карте" или је посреди недовољна упућеност у начин пријављивања – не зна се. Тек, то најчешће продужава пут од идеје до признавања иновације.

Препрека на путу признавања (и усвајања) проналаска има још, па није згорег знати да патент који се не оствари за пет-шест година представља чист губитак, јер се у науци, техници и технологији много тога релативно брзо мења. Губи се време и зато што понеки "измишљају" оно што већ постоји, тако да ће им дигитализација докумената у Заводу за интелектуалну својину знатно помоћи да путем Интернета претраже да ли се на списку патената можда већ налази нешто о чему они тренутно размишљају и намеравају да направе. Формирање информативно-едукативног центра биће, такође, од велике помоћи у погледу пружања информација садашњим и будућим иноваторима.

■ НЕПОТРЕБНА НЕСТРПЉИВОСТ

Ипак, неки иноватори постојају прилично нестрпљиви када виде да време неумитно протиче, а резултати испитивања касне. А не би требало. Ваља, на име, разумети и другу страну на коју се не може увек утицати, јер има доста објективних чинилаца који усложњавају поступак испитивања, те самим тим и успоравају признавање иновација. Та "друга страна" су комисије које су раније формирали тактички носиоци задатака, а сада то чине поједине управе и институти. Оне су, најчешће из објективних разлога, касниле, мада је све више супротних показатеља: на пример, за једну пријаву, послату фебруара 2003. године, донето је решење у децембру 2004, а иноватор је новчану на-

ПУТ ДО УСВАЈАЊА И Н О В А Ц И Ј Е

Прва степеница на путу до коначног усвајања иновације је Одсек за инвентивну делатност Управе за стратегијско планирање МО, где пријаве иноватора треба најпре да стигну (пријаве које нису ваљано испуњене враћају се ауторима). После прелиминарног испитивања у институцији која је носилац планирања за средства на које се иновација односи и оцене поверљивости, следи суштинско испитивање, најчешће у институцима, научноистраживачким установама, ремонтним заводима или у неким погонима војне индустрије. На основу тог испитивања доноси се закључак да ли постоје услови да се неки проналазак призна као патент. Техничко унапређење се прихвата решењем.

Прилично дуг пут од настанка до примене проналаска: ремонт ваздухоплова у Заводу "Мома"

Ј А П А Н Ц И К А О П Р Е Д В О Д Н И Ц И

Тешко је рећи докле сежу корени српског иноваторства, али се поуздано зна да је још 1925. године у Београду основан Савез проналазача и научника. Савез је окупљао надарене и учене људе (претежно чланове Српске академије наука), чији је задатак био и да стварају научни подмладак и да стално јачају српску привреду.

Што се проналазача тиче, данас у свету предњаче Јапан, Кина и Јужна Кореја, које су иза себе оставиле САД и ЕУ. Јапан је, на пример, власник 42 процента од укупног броја патената у свету, САД 20, ЕУ седам, а Русија шест процената. У оквиру ЕУ предњачи Немачка са осам процената. Следе је Енглеска, Француска, Италија.

кнаду добио пет месеци касније. Све је окончано за нешто више од две године.

Било би добро, сматра инжењер Чабаркапа, када би таквих примера било још, јер све што је у погледу нормативне регулативе учињено досад, и што се сада чини, усмерено је не само ка ублажавању тешкоћа са којима се иноватор сусреће, него и ка стварању бољих услова за рад комисија задужених за испитивање иновација.

■ Н О В И П Р А В И Л Н И К

Зато је и промењен Правилник о заштити проналазача и прихватању техничких унапређења, који је важио за негдашњу ЈНА, а имао је доста недостатака и, неретко, био кочница у процедури заштите и прихватања иновација. Стога је у току израда новог правилника који би требало да буде готов (и усвојен) до краја године и који ће умногоме бити прилагођен садашњим приликама и стимулативнији за рад комисија (предвиђа се новчана накнада за њихове чланове). Све би, дакако, било још боље када би до тада био решен и проблем проналажења новчаних средстава која би се сваке године (паушално) издвајала за обештећења иноватора, а која би се, уколико не би била утрошена, преносила у наредну годину. То би, нема сумње, доста побољшало "стваралачку климу", а инвентивну делатност учинило квалитетнијом и исплативијом.

Добро је што се однос према ствараоцима и стваралаштву уопште последњих година знатно променио, не само у друштву, него и у Војсци. Данас војни иноватори готово редовно учествују на стручним скуповима и изложбама проналазаштва које, у суштини, спадају у догађаје од изузетног значаја не само за људе чије иновације привлаче пажњу посетилаца, него и шире. Изложбе су уједно и изузетна прилика за потврђивање сазнања о томе како се границе стваралаштва у нас, упркос невољама које прате и државу и њену војску, стално помичу, јер би се губљење корака са светом тешко надокнађивало. ■

Влада РИСТИЋ

ВРЕДНО ПРИЗНАЊЕ ЗА ВОЈНОГ ПЕНЗИОНЕРА МИЛЕТА НИКОЛИЋА

ИНОВАЦИЈЕ ЗА ШИРОКУ УПОТРЕБУ

На међународном фестивалу иновација, знања и стваралаштва *Тесла фест 2006* капетан прве класе у пензији Миле Николић добио је бронзану плакету за изум електронског прекидача за аутомобилска светла

ЗА ПРОНАЛАСКЕ – ПЛАКЕТА "НИКОЛА ТЕСЛА"

На међународном фестивалу иновација, знања и стваралаштва *Тесла фест 2006*, који је од 12. до 15. октобра одржан у Новом Саду, Миле Николић је изложио два експоната за у широку употребу. Реч је о електронском прекидачу за аутомобилска светла и еластичној спојници за пољопривредне и ручне машине. Спојница штити руковоаце од великих вибрација, тако што вибрације умањује за 70 посто.

Међународни жири је проналаске високо вредновао, а за решење електронског прекидача Николић је добио бронзану плакету "Никола Тесла". Електронски прекидач омогућава да се сва светла на аутомобилу укључе 16 секунди после стартовања мотора и аутоматски искључе одмах после гашења мотора.

Током своје тридесетпетогодишње професионалне војне каријере, капетан прве класе Миле Николић стекао је љубав према техници, која се није огледала само у правилном руковању техничким средствима већ и у жељи да се нека решења побољшају и унапреде. То је био један од разлога да поднесе захтев за превремено пензионисање, јер је, каже, желео да добије више слободног времена за бављење иновативним радом и проналазаштвом.

Труд на пољу проналазаштва се исплатио врло брзо. Прво је почео да ради на новом конструкционом решењу за ласерски обележач циља, који се користи за све врсте оружја. Предности у односу на већ познати ласерски нишан су у елиминисању свих недостатака, попут раздешавања приликом окидања, кидања каблова, до микропре-

кидача и осетљивости на временске услове. Тај патент је заштитио у Заводу за интелектуалну својину, а очекује и добијање сертификата за међународну заштиту патента.

– Надам се да ће одговорни људи у Војсци и полицији – каже Миле Николић – сагледати предности новог конструкционог решења и применити га и у производњи нових оружја и у доградњи већ постојећих.

Николић је, после првог успеха, наставио да у својој радионици стрљиво ради на новим техничким изумима. Скромно говори да је веровао да то што ради има велики значај, а убрзо су уследила и признања од корисника изума и техничких стручњака. Он се не задовољава достигнутим успесима, већ новим изумима све више привлачи пажњу домаће и стране јавности.

Ових дана на путу је да склопи посао са произвођачима бојлера, којима је понудио да у сваки бојлер уграде сигурносни прекидач који прекида довод струје у бојлер при пуштању топле воде. Не треба ни наглашавати да се тако искључује могућност струјних удара и несрећних случајева.

Иноваторска делатност капетана прве класе у пензији Милета Николића потврђује да пензија не мора да значи и престанак бављења креативним послом. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

УКРАТКО

СЕЋАЊЕ НА ЈУНАКЕ

У организацији команде Ваљевске моторизоване бригаде и јединице везе из Горњег Милановца, 15. новембра, поред спомен-обележја на брду Галич у селу Бершићи, одржана је свечаност поводом обележавања 92. годишњице од почетка славне Колубарске битке из Првог светског рата.

Тим поводом је делегација Војске Србије, коју је предводио командант Ваљевске моторизоване бригаде пуковник Милан Не-

Снимко М. ШИРЉКОВИЋ

дељковић, положила венац на спомен-обележје, подигнуто 1996. године.

Кустос Музеја рудничко-таковског краја, историчар Александар Марушић из Горњег Милановца, тим поводом одржао је историјски час о славној Колубарској бици. ■

Д. С.

ОБЕЛЕЖЕНА ГОДИШЊИЦА БАТИНСКЕ БИТКЕ

Борци 51. војвођанске бригаде и њихови потомци, заједно са грађанима Сомбора и представницима Војске, обележили су код Бездана на Дунаву годишњицу Батинске битке, која је вођена у новембру 1944. године.

О значају те битке и борбама за ослобођење Барање говорили су учесник битке Мита Бугарски и Раде Кевих, председник Покрајинског одбора СУБНОР-а. ■

Михаил Веселиновић,
учесник битке

ИСПРАВКЕ

У прошлом броју магазина *ОДБРАНА*, у тексту *У корак са светом*, на страни 19, у последњем пасусу изјаве пуковника Спасоја Ђога, реченица "Имамо десетак генерација пилота који после завршене Војне академије нису летели ни минут, то јест, има капетана и мајора које тек треба оспособљавати", треба да гласи: "Имамо десетак генерација пилота који после завршене Војне академије немају ни минут ноћног летења, то јест, има капетана и мајора које тек треба оспособљавати".

У тексту *Модернизован систем Нева*, на страни 29, други пасус, последњи ред, део реченице "каже искусни рекеташ пуковник Васиљевић" треба да гласи: "каже искусни ракеташ пуковник Васиљевић".

Извињавамо се пуковницима Ђогу и Васиљевићу и читаоцима. ■

МЕРКАВЕ У ЛИБАНУ

ОМЕКШАНА

ГВОЗДЕНА ПЕСНИЦА

Због пропуста у обавештајном раду и погрешног тактичког коришћења тенкова, упад израелских снага у Либан, како оцењују војни аналитичари, био је непромишљен. Таква операција захтева сложене и обимне планове и припреме. Војно руководство Израела потценило је противника. Герилци Хезболаха су се за ратна дејства против Израелских одбрамбених снага (IDF) припремали скоро шест година. Уз бројне губитке, извојевали су стратешку победу. То је повећало њихов углед у арапском свету.

Меркава је назив тенка израелске производње, који има четири генерације. Произведен је после трећег арапско-израелског рата 1967. године, пошто је Француска увела ембарго Израелу на наоружање и војну опрему. Због притиска арапских земаља, британска влада прекинула је 1969. године сарадњу са Израелом на развоју тенка *Chieftain* – *Поглавица*. Био је то повод да Израелци уведу у наоружање сопствени тенк.

ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ

Израелски генерал Тал формирао је 1970. године пројектни тим за испитивање основних особина новог тенка – топа, оклопа и покретљивости. Како Израел има мали број становника, не може да дозволи велике губитке високо оспособљених тенковских посада. Стручњаци су зато одлучили да посебну пажњу посвете оклопној заштити. Тенк је добио назив *меркава*, што на хебрејском значи *борна кола*. Борбено средство осмишљено је тако да посади обезбеђује поуздану заштиту – погонска група смештена је у предњи део чиме је увећана фронтална маса, а врата се налазе на задњој страни тенка. На тај начин омогућена је брза евакуација посаде из онеспособљеног возила и превоз војника пешадије.

Први тип *меркаве* уведен је у наоружање априла 1979. године. Имао је дизел мотор од 900 коњских снага и тежину од 63 тоне. Како је однос снаге мотора и тежине тенка износио 14 коњских снага по тони, *меркава* није био довољно покретљив. Наоружан је топом Л17 калибра 105 милиметара и бојним комплетом од 50 граната. Са топом је спрегнут митраљез 7,62 милиметара. Још два митраљеза су постављена на врх куполе, што карактерише већину израелских тенкова.

Тај модел тенка употребљен је приликом инвазије Либана 1982. године. Том приликом уочени су проблеми у кочином механизму *меркаве*. Зато је 1983. усвојен други тип тенка. Техничким побољшањима олакшано је коришћење борбеног средства у урбаним среди-

нама, а додатно је наоружан и минобацачем калибра 60 милиметара, који је постављен у тенк. Тежина тенка није умањила његову ефикасност на каменитом терену у северном Израелу, јужном Либану и на Голанској висоравни.

Следећи тип тенка усвојен је у наоружање израелске војске 1990. године. Имао је мотор од 1.200 коњских снага, нови трансмисиони механизам и топ са глатком цеви калибра 120 милиметара.

Модел *меркава 3Б* развијен је 1995. године. У односу на претходну генерацију, тенк је имао ефикаснији систем за управљање ватром – СУВ и бољу АБХ заштиту. На њега је, такође, уграђен и клима-уређај. Најзначајнију новину представљао је модуларни оклоп, назван *Касаг*, који се састојао од плоча уклопљених на решетке. Приликом оштећења или пробоја плоче су се могле заменити новим.

Најновија, четврта генерација *меркава* усвојена је у наоружање 2004. године. Годишње се произведе од 50 до 70 тенкова. Тежина тенка износи 65 тона. Његов мотор, од 1.500 коњских снага, обезбеђује већу покретљивост, јер је однос снаге мотора и тежине тенка 23 коњске снаге по тони. *Меркава 4* прилагођена је за борбу у урбаној средини и спада у најбоље тенкове на свету. Побољшани модуларни оклоп штити и чело возила и бокове, али и горње површине тенка.

Све компоненте тенка су тако пројектоване да у случају пробоја оклопа посади *меркаве* пружају додатну заштиту. Усавршени СУВ омогућава гађање противтенковских хеликоптера. Са топом је спрегнут тешки митраљез калибра 12,7 милиметара. Систем видео-камера обезбеђује возачу видљивост у кругу од 360 степени око тенка. Систем за управљање борбеним дејствима, који користи дигиталне податке добијене од других тенкова, беспилотних летелица или претпостављене команде, олакшава планирање, навигацију и меморисање података, те их преноси осталим јединицама.

Отмица два израелска војника – Едада Регева и Јехуда Голдвасера – коју је 12. јула 2006. извео Хезболах на територији Израела, била је повод за други либански рат. После отмице на снагу је ступила директива *Ханибал* којом је прецизиран поступак у случају отмице неког припадника Израелских одбрамбених снага (*Israeli defence forces – IDF*). По наређењу потпуковника Моти Баса-

ПОДВАРИЈАНТЕ

Подваријанта тенка је *меркава 3 LIC – Low Intensity Conflict*, опремљена за урбани рат. Тенк је додатно заштићен од РПГ пројектила, а метална мрежа штити оптичке уређаје и вентилаторе. Вертикалне шипке, на угловима тенка, и видео-камера, на задњем делу, олакшавају маневар на градским улицама. Санитетска верзија има носила и медицинску опрему. Произведено је и возило за извлачење тенкова *патег – тигар*, али и тешки оклопни транспортер *петега – тигрица*.

Противтенковски лансер корнет

јуна, команданта 82. батаљона 7. оклопне бригаде, у потери за отмичарима капетан Елад, командир чете А, прешао је са *меркавом 2* границу Либана. То је био први улазак израелских возила на територију Либана после повлачења 2000. године. Тенк је, међутим, са свим члановима посаде, већ после педесетак метара stradao у експлозији укопане мине од 300 килограма. Тај догађај, али и сви наредни током 34 дана рата, који је окончан тек под окриљем УН, шокирали су и израелску војску и тамошњу јавност. У току сукоба погођено је 50 *меркава*, погинуло је 30 чланова тенковских посада, а рањено је око сто војника и два команданта батаљона. Иако се очекивало да, због великог борбеног искуства, Израелци у рату са герилцима Хезболаха однесу победу, то се није догодило.

ПРИПРЕМЕ ХЕЗБОЛАХА

Знајући да је наредни сукоб са Израелом само питање времена, борци Хезболаха искористили су шестогодишњи период после повлачења *IDF* из Либана и изградили сложен фортификацијски систем ровова, тунела и бункера у јужном делу земље. Поједини бункери налазили су се само неколико стотина метара од израелске границе.

Користећи савремене техничке капацитете, које су највероватније добили од Ирана, тимови радиста Хезболаха, са добрим знањем хебрејског, свакодневно су пратили и прислушкивали радио-везе *IDF*. Још пре почетка сукоба, десетине преводилаца из јужног дела Бејрута пресретале су информације и радио-поруке, али и разговоре мобилним телефонима, садржаје емисија израелских медија и прослеђивале их вишој команди. На тај начин Хезболах је прикупио значајне податке о правцима напредовања израелске војске, линијама снабдевања и претрпљеним губицима. Као и остале модерне армије света, *IDF* је обезбеђивао радио-везе честим променама фреквенција, користећи уз то и америчке апарате за шифровање.

Иако команданти Хезболаха нису могли да прате и дешифрирају све поруке, ипак су остварили врло значајан продор на обавештај-

ном пољу, што превазилази процене израелских обавештајних служби. У једном од заузетих бункера у јужном Либану, Израелци су запленили опрему за радиоприсушкивање и ометање, детаљне мапе северног Израела, правце кретања граничних патрола и бројеве мобилних телефона израелских команданата. Како оцењују војни аналитичари, податке није прикупио само Хезболах већ и Арапи који живе у Израелу, а које је регрутовала посебна јединица Хезболаха. Они су пратили израелске патроле, фотографисали војне објекте и обезбедили потребне мапе. Тако је било олакшано дејство ракетама по циљевима у Израелу.

Уз помоћ Сирије и Ирана снаге Хезболаха обогатиле су борбени арсенал савременим вођеним ПТ ракетама – руским *метис* и *корнет*, француским *милан* и америчким *топ*. Уз РПГ-29 *вампира*, са тандем бојном главом, која пробија реактивни оклоп, добро увежбани тимови Хезболаха, у којима је деловало четири до шест бораца, збуњивали су израелске војнике брзим премештањем на унапред предвиђене положаје, на којима су имали већ припремљене ПТ ракете. Заузимају су висове, а ватру отварају са блиског одстојања.

■ РАТНА ИСКУСТВА

Борци Хезболаха су добро знали слабе тачке израелских тенкова. У недостатку артиљерије, користили су ПТ ракете за ватрену подршку јединицама. Шестог августа погодили су кућу у селу Бинт Џебаил и убили четири припадника елитне израелске извиђачке јединице *Егоз*. На другом месту су 9. августа срушили цело крило једне зграде, у којој је тада погинуло девет израелских војника.

Анализе израелских стручњака говоре да суштина проблема, односно борбених пораза војске, не лежи у тенковима и њиховим могућностима. Они пре свега помињу финансијска и буџетска ограничења, због којих су јединице имале мањак граната за минобацаче 60 милиметара. Многи тенкови нису били опремљени ни генераторима димне завесе, неопходним за скривање *меркава* од погледа нишанција ПТ ракета. Током битке за Салуки, на пример, 24 *меркаве* из 401. бригаде нашле су се у долини под жестоких ударама ПТ ракета, а да при томе ниједном нису развиле димне завесе.

Посаде *меркаве* 4 нису биле добро оспособљене. У ранијим борбеним сукобима са Хезболахом тенкисти су се често ангажовали у пешадијским јединицама, на стражарским дужностима у појасу Газе

ГУБИЦИ

Арапски извори наводе да је у сукобима уништено стотинак *меркава*, док Израел тврди да је у борбама, од 400 тенкова, оштећено 52, а уништено пет. Противтенковским ракетама оштећено је 50 *меркава*, од чега је 18 четврте генерације, а два тенка страдала су од мина. Уништена су два тенка другог типа, једна *меркава* треће и две четврте генерације. Током последња два дана рата погођено је 14 тенкова. Код 44 одсто тенкова у борбама је пробијен оклоп, што је мање за три одсто у односу на први либански рат. Свесни опасности од мина, Израелци су 23. јула у импровизованој радионици северно од Авимима, на доње старне *меркаве* монтирали додатне оклопне плоче.

и западној обали реке Јордан. Зато нису имали довољно времена да детаљно изуче могућности својих тенкова. Према речима појединих официра *IDF*, *меркаве* су коришћене неодговорно и немарно. Уочене су и мањкавости приликом руковођења и командовања борбеним саставима Израела. Често су наређења претпостављене командне била нејасна или су се више пута мењала. Уместо да максимално искористе покретљивост, тенкови су махом дејствовали као статичне ватрене тачке.

■ ПРОМЕНА ТАКТИКЕ

Како оцењују војни аналитичари, у евентуалним будућим сукобима Израела са борцима Хезболаха, неопходно је променити тактику употребу тенкова и опремити их системима активне заштите од ПТ ракета, као што су *Iron Fist* – *гвоздена песница* и *Trophy* – *трофеј*. Систем око тенка формира заштитну зону у облику полулопте, прати могуће претње и према потреби лансира пројектил који пресеће ПТ ракете. Опремање око 200 *меркава* таквим системом коштало би најмање сто милиона долара.

Уз пропусте у обавештајном раду и тактичкој употреби тенкова, стручњаци оцењују да је упад израелских снага у Либан био исхитрен. Таква операција захтева сложене и обимне планове и припреме. Израелско војно руководство је очито потценило противника, не схватајући да Хезболах јесте герилска организација, али да има способности регуларне војске. Тако је *IDF* ушао у замку коју је Хезболах припремао шест година. Мада је Хезболах претрпео далеко веће губитке од *IDF* (према израелским анализама убијено је од 500 до 700 бораца), он је извојевао стратешку победу и из сукоба са израелском војском изашао непоражен. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

БОРБЕНА ГРУПА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

На састанку одржаном 13. новембра у Бриселу, министри одбране Бугарске, Кипра, Грчке и Румуније закључили су технички споразум којим се успоставља мултинационална борбена група. Борбена група од 1.200 војника постаће потпуно оперативна од 1. јула следеће године, а од ње се очекује да спроводи хуманитарне и спасилачке задатке, као и оне везане за евакуацију. ■

БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

У Грчкој је, у троуглу Крит-Пелопонез-Лариса, изведена вежба земаља чланица НАТОа, на којој су преовладавали садржаји из борбе против међународног тероризма. На вежби је учествовало

више од хиљаду војника из Велике Британије, Немачке, Грчке, Италије, Канаде, Норвешке, Пољске, Румуније, Словеније, САД, Француске и Чешке. Истовремено је било ангажовано 26 авиона и девет борбених бродова. ■

>>> ВЕЖБЕ ЈЕДИНИЦА ХРВАТСКЕ ВОЈСКЕ - Вежба гађања циљева у ваздуху јединица ПВО Хрватске војске, која се одржава једном годишње, изведена је на војном полигону Рт Камењак у Премантури поред Пуле, под називом *Штита 2006*. С обзиром на број учесника и технике, то је највећа, а према садржају и најкомплекснија вежба коју спровode јединице ПВО и представља круну обуке јединица тог рода. Циљ вежбе је обука и увежбавање јединица за артиљеријско и ракетно гађање циљева у ваздушном простору. Вежба је интервидовска и интерродовска, а команда вежбе је, такође, организована по том моделу. У току одржавања *Штита 2006*, јединице ПВО КоВ-а и РВ и ПВО провеле су тренажна, испитно-школска и бојна гађања латексним и артиљеријским системима противваздушне одбране. ■

>>> БАЛКАНСКИ ЛАВ НА КРИВОЛАКУ - На полигону Криволак у Македонији изведена је заједничка вежба македонских и бугарских специјалних снага под називом "Балкански лав". На вежби је извршена провера садејства и извођења заједничких акција припадника ових снага у планинским и неприступачним пределима и гађања из пешадијског наоружања. Специјалци из обе земље показали су способност искакања из хеликоптера у тешким метеоролошким условима, преживљавање у природи и сналажење на непознатом терену. ■

>>> СЛОВЕНЦИ У МИСИЈИ НА КОСМЕТУ - Више од 1.100 војника из различитих јединица словеначке војске на полигону "Варпалота" у Мађарској припрема се за упућивање у мисију на Косову и Метохији. Припреме се одвијају у оквиру вежбе симболичног назива "Соколов удар", која је уједно последња фаза у процесу постизања потребних оперативних могућности батаљона пред фебруарско упућивање на Косово и Метохију, у региону Пећи. У саставу овог батаљона су припадници војне полиције, хеликоптерског батаљона, АБХО, инжињерије, санитарске службе и извиђачко-обавештајног батаљона. Проверу оспособљености, поред словеначких, врше инструктори из копнене компоненте јужног крила НАТОа из Мадрида. ■

НОВИ
ОБЛИЦИ
ТЕРОРИСТИЧКЕ
БОРБЕ

Терористичке групе све више сарађују међу собом, али и са организованим криминалом.

Док се број терористичких аката смањује, у порасту су већи напади које изводе религиозни терористи.

Постоје и наговештаји да ће се појавити више појединачно узрокованих терористичких напада, које су извршили активисти забринути за екологију и заштиту права животиња.

ВЕЛИКЕ МЕТЕ

У протеклих неколико година религиозни тероризам, посебно исламски, у знатном је порасту, а његов циљ је, према мишљењу експерта Џејмса Динглија, одбијање западног наметања економских, моралних или других стандарда исламским државама и њиховим друштвима и тражење одмазде за наводно почињене грешке према исламистима. Према томе, циљ терористичких напада (11. септембра 2001. у Њујорку и Вашингтону, октобара 2002. године на острву Балију и марта 2004. године у Мадриду) био је да обесхрабре западне утицаје на исламско друштво.

Такви напади су настављени бомбашким акцијама на западна постројења у Саудијској Арабији и растућим нападима на коалиционе снаге у Ираку, који многи исламисти сматрају светом земљом. Бомбашки напади на кенијске хотеле новембра 2002. године били су усмерени против Израела, због израелског деловања против Палестинаца. У исто време Авганистан постаје све нестабилнији, уз обиље дроге којом се може финансирати ново насиље. Насиље финансирано продајом дроге може такође порастати и у Јужној Америци, где мафијашки босови настављају да финансирају терористичку групу Револуционарне оружане снаге (FARC).

ЕКСКЛУЗИВНОСТ РАЗВИЈЕНОГ СВЕТА

Ипак, једна област тероризма показује знаке повећања, а то су случајеви еко-тероризма и заштите права животиња, који су након релативног затишја деведесетих година поново оживели. Таква питања су готово ексклузивитет западних држава и одражавају се на забринутост високообразованих појединаца због различитих друштвено-економских проблема.

Сами активисти често добијају лажан имиџ моралне честитости, посебно међу незадовољницима друштва који научни и економски напредак виде као претњу традиционалним људским вредностима. Они такође могу и саосећати са религиозним терористима, који често бране алтернативне вредности, и с њима се повезати на неким нивоима деловања.

У свету који је данас безбеднији него икада раније, и у коме људи могу да очекују бољи квалитет живота, тероризам је реална претња, чије препознавање представља први корак у антитерористичкој борби.

Да бисмо разумели ове токове и нашли делотворне одговоре треба разумети природу тероризма и његове узроке. Тероризам се превише често види као још један безбедносни проблем који се може решити проширењем постојећих безбедносних мера: веће жичане и друге ограде, више полиције и строжа казнена политика. Уз то, вођење рата против тероризма често изазива пораст проблема, поготово када се реагује само на симптоме, не и на узроке, што потврђује и ескалација проблема у Ираку и Авганистану.

— ■ ДРУГАЧИЈИ ОД “ПРАВИХ КРИМИНАЛАЦА”

Традиционално, безбедност се претежно прилагођава хватању или спречавању криминалаца чија су криминална дела предвидива, који су мотивисани похлепом и грамзивошћу и живе у окружењу девијантне супкултуре и често показују психопатско и асоцијално понашање. Међутим, терористи немају типични криминални начин понашања, чак и ако су у стратегијском савезништву са криминалцима или криминогеним групама. “Прави криминалци” често опрезно покушавају да сакрију свој идентитет, док терористи често отворено реагују на социјалне, економске и политичке проблеме, не показујући, при том, ниједан знак прикривања. Имајући у виду да је тероризам више борба у конвенционалном смислу вођења рата, проблем је што је таквом војном, додатом и економском насиље. Успех противтерористичке борбе полази више од начина деловања него од борбе против терориста, зато што они пркосе свим устањеним правилима борбе и рата. Често је циљ терориста да покажу како су конвенционалне методе беспомоћне у борби против метода “правоверних”. Како су исламске средине често биле изоловане хиљадама година и на странце и освајаче гледале као на пролазнике који долазе и одлазе, код њих је често схватање да себи не могу допустити повезивање са другим земљама, демократску владу и тржишну економију.

Док западне културе захтевају тренутне резултате, и не могу чекати годинама и организовати дуге кампање, терористи не захтевају успех и победу, већ просто траже да буду ту и представљају потенцијалну претњу да остваре свој утицај.

Глобализација повећава број потенцијалних мета терористичких напада. Западни интереси су се проширили свуда по свету. Људи из западних држава путују светом и могу бити мете било где, од хотела у источној Африци до Балија, чиме се безбедносни ресурси чине још рањивијим. Медији имају проблем да објасне светским путницима да је, рецимо, Њујорк исто тако потенцијална мета као Бали или Ријад. Било које место на планети, где постоји западно присуство, може бити мета терориста са поруком “правоверним” и “неверницима”, да је “дуга рука божја”. Међутим, ако се узму у обзир повећане безбедносне мере, мало је вероватан успешан терористички напад.

Због свега тога, дуже, темељитије планирање терористичких акција, резултира мањим, али боље организованим, припремљеним и смртоносним акцијама. Због смањивања броја изведених напада, они морају бити много успешнији.

■ ДОСТУПНИЈЕ ОРУЖЈЕ

Циљ многих терористичких напада јесу медији, који су преплављени драматичним новостима. Јавност је већ донекле оуглала на терористичке нападе, тако да терористи морају непрекидно појачавати фактор терора и представити себе као сталну претњу. Они постају све окрутнији, и када су терористи “правоверни” и делују у име “Алаха”, сва осећања су одгурнули у име виших циљева.

Поред тога, доступнија су све опаснија оружја, технологије израде и транспорта, а растућа мрежа економских и других емиграната широм света формира инфраструктуру симпатизера и подршке. Уз то, све већа могућност долажења до јефтине, високоразвијене технологије, која може бити направљена, прилагођена или купљена, олакшава терористичке акције.

Истовремено, треба бити свестан опасности од конвенционалних терористичких напада на важне електронске и комуникационе центре. Такви напади могу бити катастрофални и резултирати

ПРИКАЗИ

ТЕОРИЈСКО МОДЕЛОВАЊЕ ТЕРОРИЗМА

Мр Миле Шикман: “Тероризам,
актуелни и могући облици”

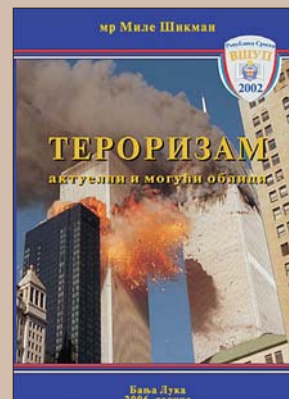
Својевремено је чувени сликар Пабло Пикасо схватио бомбардовање Гернике као фашистичку пробу краја света! Ужаси приказани на слици “Герника” (уље на платну из 1937. године) представљају израз уметничког емотивног доживљаја призора и одјека, у којима се виде страх и патња, а чују крици свега што је живо и неживо!

Да ли је свет од Гернике до данас постао боље место за живот? Нажалост, имајући у виду тероризам, а посебно његове актуелне и могуће облике, можемо закључити да она није успомена, већ представља само једну у низу опомена! О томе сведочи и Миле Шикман, аутор монографије “Тероризам, актуелни и могући облици”, кога је у својству издавача подржало Министарство унутрашњих послова Републике Српске.

Аутор се хвата у коштац са изазовом теоријског моделовања тероризма, излазећи из њега са завршним саопштењем у виду монографије. Прва глава је посвећена глобалним друштвеним променама са аспекта утицаја на актуелни и могући тероризам, у оквиру кога аутор разматра питања глобализације и отпора који се у односу на њу јављају, новог светског поретка итд. Друга глава говори о основним обележјима тероризма са историјско-структурног аспекта, а следећа о самоубилачком тероризму као безбедносној претњи савременом свету. Четврта глава посвећена је терористичкој претњи оружјем за масовно уништавање, а пета приказу резултата емпиријских истраживања.

Рецензију књиге радили су проф. др Милан Мијалковски и др Душко Вејновић. ■

Др Дане СУБОШИЋ

озбиљним парализама светских трговачких и берзанских активности. Међутим, организовање и извођење таквих терористичких напада захтева много људи укључених током дужег периода, чиме се ствара могућност за најважније противтерористичке мере: надгледање и обавештајну делатност.

У савременом свету постоји истовремени раст глобализационих токова, са једне, и сукоба са традиционално религиозним друштвима, са друге стране. Опасна спирала насиља може се погоршати утицајем западних сила укључених у сукоб са терористима, који сматрају да их управо Алах предводи.

Друге форме тероризма, као етнички тероризам и конфликти, ових година су у опадању. Европске владе показују да је такав процес дугорочан и успешан. Међутим, постоје изузеци, као што су Северна Ирска, Шри Ланка, Палестина, Колумбија.

Општи приступ је смањивање насиља, али експерти уочавају периоде (опрезне) неутралности и поновног непријатељства. ■

Др Милан МИЛОШЕВИЋ

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА КАЛА

ПУШКА ЗА ЦЕС

Калашњиков се до данас, заједно са многим копијама, задржао у више од 50 земаља света као основно оружје војске и урађен је у више од 100 милиона примерака.

Тајна популарности тога модела оружја је у једноставности и поузданости. "Дуговечнији" је од борца који га носи, а једнако добро подноси сибирску хладноћу и снег, сахарски песак и врућину, влагу и бласто тропских прашума.

Калашњиков је делио своја мишљења са многим познатим и непознатим конструкторима у Совјетском Савезу

Нема дела света, ни језика на овој планети где се на помен презимена Калашњиков не помисли на једну врсту оружја. Током историје то је успело само малом броју конструктора неког ватреног оружја, пре свега Семјуелу Колту, Џону Браунингу и Оливеру Винчестеру, али их је, како се чини, совјетски геније Михаил Тимофејевић Калашњиков надмашио.

Његова аутоматска пушка АК-47 доминира светском сценом мало више од пола века и постала је симбол револуционарних и других локалних ратова у савременој историји. *Калашњиков се*, од настанка па све до данас, заједно са бројним, мање или више успешнијим копијама, задржао у више од 50 земаља света као основно оружје војске. Процењује се да је до сада у Совјетском Савезу и осталим земљама који су је лицензно производиле, урађено више од 100 милиона примерака. А како је пушка настала?

■ ЖИВОТНИ САН

Михаил Тимофејевић Калашњиков рођен је 1919. године у Курји, на Алтају, у сељачкој породици. Имао је шесторо браће и две сестре. У раној младости писао је песме па су многи мислили да ће постати песник јер је имао за то дара, али, како сам конструктор признаје, поезија је била у другом плану. Он је још као ђак одлучио да живот посвети техници и постане технички дизајнер. Пресудан моменат догодио се у деветом разреду, када му је један друг донео и дао у руке да мало држи пиштољ марке *браунинг*. Михаил је био фасциниран њиме и напросто је заборавио да таквим стварима није место у школи нити се у то време смело поседовати оружје. Он и његов друг морали

Ш Њ И К О В А А К - 4 7

СВЕТ

су да напусте школу како не би били кажњени, а Михаил је послат на рад у туркетранско-сибирску железницу. На срећу, 1938. године позван је у војску и распоређен за тенковског механичара. Ту је почео да изучава тенковску технику и убрзо је, за време обуке, из знатижеље, конструисао један мерни апарат који је служио за мерење перформанси тенковског мотора док тенк стоји.

Био је то веома једноставан и примитиван апарат, какав је могао да направи само регрут без довољно искуства и техничког знања, али када је испробан на једном тенку комисија је потврдила његову функционалност и истакла практичну употребљивост. Михаил је потом представљен генералу Георгију Константиновичу Жукову, тада команданту кијевске војне области. Убрзо потом започела је серијска производња тог апарата у лењинградској фабрици "Ворошилово", а Калашњиков су прекомандовали у фабрику, на захтев руководиоца производње, како би надгледао производни процес. Тај рад није био дугог века јер су у то време Немци напали Совјетски Савез па је Михаил морао да се врати у своју јединицу где је био командир тенка Т-34.

Током једне акције Михаил је био рањен у руку и у груди па завршава у болници. Како је тамо имао сасвим довољно времена за размисање, у његовој глави родила се идеја о конструисању аутомата. На то су га навели разговори рањеника о недовољном наоружању које се углавном састојало од пушака Црвене армије. А то је била и његова стара жеља. Чим је смогао мало снаге почео је да скицира своју идеју, али тада још није знао како треба да изгледа права техничка скица. Приликом отпуштања из болнице на кућно лечење није отишао кући, већ у своју стару радионицу на железници. И тамо је, иако му је једна рука била у завоју, успео да за шест месеци направи свој први аутомат.

Срећи није било краја, али славље се није завршило онако како је он хтео, па је одлучио да сам представи свој изум војном партијском комитету. Међутим, када је испричао да је аутомат урадио за време болничког одсуства, настао је прави пакао. Ађутант му је скинуо опасач и стрпао га у затвор јер се поставило питање – одакле једном штапском нареднику средстава и материјала да направи аутоматско оружје. Тек касније су схватили да је то радио сам на железничком депону и без многе стручне помоћи.

Иако је аутомат био само још један експонат у музеју, Михаил Тимофејевич Калашњиков достигао је свој дечачки сан и постао дизајнер оружја. Младом и неафирмисаном биће му веома тешко да се пробије и докаже. Како је радио сам сматрали су га обичним сељакком, а било је то време када су чувени конструктори Василиј Дегтјарев и Георгиј Симонов имали своје конструкторске бироу у којима су радили штабови инжењера и техничара. Међутим, воља га није напуштала јер је одмах после аутомата конструисао и аутоматско оружје за пушчану муницију. И тај модел завршио је као експонат – у лењинградском војном музеју. Убрзо га премештају у јединицу за тестирање прототипова оружја, где упознаје конструктора Симонова и прати његов рад на полуаутоматском карабину – *симонов*. У то време Михаил је конструисао још неколико модела, али није могао да дође до изражаја поред таквих конструктора као што су Симонов и Дегтјарев.

Пред сам крај рата расписан је конкурс за аутоматску пушку, која би користила метак модела 43. На конкурс се пријавило неколико конструктора, а међу њима и тада најпознатији Дегтјарев. И Калашњиков је пријавио своју верзију пушке. У њој је објединио стара решења примењивана на неким од својих модела који су красили лењинградски музеј. А онда су почела веома ригорозна и дуготрајна тестирања пријављених примерака оружја. Међу последњим тестовима било је предвиђено да се за

оружје веже канап и вуче по песку, а затим да се пушка узме и из ње одмах отвори ватра, не отресавући песак и прашину. Пушку су, потом, вукли и по бари, муљу. У свим тим опитима АК-47 показала се сјајном. Још тестирања нису била ни приведена крају, а чувени конструктор Дегтјарев је признао победу Калашњикова.

■ РИГОРОЗНА ТЕСТИРАЊА

Убрзо после те изјаве завршена су тестирања и комисија је прогласила да је АК-47 победила на конкурсима. После победе Михаил је основао мали конструкциони биро у Ишевску где је наредних 20 година надгледао производњу и радио на стандардизацији пешадијског наоружања. Године 1971. за свој рад добио је титулу доктора техничких наука, а од војске убрзо и чин генерала.

Калашњиков је делио своја мишљења са многим познатим и непознатим конструкторима у Совјетском Савезу. Успешно је сарађивао и са великим Драгуновим, који је прихватио неке његове савете приликом конструисања својих снајперских пушака. У бироу се убрзо запослио и Михаилов син који је ових година преузео од оца вођење бироа.

Прошло је доста времена од када су направљени први примерци познате аутоматске јуришне пушке АК-47 и она слови за најстарију од свих стрељачких оружја које се налазе у наоружању савремених армија. Робусног је изгледа, осредњег дизајна и није баш за параде и почасне страже, али када је реч о поузданости у разним временским условима, још је без премца у својој класи.

Конструисана је за такозвани средњи пушчани метак калибра 7,62 mm М 43. Први прототип тог оружја Михаил је направио давне 1946. године и после опсежних и ригорозних полигон-

СРЖАНТ ЈЕ ПОБЕДИО

Тестирања *калашњикова* обављана су на различитим местима, у зависности од тога шта је тражено. Када се опитовало дејство хладноће и мрза – ишло се у Сибир, када се испитивао утицај прашине, песка и пустиње – одлазило се у Узбекистан, а када је требало да се тестира деловање слане воде на пушку – путовало се на Црно море. Још испитивања нису била ни приведена крају, а чувени конструктор Дегтјарев је признао победу Калашњикова, изјавивши комисији: "Ставите мој модел у музеј, *сржант* је победио!" Мислио је на Калашњикова, који је тада био наредник.

ских и трупних испитивања, уз мале промене, 1949. године званично је усвојена у арсенал совјетске армије као 7,62 mm аутомат калашњикова М 1947 (АК-47). Оружје је прављено у две основне варијанте – АК са дрвеним кундаком и АКС са склапајућим металним кундаком.

Пушка ради на принципу позајмице барутних гасова које позајмљује из саме цеви кроз коси отвор који води у гасну комору. Затварач је робустан, исто као и носач затварача са клипом. Забрањивање цеви затварач изводи са обртним окретањем у десну страну све док се велики испуст не забрави у лежишту. Због своје гломазности и тежине јако ретко долази до застоја услед нечистоће и прљавштине који не би дозволили забрављивање цеви. Механизам за окидање омогућује јединачну и рафалну палбу, а преко регулатора палбе може се подесити да оружје буде укочено.

Аутомат АК-47 пуни се оквиром од 30 метака који су имали једноставне равне стране од челичних плоча. Касније су оквири почели да се пресују од металног лима, са ребрастим појачањима. Приликом представљања АКМ модела започело је коришћење оквира од врло лаких алуминијумских легура. Показали су се веома слабим и убрзо су повучени из употребе. Замењени су добро познатим оквирима са телом од полиетиленске пластике ојачане стакленим влакнима. Тело оквира, ливено из два дела, склопљено је уз помоћ вискозног епокси-лепила. Затим су коришћени такзвани АБС оквири од тамно браон пластике (тај материјал се на западу користио за производњу кућних апарата). На пушку се може монтирати нож по потреби.

КАРАКТЕРИСТИКЕ	АК-47	АКМ-47
Калибар	7,62 x 39 mm	
Дужина оружја без ножа	870 mm	880 mm
са ножем	1070 mm	1020 mm
са склопљеним кундаком	-	640 mm
Маса оружја са пуним оквиром	4,3 kg	3,3 kg
са празним оквиром	3,8 kg	3,8 kg
Дужина цеви	415 mm	
Дужина нарезаног дела цеви	369 mm	
Број жлебова	6	4
Број метака у оквиру	30 метака	
Теоретска брзина гађања	600 мет/мин	
Практична брзина гађања јединачном палбом	до 40 мет/мин, а рафалном палбом до 100 мет/мин	
Дужина нишанске линије	378 mm	
Почетна брзина зрна	715 мет/сек	
Убитачни домет зрна	1500 m	

Михаил Т. Калашњиков

БЕЗ ПРЕМЦА У СВОЈОЈ КЛАСИ

Прошло је доста времена од када су направљени први примерци познате аутоматске јуришне пушке АК-47 и она следи за најстарију од свих стрељачких оружја које се налазе у наоружању савремених армија. Робузног је изгледа, осредњег дизајна и није баш за параде и почасне страже, али када је реч о поузданости у разним временским условима, још је без премца у својој класи.

■ МОДЕРНИЗАЦИЈА

Творац таквог чуда добио је велики број признања, али се њима није задовољио. Калашњиков је наставио да усавршава своје оружје и тако је 1959. године у арсенал совјетске армије прихваћена и модернизована варијанта под називом: Аутомат Калашњиков модернизован – АКМ. Код тог модела је Калашњиков лично о свему водио рачуна. Потрудио се да уведе нека побољшања – поспешити борбене и експлоатационе карактеристике оружја, те да поједностави и појефтини њену производњу.

Основне разлике у односу на пушку АК биле су следеће: сандук је делимично израђен од лима што је олакшало пушку и појефтинио производњу; уграђен је механизам успорача ударача који ублажава удар ударача тако да не долази до њего-

вог честог ломљења, а уједно, као допунски отпор, смањује брзину кретања трзајућих делова аутоматике који су нешто олакшани; повећана је стабилност оружја у хоризонталној равни тако што је тачка ослањања носача затварача у предњем положају померена са десне на леву страну сандука; са навојне везе између цеви и сандука прешло се на везу преко пресованог склопа, а поклопац сандука урађен је од тањег лима са ребрастим ојачањем.

Отвори за пролаз барутних гасова на гасном цилиндру пребачени су на комору гасног повратника тако да је смањена могућност њиховог продирања у сандук оружја. Предња пређица ремника који је био смештен на цев, код коморе повратника барутних гасова, премештена је на утрђивач облоге цеви, нишанска линија са 800 повећана је на 1.000 метара, а уместо природног дрвета прешло се на слојевито дрво добијено лепљењем фурнира вештачким смолама, које је јефтиније, лакше и са лошијим механичким особинама.

Једна варијанта оквира урађена је од пластике, конструисан је нови нож, који када се споји са ножицом може да се користи за сечење жице, чак и под напором.

После овога шминкања АКМ је постала знатно лакша. Даљим усавршавањем добила је компензатор на устима цеви који повећава ефикасност ватре при гађању рафалном палбом. Усвајање коначне верзије омогућило је унификацију стрељачког оружја.

Метак калибра 7,62 mm М 43 који је користила та пушка је после бившег СССР усвојен у наоружању и свих социјалистичких земаља, па и неких које нису биле политичке истомишљенице са том великом државом. Само је у Чехословачкој и Финској развијено стрељачко оружје у истом калибру али различито од оног совјетског. Земље које нису биле у могућности да производе по лиценци то оружје куповале су га од СССР-а, док су друге, по лиценци, покренуле властиту производњу, уз мање или веће дораде. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

(Наставак у следећем броју)

ЕВРОПСКА СТАНДАРДИЗАЦИЈА У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

Европско тржиште одбрамбене технологије и опреме увело је од 1. јула 2006. нове кодне ознаке стандарда. Ново тржиште деловаће према усвојеној кодној пракси и обухватиће највећи број чланица ЕУ. Од 25 земаља ЕУ, само три нису потписнице тог кодног стандарда. Министри одбрана 25 земаља чланица ЕУ одобрили су споразум у новембру 2005. године, а ван протокола остале су Шпанија, Мађарска (које су дале могућност накнадног потписивања споразума) и Данска.

Европска агенција за одбрану (European Defence Agency, EDA), према усвојеној стандардизацији, носи кодну ознаку "Stand M11". Циљ успостављања стандарда на пољу одбране у ЕУ је хармонизација одбрамбених закона и регулатива у сфери производње и трговине војном опремом, те успостављање боље транспарентности. У наредном периоду, сваки производ који буде произведен за потребе војске или у систему одбране земаља ЕУ имаће своју кодну ознаку стандарда. ■

ПОЉСКИ СИСТЕМИ ЗА ЕЛЕКТРОНСКО РАТОВАЊЕ

Пољска компанија Przemyslowy Instytut Telekomunikacji, PIT, из Варшаве објавила је завршетак нових пројеката за електронско ратовање (electronic warfare, EW). Реч је о системима Wolczenica C2 и Gunica, који су у фази финалног тестирања и експерименталног рада.

Систем Wolczenica C2 уједно има и C2 функцију (command-and-control) у систему пољског ратног ваздухопловства. Тестирање новог аутоматизованог система за извиђање фреквентног опсега започето је 8. новембра, а прве испоруке планиране су за крај 2007. године.

Систем PRP-25 Gunica је мобилни пасивни извиђачки систем, који се састоји из централне master извиђачке станице са одређеним, засад непознатим бројем slave станица. Стављање у оперативну употребу је планирано за почетак 2008. године, а требало би да се за првих пет година комплетира израда четири система. ■

НОВА КИНЕСКА ФРЕГАТА

Са војног бродоградилшта Хуангпу, 30. септембра, потиснута је нова фрегата кинеске ратне морнарице, која је дизајнирана по узору на руску фрегату Type 054A класе. Ово је трећа потиснута фрегата Jiangkai класе.

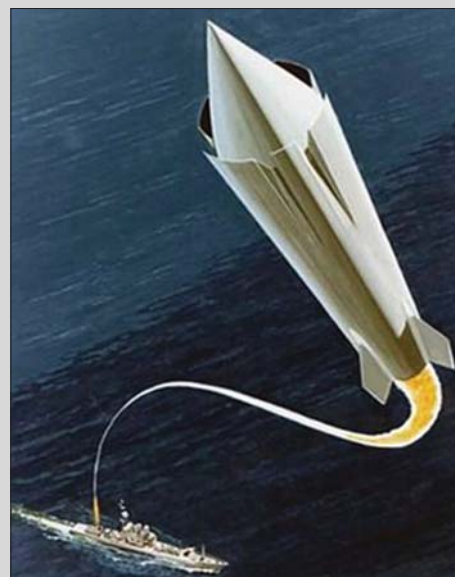
Нова фрегата поседује богатију опрему у односу на руску варијанту. Опремљена је са активним радаром Mineral-ME (NATO – "Band Stand") и пасивним M2EM (NATO – "Top Plate"), те са два нишанска радара MR90 Orekh (NATO – "Front Dome"). Сви радаре су руске производње. Интегрисани су са противбродским системом пројектила YJ-83 "Saccade".

Mineral-ME1 радар ради у I-band и има могућност истовременог праћења кретања 30 циљева на удаљености од 250 km, док ME2 може да прати кретање до 50 циљева, у I, G, E, F и D-bandu, на даљини већој од 450 km. Интегрисани систем управљања ватром омогућава истовремено дејство на 10 различитих циљева. ■

ПРЕНОС СЛИКЕ УЖИВО

Америчка војска склопила је уговор са компанијом Technest Holdings о развоју прототипа Индикатора праћења и померања циљева (Video-Moving Target Indicator, MTI), уграђеним на беспилотним летелицама. Овај извиђачки систем има способност откривања, идентификације, утврђивања локација и маршруте кретања неограниченог броја циљева, истовремено у реалном времену. Функционисање се заснива на извиђачком алгоритму за праћење покрета циљева, познатог под називом Smart MTI. Ново технолошко решење одликује се великом брзином извиђања, прецизношћу и ефикасношћу. ■

ТЕСТИРАЊЕ БОИНГОВОГ ХИПЕРСОНИЧНОГ ПРОЈЕКТИЛА

Одељење HyFly, америчке компаније Боинг, за израду суперсоничних и хиперсоничних авионских пројектила, недавно је обелоданило план о тестирању нове хиперсоничне серије пројектила домета 640 km. У плану је испитивање лансирањем серије од три пројектила, са Боинговог борбеног авиона F-15E, током лета изнад Point Mugu, Калифорнија. Планирана брзина пројектила је шест маха. ■

ТЕСЛА И ПРАВОСЛАВЉЕ

ОРТО СИНТЕЗА

Можда за неког неочекивано, али сасвим природно и логично ликовно решење Иванке Јевтовић за плакат посвећен годишњици рођења Николе Тесле – Орто синтеза Тесла 150, Савез проналазача и аутора техничких унапређења Србије препознао је као најбоље, доделивши јој златну плакету на недавно одржаној Међународној изложби “Проналазаштво – Београд 2006”

Шта је то што би се могло, без искуства, прогласити неочекиваним у Орто синтези Тесла 150? На плакатима академског сликара Иванке Јевтовић учињено је необично јединство слике настало преклапањем познате Теслине фотографије са цртежима орнамената из манастира Високи Дечани – 1348, Пећке Патријаршије – 1330. година и Жиче – 1316. година. Шта је то што повезује Теслу рођеног пре 150 година и чувене српске манастире Рашке и Моравске школе из 14. века? Како је могуће да се цртеж крста са једне од фресака из манастира Високи Дечани невероватно уклапа у Теслин мотор за наизменичну струју, чинећи његову основу?

– Већ дуго се бавим православном орнаментиком. Поводом 800 година Хиландара креирала сам модну колекцију Метос, у којој су коришћени ти мали, скривени орнаменти са фресака из Хиландара. Тих орнамената најчешће нисмо свесни, људско око их тешко издваја пред целином слике. Тешко ћемо пред моћном и сугестивном фреском запазити шта је све скривено у њеним луковима и високим угловима. Ти орнаменти су у боји, а ја користим њихов потпуно прочишћен облик – цртеж. Зато он и јесте занимљив, зато је и асоцијација тако велика у примеру орнаmenta двоструког крста са фреске из Дечана пренетих на Теслин цртеж калема.

* Када се та два цртежа упореде сличност је фасцинантна. Како сте је препознали?

– Све те орнаменте скоро да знам напамет. Све је то негде у мојој свести. Њима се бавим користећи различите технике. Само одређење Орто, после колекције Метос, где су орнаменти рађени у везу, понели су и Свечана трпеза, посребрење и позлата у емајлу, до плаката посвећеног Тесли, где је по први пут коришћена компјутерска обрада орнамената.

Још у гимназији узела сам Моравску школу за тему матурског рада. Управо сликајући своје импресије из манастира које сам тада обилазила, ја сам и почела да се бавим сликарством. Током студија на Ликовној академији, сликарством, модом, дизајном ја сам у ствари – сликала ту прву слику. Када сам од Савеза проналазача Београда добила позив за изложбу посвећену Тесли, почела сам да размишљам. Убрзо је двоструки крст испливао на површину свести. Како га уградити у композицију са Теслом, било је следеће питање које је требало разрешити. Покушавала сам да слике преклопим ручно.

Симболика ми је одмах била јасна. Двоструки крст је био ту да покрене Теслин генератор. Могућа читања идеје су различита. Многи научници су током трајања изложбе плакат тумачили познатим Теслиним визијама, неким својим изненадним сликама... Моја идеја је да светлост открића путује васионом од 1348. године. Можда око нас то светле Високи Дечани.

* Теслин доживљај православља је забележен у неколико публикација. Он сам се савим јасно изјашњавао о свом пореклу.

– Тесла каже: *Надахнути смо и хришћанством и науком да учинимо што можемо ка повећању људске енергије и стваралаштву човечанства. Неко време сам пажљиво проучавао Библију и нашао кључ (за успешно*

преношење енергије бежичним путем) у Откровењу. Више од једног века човечанство је фасцинирано Теслиним чудесним изумима, "путовањима ума" и генијалним стваралаштвом. Феномен дубоких креативних увида познат је многим ствараоцима у области науке и уметности. По речима професора др Дејана Раковића, Тесла је у будном стању имао необичну способност визуелизације. Видео је тако живе слике апарата које је касније изумео, да је мислио да може да их додирне. Чак је могао да види мотор како се окреће. Откуда те слике? Откуда енергија која их доноси? Да ли је то неко, пре свих нас, исцртао Теслине калемове? Све је то мистерија. Али је и снага духа ... Неко је још почетком 14. века повукао први потез, затворио необичан круг у

коме је двоструки крст. Ту прву линију и ја следим. Из те линије касније сам у средиште Теслиног генератора уградила орнаменте из Пећке патријаршије, а онда из Жиче. Ови српски манастири су углавном под заштитом Унеска и део су Светске културне баштине, као и годишњица обележавања Теслиног рођења. У свему томе ја сам желела да још једном укажем на корене, на исходишта. Корени су у православљу, а опет су створене универзалне вредности. У потпису плаката стоји још и Made in Serbia. Јер је све поменуто, у крајњој линији – из Србије.

* Постоји онај чудесан тренутак где врхунска наука улази у домен уметности.

– Ја изум тражим ради изума, као уметник – уметност ради уметности – записао је сам Тесла. Шта је то на шта мисли док чита књигу и седи испред генератора, на познатој фотографији која је у основи плаката? На то питање један од могућих, имагинарних одговора носи и моја Православна синтеза. Драгана МАРКОВИЋ

КУЛТУРОСКО П

ПРОГРАМ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВОЈСКЕ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

5. децембар – Велика сала у 13 сати

Промоција књиге

АНТИТЕРОРИЗАМ

аутор Радослав Гађиновић

7. децембар – Велика сала у 19 сати

Промоција едиције

ДУША НА ДЛАНУ

група аутора

Књижевни клуб КУД "Ђока Павловић" Београд

14. децембар – Универзална сала у 18 сати

Промоција књиге РАЦКИ – театролог: "Рх" нетагивно

Андавил, Раци и Усекованије

аутор Милан Парошки

АКТИВНОСТИ СЕКЦИЈА

9. децембар – Хол испред Велике сале од 9 до 18 сати

ТРАДИЦИОНАЛНИ НОВОГОДИШЊИ ТУРНИР У МАЧЕВАЊУ

ИЗЛОЖБЕ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА

До 14. децембра – самостална изложба слика и цртежа

СВЕТЛАНА БАБИЋ

академски сликар из Ниша

МАЛА ГАЛЕРИЈА

До 14. децембра – самостална изложба слика

ЉУБИВОЈЕ ЈОВАНОВИЋ

академски сликар из Ариља

Предраг МИЋИЋ

САМОУБИЛАЧКИ ТЕРОРИЗАМ (4)

НА КРИЛИМА РАЈСКИХ ПТИЦА

Особа која изврши самоубиство јесте особа која бежи од живота, а то ислам забрањује.

Саможртвовањем се, међутим, не бежи од живота, тиме се ствара будућност за нашу децу – говорио је Муса Ебу Мерзули, један од вођа Хамаса.

Мотиви бомбаша за извођење самоубилачких напада леже у различитим идеолошким аспирацијама. Оне могу бити политичке, религиозне, националне природе или је најчешће реч о њиховој комбинацији. Иако религија и патриотизам представљају најбољи начин да се појединац подстакне на саможртвовање, постоје и други подједнако значајни мотиви, као што су: освета, друштвена афирмација и престиж, а у неким случајевима и материјално обезбеђење породице.

У свету и даље постоје одређене предрасуде када је реч о самоубилачком тероризму. Преовлађује мишљење да су бомбаша самоубице поремећени верски фанатици, повезани искључиво са религиозним групама и да је саможртвовање особено источних народа и последица њихове културе која не уважава људски живот. Ипак, стварност је нешто другачија.

МОТИВИ САМОУБИЛАЧКИХ НАПАДА

Многи психолози су проучавали тај феномен и дошли до сазнања да је већина терориста која изводи такве нападе психолошки нормална и да су напади увек са предумишљајем. Зашто би било ко изабрао да буде ангажован у таквом нападу? Одговор на то питање захтева увид у психолошке и културне аспекте тероризма.

Марта Креншоу (Martha Crenshaw), водећи стручњак за тероризам на Универзитету "Веслијан", сматра да се мотиви за самоубилачке нападе не појављују као знатно другачији од уопштених мотива за тероризам, који обухватају освету, одмазду и провокацију владине прекомерне реакције. Ти мотиви могу бити тактички циљеви у прекидању мировних процеса или у стицању политичких признања и статуса. Штавише, многе терористичке организације су често присиљене да се освете за нанесену "неправду" како би сачувале унутрашњу лојалност и јединство, али и јавну подршку.

Ипак, најизраженија особина самоубилачког тероризма јесу мотиви индивидуалног саможртвовања и мучеништва. Управо та спремност да се умре за општу ствар чини га неразумним многим посматрачима. Појединачно веровање да мученик прославља и себе самога и ствар за коју се бори засновано је на снажној амортиза-

цији мита. Спасење је постигнуто жртвовањем. Он очекује да импресионира јавно мњење и да буде упамћен. За некога чији живот иначе има мали значај, ненадмашна слава може бити снажан мотив. Сам чин, такође, ласка свима који следе, од када се идентификују са хероизмом и славе чин саможртвовања. Појединац чији би идентитет иначе могао бити блед у мраку, има ново успостављање, легенду за сва времена. Стога је анонимност мученика у таквим нападима одбачена, а вредност као пропаганда велика.

Жудња за религиозном чистоћом и снажна обавеза да се допринесе благаостању групе може одвести појединца да се ангажује у самоубилачком нападу. Улога водећих верских, политичких или етничких култура или идеологија је веома важна. Самоубилачки напади међу палестинским групама, на пример, изгледа да инспиришу самооковечивање поткултуре мучеништва. Деца која одрастају у таквим околностима могу бити вешто подучавана у култури која велича крајње жртвовање у служби палестинске ствари и против израелског народа. Постоје социјални, културни, религиозни и материјални подстреци који су у таквом контексту да понекад урачунавају духовне награде у животу после смрти, огромну славу, новчане премије или гаранцију за место уз Бога за фамилије бомбаша самоубица.

Према речима једног бомбаша самоубице, сам чин мучеништва представља висок, непрелазан зид који их дели од раја или пакла. "Алах је обећао једном или другом да буду његови изабраници. И тако, притискајући на детонатор, ви сместа отварате врата раја – то је најкраћи пут до неба. Постоје и други начини да се обави шихад, али овај је најлепши и Алах је тај који одабира мученике".

Међутим, "мучеништво" није само религиозни концепт. Традиција херојског мучеништва, где се херој жртвује да спасе животе своје заједнице, нације или људи, снажан је елемент и у многим секуларним традицијама. Заиста, највећи број самоубилачких напада, последњих двадесетак година, извеле су секуларне терористичке организације, као што су Тамилски тигрови и Курдска радничка партија.

ПРОИЗВОДЊА ЖЕЉЕ ЗА СМРЋУ

После напада од 11. септембра 2001, једно од најзначајнијих истраживања међу онима који прате тероризам, било је преиспитивање концепта "профила" или својстава нападача – самоубица. Дотадашње анализе представљале су нападаче као самце, старости од 18 до 27 година, нежењене, релативно необразоване и веома поводљиве природе. Међутим, студије данас показују да је, по правилу, реч о психички здравим људима, међу којима је све више студената, високообразованих људи, средњовечних мушкараца и жена, али и особа доброг материјалног стања. Социолошко-економски профил терориста који су отели америчке путничке авионе 11. 9. 2001. поткрепљује ту тезу – већина отмичара била је врло доброг имовинског стања и релативно високог степена образовања.

Психолог са универзитета у Тел Авиву Аријел Мерари (Ariel Merari) тврди да не постоји јединствени психолошки или демографски профил терориста самоубица. Његови налази наводе на закључак да интензивни сукоби производе неколико типова људи са потенцијалном жељом да се жртвују за општу ствар. Он сматра да ниједна организација не може у људима да произведе жељу за смрћу. Посао људи који врбују није да произведу ту жељу, него да идентификује склоност међу регрутима и појачају је. Они често користе верску мотивацију у индоктринисању будућих бомбаша, користећи њихова уверења да учврсте жртвене мотиве који су постојали и ра-

није. Али и други снажни мотиви учвршћују склоност ка жртвовању, као што су патриотизам, мржња према непријатељу и дубоки осећај жртвовања.

Иако истраживања показују да бомбаш самоубица може да направи избор и да они нису формално "људи", они су често, према мишљењима експерата, изманипулисани притисцима и веровањима терористичких група.

Према извештају америчког конгреса из 2003. године, организација је важна код самоубилачких напада у планирању, набављању оружја, одабирању оперативаца, одабиру циљева и извршавању напада. Највећи број експерата за тероризам сматра да је улога организације снажнији фактор од природе самог појединца, будући да појединац често покорава свој идентитет групи. Посматрајући из организационе перспективе, постоје бројне предности приликом коришћења употребе таквих напада: свака операција је једноставна и јефтина, подразумева масовне жртве и велику материјалну штету; бомбаш самоубица може изабрати тачно време, место и околности напада, нема страха да ће ухапшени терористи на испитивању одати информације (јер је њихова погибија сигурна) и, коначно – оставља снажан ефекат на јавност и медије.

НАНОШЕЊЕ МАСОВНИХ ГУБИТАКА

Самоубилачки напади проузрокују много већи број повређених и мртвих него приликом других типова терористичких напада. Од 1980. до 2001. године самоубилачки напади су, према извештајима, представљали само три одсто од укупних терористичких напада ши-

ром света, али су проузроковали половину људских жртава, док је од 2000. до 2003. године у око 300 напада усмрћено више од 5.300 људи у 17 земаља.

Већи број повређених у таквим нападима узрок је и веће физичке и психолошке штете коју трпи циљана држава, што повећава вероватноћу да ће таква влада бити присиљена да одговори делотворним средствима. Без обзира на то да ли ће одговор да поприми облик уступака или одмазде, он може потенцијално да послужи интересима терористичке кампање. Одређени уступци могу да доведу до напредовања у циљевима терористичке организације и повећају њену психолошку спремност. Одма-

зде могу да допринесу међународној осуди прекомерне употребе силе и повећају број добровољаца у терористичким организацијама.

Самоубилачки напади, који подразумевају масовне жртве и велику материјалну штету, обично привлаче више публицитета од осталих врста напада. Један од циљева терористичких организације јесте да привуку пажњу на себе и на ствар за коју се боре. У доба свевидећих и свуда присутних медија самоубилачки напади ће лако бити запажени. Медијски извештај напада, такође, може послужити организацији да пренесе слику екстремне дисциплине, посвећености и вештине терориста, али и да заплаши јавност.

Један аспект у вези са тим јесте да се саме групе ангажују у медијским кампањама и славе нападача који су опевани у песмама, на постерима, натписима итд. Непосредно пред нападе праве се видео-записи бомбаша самоубица на којима се објашњавају разлози напада и глорификује култ мучеништва. Слика тог погинулог мученика постаје снажно оруђе у рукама организација како би се придобили нови следбеници.

У палестинском окружењу сваки самоубица се, после извршеног задатка, приказује на многобројним постерима као "мученик" који је у рају окружен медним потоцима, миришљавим цвећем и прелепим девицама. На сликама се величају мртви бомбаша у рају, ка-

ко тријумфују под јатом зелених птица. Тај симбол се заснива на причи пророка Мухамеда да душа мученика одлази Алаху на крилима зелених рајских птица. Деца која не умеју да читају, песмом узвикују имена хероја и показују исламски знак победе – десну песницу са испруженим кажипрстом.

ПОЛИТИКА И ФИНАНСИЈЕ

Бомбаше самоубице понекад користе и организације које их спонзоришу као средство на коме се може профитирати. Ти профити могу бити политичке или финансијске природе. Што се тиче политичких добити, у ситуацијама када се организације такмиче за долазак на власт, очигледно је да су напади виђени као средство за добијање релативне предности над ривалском групом.

Такође, посматрано из финансијског угла, самоубилачки напади нису скупи. Према мишљењима стручњака, цена материјала који се користи у једном таквом нападу је око 150 долара.

Са друге стране, поједине организације материјално помажу породице бомбаша самоубица. Новчана средства се добијају и од разних донатора, који су далеко од локације напада и који су спремни да омогуће другима да умру у служби за њихову ствар. Према неким информацијама, Садам Хусеин је исплаћивао по 25.000 долара породицама палестинских самоубица током друге интифаде.

Ипак, бомбаше самоубице не контролишу само спонзори – појединци или терористичке организације које их финансирају. У улози ментора могу бити и државе које подржавају, охрабрују или дају легитимност употребе насилних акција, укључујући самоубилачке операције. Зато би било некоректно да посматрамо терористичке организације као независне или одметничке. Оне се стално консултују са својим добротворима, који су у потпуности свесни шта се планира, али због политичких разлога одлучују да не интервенишу. Те земље, односно државе спонзори, посматрају терористичке организације као оруђе које је вољно да изведе прљаве послове како би се извршио притисак на циљане владе, без икаквог страха да оне буду изложене могућим одмаздама. Државе које спонзоришу тероризам играју, дакле, веома важну улогу у понашању терористичких организација. Било која будућа процена развоја самоубилачког тероризма мора веома пажљиво да размотри и улогу држава спонзора. Разумевање тога како те државе схватају законитост и целисходност самоубилачких операција, вероватно би показало начин како да се оне приморају да одустану од подршке.

Наравно, нема правила без изузетака, а изузетак је – Ал Каида. У различитим временима и на различитим нивоима, Ал Каида су спонзорисале и подржавале САД, Саудијска Арабија, Пакистан и Авганистан за време талибанског режима. Сви од тих главних "играча", изузев Талибана, зажалили су због своје умешаности са организацијом чија идеологија развија њихово властито уништавање. Актуелна ситуација је, дакле, без преседана управо зато што данас не постоји држава која може ефикасно да утиче на понашање Ал Каиде.

Коришћење бомбаша самоубица омогућава потпуну контролу и времена и места напада. Практично, ниједан други метод не осигурава тачност постављања експлозивне направе, као што то, прилагођавајући се ситуацији, чини посвећена особа. Ако изабрани циљ нема жељену густину цивила, за терористу је могуће да се једноставно помери према бољој мети. Масовни губици у људству и велика материјална штета су у таквим нападима загарантовани, уколико је нападач предузео одговарајући надзор циља. Не постоји потреба за даљинском контролом детонатора који су склони грешкама или детекцији, за разлику од самоубице који постаје уређај за прорачун времена и детонатор ("паметна бомба"). Експлозивна пуњења су добро сакривена и терориста веома ретко показује јасно видљиве знаке узнемирености.

У таквим нападима, такође, не постоји потреба да се обезбеди маршрута која би омогућила нападачу да побегне, што умногоме умањује сложеност целог плана. Самоубилачки напад је мање опасан и за одрживост саме организације, будући да не постоји ризик од заробљавања, а самим тим и откривања података који се тичу безбедности чланства. Нападач се не плаши да ће бити ухапшен, испитиван, затворан или да ће доживети нека друга понижења. То су све ситуације које, у неким окружењима и културама, могу да изгледају чак и много горе од саме смрти.

ПСИХОЛОШКИ ЕФЕКАТ

Други аспект застрашујуће природе самоубилачких напада, посебно међу палестинским групама, јесте свесно настојање да жртве што више пате, не само у непосредној експлозији него и у минутима, данима, чак и годинама које ће уследити после тога. Планери тих самоубилачких напада у Израелу су често паковали експлозиве са страним предметима. Дуго после напада жртве су имале у својим телима комаде шрапнела ексера, шрафова, кугличних лежачева и других металних предмета који су били уграђени у експлозивне направе.

Друга недавна иновација јесте додавање разних хемикалија, као што је отров за пацове (антикоагуланата – средство које не дозвољава згрушавање крви), што умногоме отежава заустављање крварења код повређених. Током времена, самоубилачки напади који обухватају такве елементе могу психолошки више да утичу не само на жртве које су то доживеле него на цело становништво. Анвар Азиз, један од чланова Исламског цихада који је у децембру 1993. године извео самоубилачки напад, често је причао пријатељима како се "битке за ислам не добијају оружјем него уношењем страха у душу непријатеља".

На крају, покушај да се заустави самоубилачки напад може да доведе до превремене детонације експлозива који убија и нападача и бранитеље око њега. То може утицати на повећање забринутости једног дела полицајаца и војника, који могу доћи у ситуацију да пуцају без критеријума и на цивиле за које им се учини да носе експлозив. Посебан проблем је и ако бомбаша самоубице буду идентификовани као чланови различите етничке групе од циљаног становништва. А последица таквог приступа може бити дубока поларизација и циклус насиља који може дестабилизovati циљано друштво и довести до реализације циљева терористичке организације. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

2. децембар 1805.

Наполеон је у бици код Аустерлица, познатој као "битка трију царева", са 75.000 војника победио руску и аустријску војску, које су изгубиле 70.000 од 95.000 људи.

2. децембар 1823.

Председник САД Џејмс Монро објавио је у америчком конгресу документ којим је прокламована америчка изолационистичка политика, познатија као "Америка Американцима" ("Монроова доктрина").

5. децембар 1946.

У Федеративној Народној Републици Југославији донет Закон о национализацији имовине.

5. децембар 1917.

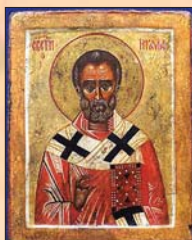
Делегације Совјетске Русије и сила Осовине потписале су примирје у месту Брест-Литовск у Белорусији. Мировни уговор, којим је Русија била присиљена да се повуче из Финске, Летоније, Естоније, Литве, Пољске и неких подручја Турске и да Немачкој плати ратну одштету од шест милијарди златних марака, потписан је 3. марта 1918.

5. децембар 1995.

Чланице НАТОа одобриле су упућивање 60.000 војника у Босну ради очувања мира постигнутог Дејтонским споразумом.

6. децембар

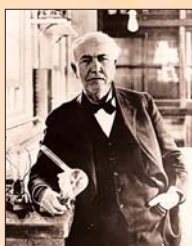
У Краљевини Србији, по јулијанском календару, прослављан Свети Никола, слава династије Обреновић и дан Краљеве гарде.

6. децембар 1926.

Усвојен Закон о уговору од 6. маја 1926. између Краљевине СХС и САД којим се регулише отплата ратног дуга наше краљевине Американцима.

6. децембар 1877.

Амерички проналазач Томас Едисон демонстрирао је у Њу Џерзију први звучни снимак.

6. децембар 1989.

Слободан Милошевић проглашен је на седници Скупштине Србије за председника Председништва Србије, после референдума на којем је добио 86 одсто гласова.

7. децембар 1914.

Донета "Нишка декларација". Влада Краљевине Србије иступила је тог дана пред Скупштину изјавом да ће, у времену које долази, ставити све своје силе "у службу велике ствари Српске Државе и Српско-Хрватског и Словеначког Племена".

8. децембар 1941.

Дан после јапанског напада на америчку базу у Перл Харбуру на Хавајима САД су објавиле рат Јапану.

8. децембар 2001.

Умрла је Френсис Елизабет Снајдер Холбертон (84), једна од пионира компјутерског програмирања. Раних четрдесетих година про-

шлог века програмирала је револуционарни ENIAC дигитални компјутер за америчку војску.

9. децембар 1910.

Умро је српски писац Лаза Костић, који је у поезију унео нове и смеле облике и обогатио српски књижевни језик новим изразима. Био је зачетник српске авангардне лирике.

9. децембар 1917.

Турске трупе предале су Британцима Јерусалим, који је под турском доминацијом био од 1517. године.

9. децембар 1990.

На првим вишестраначким изборима у Србији, после 45 година владавине комуниста, победила је Социјалистичка партија Србије, а за председника Србије изабран је лидер те партије Слободан Милошевић.

9. децембар 1992.

Поштујући санкције УН против СРЈ, Светска фудбалска федерација забранила је нашој репрезентацији да учествује у квалификацијама за Светско првенство у САД 1994.

10. децембар 1948.

Генерална скупштина Уједињених нација усвојила Универзалну декларацију о људским правима.

10-11. децембар 1991.

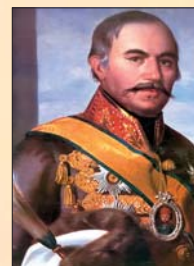
Европски савет у Мاستрихту постигао споразум о Европској унији.

11-12. децембар 1992.

На састанку Европског савета у Единбургу (Шкотска) за седиште Европског парламента одређен је Стразбур, а за седиште Европске комисије Брисел.

11. децембар 1858.

Светоандрејска скупштина извела је смену династије у Србији збацивши кнеза Александра Карађорђевића. На престо је враћен Милош Обреновић, а за наследника проглашен је његов син Михаило.

11. децембар 1888.

Скупштина Србије прихватила је устав који је предложила Народна радикална странка. Уставом, који је писан по узору на белгијски од 1831, у Србији је први пут уведена парламентарна демократија.

11. децембар 1997.

У Кјоту је потписан Протокол о заштити животне средине који предвиђа смањење производње угљен-диоксида и других штетних гасова за које се сматра да изазивају ефекте "стаклене баште" и глобално загревање. Америка није потписала Протокол уз објашњење да би то нанело штету њеној привреди.

12. децембар 1940.

У Београду потписан Уговор о пријатељству између Краљевине Југославије и Мађарске. Иницијатор склапања Уговора са мађарске стране био је министар Телеки. Када је априла 1941. Немачка напала Југославију, Телеки је извршио самоубиство као израз неслагања са мађарском непријатељском политиком према нашој земљи.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

СЕДАМНАЕСТ ВЕКОВА
СВЕТОГ ТЕОДОРА
ТИРОНА

Великим народним сабором и светом литургијом у манастиру Ново Хопово недавно је обележена 1700. годишњица светог великомученика Теодора Тирона, једног од најпрослављанијих светих ратника, који је одбивши да принесе жртву идолима, 306. године пострадао за Христа. Од 1504. године његове мошти чувају се у тој фрушкогорској светињи.

ЈЕВАНЂЕЉЕ ПРЕТОЧЕНО У ЖИВОТ

Свети Теодор Тирон био је војник што се види и из његовог имена јер тирон значи регрут. Ратовао је на истоку у време владавине римских царева Максимијана и Максимиана, крајем трећег и почетком четвртог века. Када је премештен у мармаритски пук, нехришћани су почели Теодора да приморавају да принесе жртву идолима јер су цареви наредили да сви хришћани морају да се поклоне незнабожачким идолима и да се одрекну своје вере, што је у војсци ригорозно спровођено.

У Римској империји се сматрало да су за државно благостање веома важни управо "богови" – покровитељи. Државни чиновници имали су право али и једну од најважнијих обавеза да у име државе приносе жртве боговима, да организују пратеће празнике и обреде, чиме је испуњаван дуг државе према "боговима покровитељима". Жречеви су били само помоћници државним службеницима, одговорни за техничко извођење обреда. Тако је држава од религије направила оруђе за испуњавање сопствених циљева.

■ СТРАДАЊЕ ЗА ХРИСТА

Сваки "бог" је управљао неком страном земаљског живота људи и државе. "Боговима" се молитвено обраћало тражећи материјална добра према њиховој надлежности. У моралну страну човековог живота и његове активности римски "богови" нису дирали. То је пример стапања цркве у исти организам са државом, уз потчињавање цркве држави. Касније ће се то одразити на схватање и практиковање односа цркве и државе и након што Византија призна хришћанство.

Одбивши да принесе жртву идолима, како пише у његовом житију, Теодор Тирон је пред целим пуком рекао: "Ја сам хришћанин и мени је наређено да не приносим жртве прељубочиним боговима, јер имам Исуса Христа, истинитог Бога и Цара на небесима". Због тога је бачен у тамницу, где је тешко морен глађу. Јавио му се сам Господ Исус Христос храбрећи га речима: "Не бој се, Теодоре, ја сам с тобом, не узимај више земаљске хране и пића јер ћеш бити у другом животу вечном и непролазном са мном на небесима." Пострадао је 306. године у Амасији тако што је бачен у огањ.

Само за време цара Диоклецијана, од 284. до 305. године, била су издата четири указа против хришћана, којим се наређивало рушење цркава и спаљивање светих

књига, лишаване хришћана грађанских права, затварање у тамнице представника цркве и других духовних лица, приношење жртава идолима и мучење оних који би то одбили. Четвртим указом, 304. године објављено је опште гоњење свих хришћана свуда где су се налазили.

Педесет година после страдања Теодора Тирона, 362. године, у Цариграду је владао цар Јулијан, који је такође прогонио хришћане. После прве недеље Часног поста, наредио је да се сва храна која се

продаје на пијаци попрска крвљу идолских жртава, у намери да оскрнави хришћане и онемогући им да се причесте. Теодор Тирон се на чудесан начин у сну јавио цариградском архиепископу Евдоксију, откривши му злу намеру цара Јулијана. Посаветовао га је да хришћани тога дана не купују намирнице на пијаци, већ да једу кољиво, кувано жито са медом и сувим грождем и тиме да се прехране. Зато је за овог угодника Божијег везан обичај да се прве суботе у Великом посту, на Теодорову суботу, спрема кољиво (жито) као успомена на велико чудо којим је свети Теодор Тирон сачувао и спасао хришћане од подмукле намере Јулијана Одступника.

Свети Теодор Тирон је веома поштован у православној цркви. Црква га прославља 2. марта по Јулијанском, односно 17. фебруара по Грегоријанском календару. По правилу се изображава на фрескама заједно са другим светим ратницима изнад певнице на источном делу апсиде. Тако је и у храмовима Српске православне цркве. У манастиру Жича постоји црквица, која је посвећена светим ратницима, стратилатима – Теодору Стратилату и Теодору Тирону.

Мошти светог Теодора Тирона су једне од најчуванијих у православној цркви. У манастиру Ново Хопово налазе се од 1504. године.

Откуда уопште у хришћанству светих војника, ратника, који су са оружјем у руци и људским животима на души, учествовали у ратовима и походима. Нису ли они парадокс хришћанске вере и учења? Откуда у римској војсци крајем трећег и почетком четвртог века војника хришћана? Који све народи имају светитеље ратнике? Постоје ли међу српским светитељима свети ратници? Који је последњи свети ратник међу Србима и зашто након тога нема канонизованих српских светитеља ратника, питања су која се намећу када се размишља о тој теми.

■ ЖИВИ СВЕДОЦИ ИСТИНЕ

Подсетимо се најпре војника – војних старешина и њихове вере о којима се говори још у Новом завету: капетана из Капернаума – за кога Господ наш Исус Христос каже: "Заиста вам кажем: ни у Израелу толике вјере не нађох" (Мат 8, 10); капетана Лонгина – сведока распећа и васкрсења Христовог, који прослави Бога речима: "Заиста човек овај Син Божији бјеше" (Мк 15,39) и који је као велики исповедник, мученички пострадао за Христа и, на крају, побожног и богобојажљивог капетана Корнилија из Кесарије. Апостол Петар, кад је дошао да крсти Корнилија капетана са његовом породицом, рекао је: "Заиста видим да Бог не гледа ко је ко, него је у сваком народу мио њему онај који га се боји и твори правду" (Дап 10, 34–35).

Осим Теодора Тирона и Теодора Стратилата, свети ратници су и Георгије Победоносца, Прокопије, Јевстатије, и многи други. Међу светим ратницима срећемо припаднике разних народа: Грке, Србе, Русе, Украјинце, Грузијце, Готе, Персијанце, Литванце и друге. Најпознатији код Грка су свети цар Константин и свети Димитрије Солунски, а код Руса свети Александар Невски, свети Димитрије Донски, свети Данило Московски, и многи други.

Од 69 светих Срба, њих 22 су владари – значи и ратници попут светог Симеона Мироточивог, светог Стефана Првовенчаног, светог краља Милутина, светог кнеза Лазара, светог деспота Стефана Лазаревића, светог Стефана Штиљановића, светог цара Уроша и других.

Чињеница да војна лица и ратници могу да буду обавијени ореолом светости јесте потврда да војничка служба не само да није изван цркве, већ има дубоке корене у њој.

Ако су светитељи Јеванђеље преточено у живот, живи сведоци истините речи и чудотворне силе Господа нашега Исуса Христа, онда су свете војсковође и војници потврда да Христос не само да не забрањује и не само да допушта, већ и обавезује на то да се злочинцима који руше Божје и људске законе супротстави у крајњем и физичком силом, са решеношћу да се у тој борби, не само положи живот за пријатеље своје, него положи и спасење душе у вечности због чињенице да ће у рату убијати. Од полагања душе, а не само живота, нема веће жртве за хришћане.

Светост је вредност коју немамо у кодексу секуларне етике, него само религијске. То је специфичком религијској етици. Кад Православна црква некога увршћује у ред светих, она то чини независно од категорија или вредности овога света: етичких, социјалних, научних и других. Зато је сврставање војника, ратника, који су ишли да се боре, без обзира на то што су бранили своју отаџбину, своје ближње али у рату убијали, у ред светих "парадокс" за световну памет, односно за мерила људи световне или профане оријентације.

НАРОДНИ САБОР

На обележавању 17 векова светог Теодора Тирона, једног од првих великомученика, који је пострадао за Христа, у Хопову се 30. септембра ове године на великом народном сабору окупило више од хиљаду верника да целивају кивот са моштима светитеља. Свету литургију заједно са епископом сремским Василијем, служили су епископи: осјечко-пољски и барањски Лукијан, будимљански и администратор темишварски Лукијан, средњозападни амерички Лонгин и епископ Пајсије, представник Румунске православне цркве, уз заслужење свештенства и монаштва епархије сремске.

Том приликом епископ сремски Василије окупљеним верницима је поручио: "Домаћин ове свете обитељи свети Теодор Тирон чека на вас. Он шири руке свима. Свако ко дође је добродошао. Сви смо једно у Христу и једно кроз Христа, коме је и неке од нас привео и многе ће привести, један од првих страдалаца за веру."

■ ДВЕ ДИМЕНЗИЈЕ СВЕТОСТИ

Појам светитељства, односно прототип светости везан је за Господа нашег Исуса Христа. Управо у Христовој личности и животу разликујемо две димензије, које се касније појављују код свих светитеља. Једна димензија је везаност за Бога Оца, испуњење Његове воље и жртвовање за Њега, а друга је жртвовање за људе, за народ Божији, за све људе, за цео свет. Кроз читав живот и страдање Христово испољавају се наведене две димензије. Управљајући сав живот Богу Оцу, Исус је говорио својим ученицима да је дошао на свет да испуни вољу Очево. На крст је ишао управо да испуни вољу Очево. Пред саму смрт Христос се као човек молитвено обраћа Богу Оцу да га мимоиђе та чаша, дакле смрт, али каже "не воља моја Оче него Твоја нека буде". Дакле, показује нам да је потпуно и до краја везан за Господа, за Бога Оца.

Друга димензија светитељства у Христу је жртва за људе, за народ Божији, за све људе и за цео свет. Господ је и дошао на свет, постао човек, ради спасења. То жртвовање за људе није жртва за идеале, већ за спасење живих људи, онаких какви су, са свим својим манама и врлинама, дакле спасење народа односно читаве творевине.

Ова два вида, ова два елемента светитељства пројављивале се у свим светитељима Божијим. И због тога и кажемо да је диван Господ у светима својим.

Појам светитељства и величина светости данас се по правилу повезује искључиво са моралним принципима. Међутим, хришћанство почевши од Христа нема те димензије у светитељству. Ученици Христови, који су после Њега страдали, пројављују, такође, управо те две димензије: страдање за Господа и страдање за добро људи.

Тако су и свети ратници светитељи управо у том контексту. Значајно је нагласити и то да није свака жртва светитељска жртва и да није свако војевање светитељско, свето војевање. Према томе, критеријум који би могао да служи као мера светитељства и светост је управо тај – жртва за другог али везаност за Бога, који мери оно што чинимо, оно што деламо, макар то било и физичким ратовањем. ■

Др Борислав Д. ПРОЗДИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ЋУТЉИВАЦ

А сада простудирајмо ћутљивца. Он такође говори, и његова реч је достојна особите пажње, зато што ћутање уме исцелити реч.

Да, реч има своје болести, а најопаснија се састоји у томе да реч, лака као перо, случајно рођена, ништа не садржи. Да није ни са чим повезана, да је сјакава и распусна, вртљива и непоздана, међу људима ружна. Такве речи су празне и мртве; њима је несвојствено истинско значење; ниједно срце неће натерати да се стегне; никакво дејство оне не изазивају; у целини – оне су духовна наказа, мутно безваздушно биће. Религија, уметност, наука, политика – све се изрођује, када зрачни вртлог духовног распадања у огромним јатима узвитла такве речи. Тада се у човеку буди потреба за спасењем и захтев да говори само онај ко уме и да ћути. Зато што ћутање лечи реч...

Ћутљивац послушнује и ћути. Често се формира утисак да се речи које он чује одбијају од њега или у целисти у њему ишчезавају. Међутим, оне не пропадају, него се спуштају на дно. У души ћутљивог човека постоје унутрашњи простори чијег значења он сам једва да је свестан; тиха су смиришта куда он похрањује своја блага; поуздани су извори где ништа не пропада без трага; тајанствене су реторте, где споро лута, таложи се и застаје у тишини вино мисли. Тај процес ћутљиви човек не покушава вештачки убрзавати; то би за њега било непријатно, можда и болесно. То мора да се догоди само по себи; тако се одиста и догађа. Из срца извиру зраци сјаја; они морају проткати сваку комору и ужарити је. Мисао мора да се формира, да постане личност; то захтева излазак. Хиљаде нити оглашавају своје постојање из других спремилишта и извора; труде се ојачати; покушавају саздати стваралачку тканину. Овде не треба сметати, прекидати, журити; и не дај Боже – сузбијати!

Ако мисао одиста мора да се роди, она мора зрити у тишини, док не изрази потребу за речју. Грчки философи су знали разлику између речи "изречене" (то јест изговорене) и "постојеће унутра". "Постојеће унутра" нема ни звука, ни облика. То је пре унутрашње, духовно пуњење. Оно спава под сводовима душевног царства сенки; али оно се буди. То је већ мисао, али још не реч; оно ће постати речју, остајући мисао срца, овалпоћење осећања, идеја воље. Тада, и само тада, оно ће постати истинска реч, која долази у свет као реалност унутрашњег: нешто тек изречено, али већ прошло у дело; слично рођеноме детету, али већ сазрело; једноставно, али засићено смислом, толико да може остати судбинско; нешто што не постоји само по себи, али испољава невидљиву, можда, и божанствену власт.

И када људи сусретљиво слушају ћутљивца који говори сличне речи, каткад се стиче утисак да је у његовој души закључан тигањ из којег се подижу увис, а затим у њ падају као разорене капље, и претапају се у житки огањ, сви подухвати света, све идеје и речи човечанства. Зато се такве речи пале, зато светле; зато су оне тако носиве; зато су сваки пут, саме по себи, догађај; зато их тако дуго, и са дубоким уважањем, понављају.

На свету постоје стваралачко ћутање, света тишина, у којима се рађа истинска реч; божанствена употпуњеност која бешумно себе изводи на светло дана; сазрцање преобразено у себе, у којем ничу речи, сличне чињењу, и чињења без речи. Таквим ћутањем омогућујемо нашим речима да се исцеле. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. децембар

Православни

- 4. децембар** – Ваведење Пресвете Богородице
7. децембар – Света великомученица Екатерина
8. децембар – Свети свештеномученик Климент
9. децембар – Преподобни Алимпије Столпник
11. децембар – Свети мученик Христо
13. децембар – Свети апостол Андреј Првозвани
15. децембар – Свети цар Урош; Преподобни Јоаникије Девички

Римокатолички

- 3. децембар** – Прва недеља дошашћа – Почетак Црквене године
8. децембар – Безгрешно зачеће Блажене Дјевице Марије

СВЕТИ АЛИМПИЈЕ
СТОЛПНИК

Свети Алимпије је рођен у Андријанопољу и од малена је био посвећан Богу. Као ђакон служио је у цркви у родном месту код епископа Теодора. Желео је да се повуче и живи у усамљености и молитви, па је отишао на једно јелинско гробље од којег су сви бежали због демонских привиђења. Ту је поставио крст и саградио црквицу у част свете Ефимије која му се јавила у сну. Покрај храма подигао је стуб, попео се на њега и ту у посту и молитви провео 53 године.

После многобројних подсмеха и нечастивих привиђења, од којих се бранио крсним знамењем и именом Христовим, људи су почели да га поштују и од њега траже утеху и савет. Око његовог стуба подигнута су два манастира, мушки и женски. Са свог стуба он је људима показивао пут ка спасењу и јачао им веру.

Свети Алимпије Столпник живео је око сто година и упокојио се 640. године у време цара Ираклија. У Светој Гори чува се његова глава у Котломушком манастиру. ■

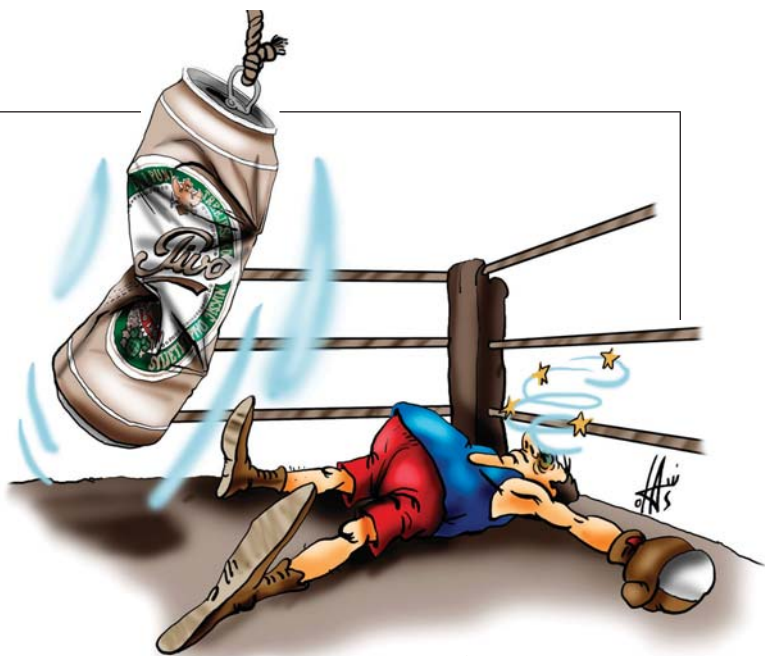
САБЉА КНЕЗА МИХАИЛА РАШКОВИЋА

Рашковићи су стара властелинска породица у Рашкој и Старом Влаху. На краљевском и царском двору Немањића имали су своје заступнике, а у жупама Рашке били су представници световне и духовне власти. У време српских деспота управљали су централним делом старе Рашке, од Звечана до Вишеграда и од Моравице до Лима. По неким изворима могло би се закључити да су старовлашки кнезови Моравица, Сјенице и Брвеника, који се крајем 16. века јављају под презименом Рашковић, потомци српских кнезова Војиновића.

После пада српских земаља под Турке, заслугом Рашковића, територија Старог Влаха сачувала је прилично јаку аутономију под османлијском окупацијом. Рашковићи су успели да сачувају православу веру, а да им уз плаћање данка царским бератом буде потврђено наследно кнежевство. Потомци српске властеле постављани су за оборкнезове, али су користили аустро-турске ратове како би организовали буне против Турака. Кнезови ове угледне породице тражили су савезнике у Аустрији, а понеки и у Млецима. После пораза Аустрије у аустро-турском рату 1683–1690. године, један део породица Рашковић повукао се са српским патријархом Арсенијем Трећим Чарнојевићем у Срем. Царским писмом од 1692. године признато им је племство у Аустрији. У новој средини су, по узору на претке, обновили грбове и титуле.

У Војном музеју чува се сабља, типа карабела, која је припадала кнезу Михаилу Рашковићу. Ни симболи тауширани златом са обе стране сечива (крст и двоглави орао), као ни сребрни алицирани орао на канији, не дају нам за право да са сигурношћу тврдимо коме је од двојице кнезова са именом Михаило, који се појављују у породичној лози, сабља припадала. Да ли је то онај с почетка 16. века, или Михаило, син Арсенијев, организатор устанка из 1688. године против Турака, који се са браћом повукао у Срем? Судаћи по начину израде пре би се могло рећи да је власник био овај други, чије су дворце у Трговишту после устанка Турци поплалили. Остаје загонетна и тауширана година – 1516. Постоји тумачење да су Рашковићима те године Турци потврдили повластице. Немамо поузданих података да ли је сабља даровна или је сам власник наручио од врсног мајстора. ■

Анђелија РАДОВИЋ

ДВЕ МЕЂУНАРОДНЕ НАГРАДЕ НИКОЛИ ОТАШУ

На дванаестој међународној изложби карикатуре – Хаифа 2006. у Израелу, на којој је учествовало 350 уметника из 50 земаља, наш сарадник и карикатуриста Никола Оташ добио је награду за карикатуру на тему борбе против зависности. Награду му је доделила Израелска организација за превенцију наркоманије (IADA), као признање за јединствени рад универзалног значаја.

Такође ових дана, на међународном фестивалу карикатуре "The Best Cartoons of Nippon 2006" у граду Саитама у Јапану, Николи Оташу додељена је откупна награда за његов рад на слободну тему. Овај рад нашег карикатуриста јапански организатор ће, заједно са осталим најбољим радовима пристиглим на конкурс, уврстити у колекцију Центра за карикатуру и хумор (The Saitama City Humor Center) коју управо припрема њихов комитет. Подсетимо још и то да је Никола Оташ, само пре месец дана, освојио и трећу престижну награду на Петом међународном бијеналу карикатуре "Златни осмех" у конкуренцији 500 радова више од 300 аутора из 36 земаља света. ■

Д. МАРИНОВИЋ

Карикатура
Николе Оташа
која је
завидила
Јапанце

ВЛАДИМИР ГРБИЋ,
ДРЖАВНИ РЕПРЕЗЕНТАТИВАЦ
У ОДБОЈЦИ

ПРИЛИКА ЗА ОПРОШТАЈ

Када говоримо о репрезентацији имам само један интерес, а то је заступање свога народа и државе без обзира на њену официјелну химну или обележја – каже Владимир Грбић

Непосредно пред одлазак одбојкаша репрезентације на Светско првенство у Јапану разговарали смо са Владимиром Грбићем, једним од наших најбољих одбојкаша, који ће на овогодишњем светском шампионату, после две године одсуствовања из националног тима, поново обући плави дрес. Играјући за селекцију Југославије, односно Србије и Црне Горе, освојио је скоро све што се у одбојци може освојити, осим титуле првака света. Можда ће му Јапан, у коме је Вања играо једно време и за који га вежу посебна сећања, дати још један разлог због кога ће се у ту земљу и касније са радошћу враћати...

Када сте се после Олимпијаде у Атини опраштали од репрезентације, као један од значајнијих разлога навели сте рођење детета, односно породицу. Да ли је друго дете које сте недавно добили учинило да поново промените мишљење, овога пута у супротном смеру?

– Свако дете носи нову промену. Ја сам на породицу чекао јако дуго и због тога желим да јој се посветим потпуно. Осим тога, након Олимпијаде у Атини наишао је период када сам осетио засићење и потребу да се удаљим од репрезентације. Био сам разочаран тиме што се нисмо вратили са златном медаљом, што је делом била наша кривица, а делом несрећни сплет околности услед болести и повреда играча. У том тренутку

окренуо сам се породици, завршавању факултета и клубу.

Иако сам у међувремену имао контакте са људима из Одбојкашког савеза који су ме звали да се вратим у репрезентацију, нисам се осећао спремним да пружим онолико колико од себе очекујем када играм у плавом дресу. Такође, нисам желео да узимам место неком другом који би тај максимум могао да пружи.

С друге стране, ову такмичарску сезону са клубом почео сам јако добро пошто сам се одлично спремио са два тренера са којима сам радио. Ушао сам у такмичарску форму у којој сам био пре шест или седам година, што за некога ко има моје године звучи и помало невероватно, али ја сам био свестан онога што желим и успео сам у томе. Осим тога, док сам играо у Јапану, везао сам се за ту земљу и стекао велико поштовање према Јапанцима, њиховом менталитету и начину живота. Стога сам осетио велику моралну обавезу да се појавим на Светском првенству. На крају, можда ће баш то такмичење бити и идеална прилика да се опростим од репрезентације.

Каква атмосфера влада у репрезентацији, с обзиром на новине међу играчима али и тренерима?

– Од првог дана се видело и осетило да сви играчи имају подједнак елан и жељу да се што боље припреме, што нас све окупља око једног циља. То је и најважније када говоримо о колективном спорту и игри за репрезентацију. Унутар екипе сви морају да дишу као један и, након три-четири године ми дишемо истим ритмом.

Чини се да је репрезентацији, за ово време колико нисте играли у њој, недостајао играч са харизмом и енергијом какву поседујете. Колико су ти квалитети значајни у колективном спорту?

– Кога нема без њега се може и мора. Можда су мене људи највише препознавали баш по емоцијама које сам исказивао док сам играо за национални тим и можда је то утицало на моје саиграче да дају нешто више из се-

Млади момци који су дошли у репрезентацију одлично су нам се прикључили тако да сада имамо дванаест играча који играју на приближном нивоу. Знајући да нас очекује једанаест утакмица у петнаест дана и да ће сваки дан бити улазак на нож, биће веома напорно, тако да ће постојати потреба да сви заиграју и покажу шта знају. Ово је вероватно први пут да у сусрет једном овако великом такмичењу идемо са широким дијапазоном играча.

Напољу ми никада нећемо бити своји на своме. Ово је моја земља, таква каква је, и ја могу својим знањем само да учиним да она буде боља. Најлакше је пљувати и ништа не чинити. Највише има критичара, а најмање радника.

бе, али то је био један начин игре. Нисам био две године ту, тако да сада треба да се упознам са момцима за кратко време, што баш и није лако, јер без обзира на то колико сте са неким дуго играли, после паузе потребно је мало времена да се поново осетите делом тима. Мислим да сада није најбитније да се тражи та харизма, већ да нађемо исти правац, а ја ћу и даље да играм онако како једино знам – са пуно емоција.

Последњих година изменила се наша репрезентација, али и репрезентације са којима сте играли. Шта можемо да очекујемо од Светског првенства?

– Раније је опасност била мања зато што је било мање добрих екипа. Сада су се на интернационалној сцени појавили неки нови клинци. Када то кажем, мислим на екипе које су у последњих неколико година направиле феноменалан скок. Бразилци одржавају изузетан ниво, иако су освојили све што се освојити може. Поред њих, ту су и Бугари, Французи и Американци. То су екипе које су својим квалитетом и нивоом игре донеле нешто ново на међународну сцену. Ре-

Сходно годинама које имам нормално је да материјал полако почиње да отказује послушност, што је саставни део живота једног спортисте. Раније је бавити се врхунским спортом било здраво док је садашњи професионални спорт гледијаторски и има јако мало тога заједничког са здрављем. Када радите на одређеном нивоу готово да је неминовно да завршите са одређеном врстом инвалидитета. Али, то је цена коју сам прихватио.

презентација Русије се вратила након периода у коме су имали мали пад, Италијани су прошле године освојили Европско првенство, прisetимо се и Пољака и њихове борбе у полуфиналу Светске лиге. И Чешка је неугодан противник. Биће ту великих непознаница које ћемо морати да разрешимо...

Пред долазак у земљу били сте у Италији на неким здравственим прегледима. Да ли је сада све у реду са здрављем?

– Имао сам проблема са коленом које сам оперисао па сам хтео да будем сигуран због себе и свих осталих у репрезентацији, јер је моја основна идеја била да желим да се вратим и да помогнем на начин на који ће то највише одговарати екипи. Ако сам у стању да помогнем – супер, ако нисам, онда не желим ни да се такмичим, јер последња ствар на свету коју желим јесте да одмогнем екипи.

На овом такмичењу учествоваћете под именом земље која више не постоји. Какав однос имате према томе?

– Када говоримо о репрезентацији имам само један циљ, а то је заступање свога народа и државе без обзира на њену официјелну химну или обележја. То што наступамо као Србија и Црна Гора неће променити начин на који играмо за своју земљу. Не разумем чак ни због чега сада постоји тај комплекс и потреба да се мењају боје дресова па да више не будемо плави него црвени. Па ми смо увек били плави, плава чета!

Да ли размишљате да се вратите у земљу, да играте или живите?

– Што се тиче живота, сигурно. Намера ми је да се вратим у земљу и мислим да сви ми треба да се вратимо назад и да помогнемо нашој земљи да живи боље и да својим квалитетима и искуством које смо стекли помогнемо деци да лакше нађу свој пут. То је основа свега.

Дуго сте у одбојци. Да ли сте, за све те године, научили да се носите са поразима?

– Никада лако не могу да пређем преко пораза. Чињеница је да се од њих много више учи него од победа пошто те порази терају да будеш много аналитичнији него иначе. Али, они су саставни део живота и важно је научити како да после пораза што пре станете на ноге и наставите даље. У томе се види сва уметност живљења. ■

Сања САВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Успех наших одбојкашица
на Светском првенству

БРОНЗА ЗЛАТНОГ СЈАЈА

Више хиљада Београђана поздравило је женску одбојкашку репрезентацију на повратку из Јапана, где је на Светском првенству освојила бронзану медаљу. Одбојкашице су са балкона Скупштине града поздравиле окупљене грађане и не скривајући радост обећале да ће се следеће године поново видети, после Европског првенства.

Селектор репрезентације Зоран Терзић признао је да је свима који се баве спортом жеља да изађу "на ову терасу" и поручио: „Будите сигурни да вам ово никада нећемо заборавити.“

Капитен репрезентације Весна Читаковић-Ђуришић обратила се окупљеним грађанима: "Добар дан Србијо! Добар дан Београде! Када смо кренуле у Јапан нисмо ни спутиле да ће се догодити овако нешто. Освојиле смо бронзану медаљу која сија златним сјајем."

Затим су се публици на подршци захвалиле и друге одбојкашице, а посебан аплауз добила је Сузана Ђебић, која је на СП у Јапану проглашена за најбољег либера.

Са балкона, одбојкашице су публици отпевале дечију песмицу "У свету постоји једно царство у коме царује другарство...", а оркестар Бобана Марковића одсвирао им је неколико песама за крај овог дела прославе.

На конференцији за новинаре, градоначелник Београда Ненад Богдановић подсетио је да када је одбојкашка репрезентација полазила на пут у Јапан нико није очекивао добар резултат. "Оне су својом памету, способношћу, својим квалитетом донеле бронзану медаљу. Сигуран сам да ће наставити овако. Желим вам још оваквих успеха и славља на овој тераси", рекао је Богдановић.

Министар просвете и спорта у Влади Републике Србије Слободан Вуксановић истакао је да су "тренирале у тишини, отишле без великих обећања, а донеле највећу радост свима нама". ■

Избор спортисте године Војске Србије у 2006.

Још месец дана остало је до закључења акције за избор спортисте године коју наш лист организује тринаести пут. Подсетићемо вас да ће жири разматрати предлоге који у редакцију "Одбране" стигну до 29. децембра, те да у тексту предлога треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење са тачно наведеним резултатима оствареним у 2006. години и обавезно послати фотографију предложеног кандидата односно екипе. Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама, према којима се предност даје спортистима који су остварили резултате на војним такмичењима или надметањима на којима су представљали Војску Србије, изабрати најуспешнијег спортисту односно екипу.

За назив спортисте године Војске Србије могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици Војне гимназије, војници по уговору и на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе чији чланови треба да припадају некој од наведених категорија. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције. ■

Меморијална атлетска трка у Ваљево

Под покровитељством Атлетског савеза и Олимпијског комитета Србије, а у организацији Скупштине општине Ваљево, Атлетског клуба "Металац" и ваљевске моторизоване бригаде, недавно је одржана пета Меморијална атлетска трка "Генерал Светомир Ђукић", популарно названа "пешачка трка".

Ту корисну спортску манифестацију установио је, 28. октобра 1906, врсни спортиста у више дисциплина Светомир Ђукић, тада поручник Дринске дивизије. Он је и победио у том такмичењу, а дан њеног одржавања касније је узет као дан почетка рада Српског олимпијског комитета.

Овогодишњу меморијалну трку отворио је председник Олимпијског комитета Србије Иван Ђурковић, а главни промотер био је наш легендарни атлетичар Фрањо Михаљић. Учесници су трчали по прелепом јесењем дану на традиционалној стази Платани-Јовања-Платани, у дужини од 10,5 километара.

У категорији сениора победио је Горан Стојиљковић из Атлетског клуба "Ђуприја", док је међу сениоркама најуспешнија била Ана Суботић из Атлетског клуба "Јавор". Најбоље пласирани припадник Војске Србије био је војник Душан Јовичинац из састава ваљевске бригаде.

Најуспешнијим учесницима трке, пехаре, медаље и плакете уручио је Душан Ђукић, син генерала Ђукића. ■

Д. С.

МАЛИ ОГЛАСИ

Јубиларних 20 година од завршетка школовања 36. класе СВШ РВ и ПВО обележићемо у Земуну, 16. децембра 2006. године у 12 часова у свечаној сали Клуба Ваздухопловства. Пријаве можете извршити код: Братислава Копривице (тел. 064/3028-328), Зорана Ватреша (тел. 064/1725-593 и локал 27-070), Саше Милутиновића (тел. 063/7770-514 и локал 37-040), Александра Јелића (тел. 064/2743-361 и лок. 27-201) и Самира Хаџића (тел. 064/6386-859 и лок. 27-441).

Издајем једнособан стан у Нишу, улица Бранка Радичевића 3/2, телефон, кабловска, ТА. Телефони: 063/7332-812, 011/2152-853.

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА

Вензелосова 31, Београд

расписује

ВАНРЕДНИ КОНКУРС

Само за припаднике Војске Србије за упис у
школску 2006/07. годину

1) На основне академске студије ради стицања цивилне факултетске дипломе у области менаџмента:

- Официра са завршеном Војном академијом,
- Студента који су завршили најмање две године војне академије, а желе да стекну цивилну диплому,
- Лица са завршеном вишом стручном спремом (војном или цивилном).

2) На последипломске (мастер) студије:

- Лица са високом стручном спремом (стеченом у војним или цивилним школама),
- Официра са завршеном командно-штабном школом.

3) На докторске студије или само одбрану докторске дисертације.

4) На све облике преквалификације и оспособљавања, за лица која желе да стекну знања и професионалне способности из области менаџмента, потребне за рад у Војсци или у цивилној каријери.

Упис је ограничен по року и по броју уписаних.

Информације на телефон 33-92-456 и 33-92-460.

Милослав Самарџић

ГЕНЕРАЛ ДРАЖА МИХАИЛОВИЋ и општа историја четничког покрета

Најпотпунија Дражина биографија са општом историјом четничког покрета (трећи од четири тома), плод десетогодишњег истраживања четничких, немачких, комунистичких и других докумената. У трећем тому, уз навођење преко 1.000 докумената: активности свих зараћених страна у преломним месецима крајем 1943. године. Шта су у време капитулације Италије радили четници Немци, партизани и Западни савезници? Опис велике офанзиве четника против Немаца и усташа и партизанске офанзиве против четника.

Срби у светском вихору: Зашто су Западни савезници преусмерили подршку на комунисте, иако су видели да партизани не нападају Немце, већ само четнике заузеле напади на Немце и усташе?

Тврди повез, луксузна опрема, илустровано, 574 стране већег формата (Б-5). Поруџбине: 034/333-056 и 064/1-880-990 или на адресу: "Погледи", Николе Пашића 31/25, 34.000 Крагујевац, ЦЕНА ТРЕЋЕГ ТОМА: 1.400 дин. (урачунат издавачки попуст 20%, као и порез и поштарина). ЦЕНА СВА ТРИ ТОМА (1.800 страна): 3.200 дин. Испорука одмах, плаћање поштару, поузећемо.

Super keš krediti

Neodoljivi stambeni kredit

NKS: 9%
EKS: od 11,14%
Indeksirano u CHF

... i sve je završeno savršeno!

NKS: 4,25%,
EKS: od 4,54%
Indeksirano u CHF

Potpisivanjem Ugovora o prenosu zarada **VOJSKA SRBIJE** Vam je obezbedila **Super keš i stambeni kredit** po specijalnim uslovima:

PRIMER MESEČNE RATE SUPER KEŠ KREDITA +

Iznos kredita	1.250 EUR	10.000 EUR	1.250 EUR	10.000 EUR	100.000 CSD	800.000 CSD
Depozit	250 EUR	2.000 EUR	250 EUR	2.000 EUR	20.000 CSD	160.000 CSD
Period otplate	12 meseci	72 meseca	12 meseci	72 meseca	24 meseca	36 meseci
Mesečna rata	110,04 EUR	181,46 EUR	112,72 EUR	202,67 EUR	5.272,24 CSD	31.049,57 CSD
Raspoloživa sredstva	1.000 EUR	8.000 EUR	1.000 EUR	8.000 EUR	80.000 CSD	640.000 CSD
	Indeksirano u CHF		Indeksirano u EUR			-

NEODOLJIVI STAMBENI KREDIT - PRIMER:

Iznos	Period otplate	Mesečna rata
30.000	25 godina	165
40.000	25 godina	216
50.000	25 godina	270
	Indeksirano u CHF	

NEODOLJIVI STAMBENI KREDIT - PRIMER:

Iznos	Period otplate	Mesečna rata
30.000	25 godina	199
40.000	25 godina	266
50.000	25 godina	333
	Indeksirano u EUR	

HVB Banka Vam obezbeđuje dozvoljeni minus u visini plate i najpovoljnije uslove za kreditne kartice!

Koja se banka uklapa u vaš život?

HVB Bank

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trnska 2 | Trščanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | Resavska 28 | Dušina 2 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Kneginje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Lazarevac** | Voke Savić 5 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Piroć** | Dragoševa 37 | **Požarevac** | Tabačka čaršija 13 | **Smederevo** | Karadorđeva 5-7 | **Sombor** | Staparski put 6 | **Sremska Mitrovica** | Trg Ćire Milekića 18 | **Subotica** | Lenjinov park 7 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ПОВРАТАК

Миладиновић – Иванишевић

Златибор, 2006.

1.д4 Сф6 2.ц4 е6 3.Сц3 Лб4 4.Сф3 ц5 5.г3 цд4

После боравка у Грчкој, Игор Миладиновић се вратио у Србију. Некадашњи светски омладински шампион је дочекан са родошћу, али није му баш све кренуло према очекивањима. Ипак, убрзо је показао да је, ако не најбољи, а оно међу неколико наших најбољих велимајстора. А ту припада и његов противник Иван Иванишевић. На екипнолм државном првернству они играју Нимцоиндијку; све ово и много следећих потеза знају напамет. Црни су играли и 5...Сц6, али се нису добро провели.

6.Сд4 Се4 7.Дд3 Лц3 8.бц3 Сц5 9.Дф3 д6

Равнотежа још увек није нарушена.

10.Лг2 Сбд7 11.0-0 Се5 12.Дф4 Лд7 13.Сб3 Тц8 14.Ла3 б6 15.Тфд1

Стручњаци су ову позицију анализирали уз помоћ компјутера. Чу-

десна машина каже да је ово нов потез, а то значи да ће црном требати мало више времена да нађе прави пут и одгонетне у чему је виц.

15...Дц7 16.Тд4 ф6 17.Тад1 Сф7 18.Де3 0-0 19.Тх4 Тце8 20.Сд4 Се5 21.Сб5 Лб5 22.цб5 д5 23.Лб4 Те7 24.Тхд4 Сц4

У затвореним позицијама као што је ова ловачки пар и није нека предност. Неопходно је да се позиција отвори, како би ловци почели да дејствују. Бели сада жртвује квалитет управо да би отворио игру.

25.Тц4 дц4 26.Тд4 Тд8 27.Лц6

НАЈСТАРИЈИ КЛУБОВИ

Први шаховски клубови основани су 1550. године у Италији.

НАГРАДА ЗА ЛЕПОТУ

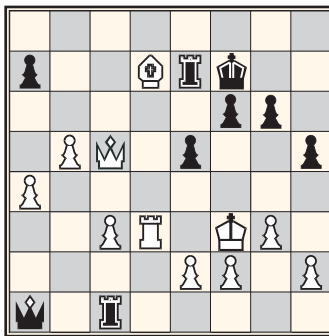
Први пут је награда за најлепшу одиграну партију додељена Исидору Гунсбергу 1889. године у Њујорку, за победу против Мезона. Према другим подацима, то се десило нешто раније – 1876. године, за партију Берд – Мезон.

Тд6 28.Тц4 Дд8 29.Лц5 бц5 30.Дц5

Ловца и два пешака мало више вреде од топа, па бели може бити задовољан. Ипак, одлука је још далеко.

30...Тд1 31.Кг2 Дд6 32.Дх5 г6 33.Дф3 Кг7 34.а4 Да3 35.Де3 Да1 36.Дц5 Кф7 37.Тд4 Тг1 38.Кф3 Тц1 39.Тд3 х5 40.Лд7 е5

После ове грешке компјутер је

објавио мат у осам потеза.

Бели: Кф3, Дц5, Тд3, Лд7, а4, б5, ц3, е2, ф2, г3, х2

Црни: Кф7, Да1, Тц1, Те7, а7, е5, ф6, г6, х5

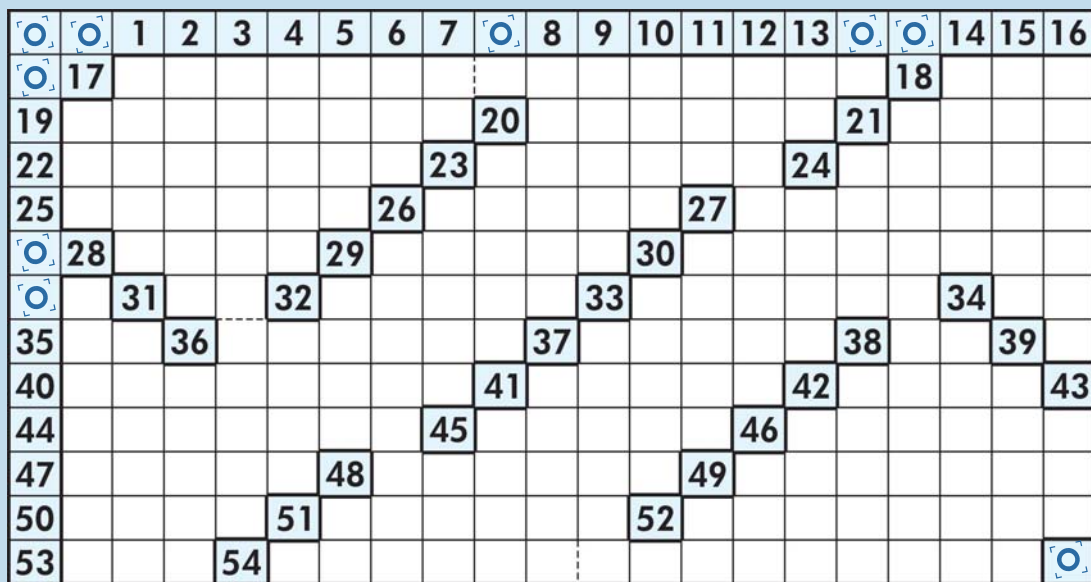
41.Ле6! Ке6 42.Дц4 Кф5 43.Дц8 Кг5 44.х4 Кх6 45.Дх8 Тх7 46.Дф8 Тг7 47.Тд7 е4 48.Кф4 г5 49.Кф5

СМУЧИЛО МУ СЕ

Херман Цукерторт, Штајнциов противник у мечу за титулу светског првака, био је лекар. Позван је 1866. у пруску војску за рат против Аустрије. Учествовао је у биткама код Садове и Градец Хралове и истакао се у спасавању рањеника са бојишта, добивши девет ордеана и медаља. Али, чим је рат завршен, отпуштен је из војске, јер се замерио својим антиимитаристичким ставовима и изјавама у којима је осуђивао рат. На сан су му после рата долазили страшни призови, па је оставио лекарски позив и посветио се шаху и новинарству. Говорио је иначе седам језика. Његов отац био је Немац, пастор по занимању, а мајка ћерка пољског грофа. Умро је у 46. години.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: медијски рат, дур, хапс, ога, рати се, Боду живот, раменак, скор, ему, але, спанк, ставок, стапа, Кирил, пропрати, Пата, Ат, Ча, серијали, Дарин, Барач, атаманач, Ор, ЗС, оро, врепанење, гатар, лимити, нероде, ратице, езо, Едо, раца, међугим, Сантори, ни, млаборијо, тмор, арх, Аустријанач.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Ресторан са кинеском храном, 18. Патос, 19. Зеленаши, лихвари, 20. Стање, положај, 21. Женско име, Даринка, 22. Старешина женског католичког манастира, 23. Средство за штиркање рубља, 24. Отаџбина Кипрана, 25. Женско име, 26. Име британске модне креаторке Макартни, 27. Дивови, горостаси, 28. Мушко име, Радомир одмила, 29. Повишено, заравњено земљиште, 30. Свакојак, 31. Символ калцијума, 32. Раоници на плугу, 33. Предиван, 34. Ауто-ознака за Калифорнију, 35. Ауто-ознака за Нови Пазар, 36. Непријатност из пакости, шиканирање, 37. Име соул диве Френклин, 38. Узвик при скоку, 40. Сиромашни људи, 41. Папски годишњи приход, 42. Проналазак, откриће, 44. Лице које тражи или је добило азил, 45. Притока Дунава, 46. Онај који све аминује, 47. Госпођа (стр.), 48. Потврде, атестати, 49. Повратити изгубљено, 50. Супружништво, 51. Област, подручје, 52. Млађе камено доба, неолит, 53. Маст оваца, коза и говеда, 54. Наш глумца.

УСПРАВНО:

1. Име глумца Бедија, 2. Власник, 3. Наша глумица, 4. Музички комад за вежбање, 5. Врста шумске биљке, анемона, 6. Превлака на Малаки, 7. Исти вокали, 8. Поштовалац лепоте, 9. Налив перо, 10. Саставница Дрине, 11. Женско име, Отилија, 12. Познато дело Стевана Мокрањца, 13. Врхунски спортиста, 14. Прст на ноzi свиње, 15. Историјско место у Србији, 16. Даривалац, донатор, 17. Камен (песн.), 18. Слајд, 20. Стаја, 21. Плетенице, 23. Посољени, осуљени, 24. Примитивни плугови, 26. Превише стара, 27. Мушко име, Сретен, 28. Уметничка група, 29. Врста речне рибе, 30. Правoliniјски, 31. Шпански конквастадор, Франциско, 32. Муслимански свештеник, 33. Зналац анатомије, 34. Испуњавати, 36. Провала плача, 37. Мушко име, Арсеније, 38. Иоле, макар мало, 39. Наш песник, Душан, 41. Очев или мајчин отац, 42. Јеврејско мушко име, 43. Модерно, у тренду, 45. Утег, 46. Чувени либеријски фудбалер, Жорж, 48. Ознака за пример, 49. Упишите: н, ћ.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

Зато што је будућност

важна!

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Програм PRISMA
Центар за обуку Ниш
Машински Факултет Ниш

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

Мини постер
ОДБРАНА
Снимио Звонко ПЕРГЕ

